TINEREŢE FĂRĂ DE TINEREŢE...

Pentru Sybille

De-abia cînd auzi clopotul Mitropoliei îşi aminti că e noaptea de înviere. Şi deodată i se păru nefirească ploaia care îl întîmpinase de cum ieşise din gară şi care ameninţa să devină torenţială. înainta grăbit, sub umbrelă, adus din umeri, cu privirile plecate, căutînd să evite şuvoaiele. Fără să-şi dea seama, începu să alerge, apropiindu-şi umbrela de piept, ca o pavăză. Dar după vreo douăzeci de metri zări aprinzîn-du-se semnalul roşu şi trebui să se oprească. Aştepta nervos, săltînd, înălţîndu-se în vîrful pantofilor, schimbîndu-şi mereu locul, privind consternat băltoacele care, la cîţiva paşi în faţa lui, acopereau în bună parte bulevardul. Ochiul roşu se stinse, şi în clipa următoare îl orbi, zguduindu-L, explozia luminii albe, incandescente. Parcă ar fi fost aspirat de un ciclon fierbinte izbucnit, în chip neînţeles, chiar în creştetul capului. „A trăsnit pe aproape", îşi spuse clipind cu greu ca să-şi dezlipească pleoapele. Nu înţelegea de ce strînge cu atîta putere mînerul umbrelei. Ploaia îl lovea sălbătecită, din toate părţile deodată, şi totuşi nu simţea nimic. Atunci auzi din nou clopotul Mitropoliei, şi toate celelalte clopote, şi, foarte aproape de el, un altul, zbătîndu-se singuratec, deznădăjduit. „M-am speriat" îşi spuse, şi începu să tremure. E din cauza apei, înţelese cîteva clipe în urmă, dîndu-şi seama că zace întins în băltoaca din marginea trotuarului. „M-a luat cu frig..."

— Am văzut cînd L-a lovit trăsnetul, auzi aceeaşi voce gî-fîită de bărbat speriat. Nu ştiu dacă mai trăieşte. Mă uitam

într-acolo, că era chiar sub semafor, şi l-am văzut cum s-a aprins de sus pînă jos, cum i s-au aprins, în aceeaşi clipă, umbrela, şi pălăria, şi hainele. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi ars ca o torţă... Nu ştiu dacă mai trăieşte.

— Şi chiar dacă mai trăieşte, ce-o să facem cu el ? Era o voce depărtată, obosită, şi, i se părea, amară.

— Cine ştie ce păcate o fi avînd, să-L trăsnească Dumnezeu chiar în noaptea de înviere, şi chiar în spatele bisericii... Să vedem ce-o spune internul de serviciu, adăugă după o pauză.

I se părea curios că nu simte nimic, că, de fapt, nu-şi mai simţea trupul. Ştia, din convorbirile celor de lîngă el, că fusese transportat. Dar cum îl transportaseră ? în braţe, pe o targa, într-un cărucior ?

— Nu cred că are vreo şansă, auzi, tîrziu, o altă voce, tot atît de depărtată. Nu i-a rămas un singur centimetru de piele neatins. Nu înţeleg cum mai trăieşte. Normal ar fi fost...

Evident, asta ştie toată lumea; dacă ai pierdut mai mult de 50% din epidermă, te asfixiezi... Dar îşi dădu repede seama că e ridicol, şi umilitor, să răspundă, în gînd, celor care se agitau în jurul lui. I-ar fi plăcut să nu-i mai audă, aşa cum, cu pleoapele strînse, nu-i vedea. Şi în aceeaşi clipă se trezi foarte departe, fericit, aşa cum fusese atunci.

— Şi apoi, ce s-a mai întîmplat, îl întrebă în glumă zîm-bind. Ce altă tragedie ?

— N-am spus că e o tragedie dar, într-un anumit fel, asta era: să te pasioneze ştiinţele, să nu ai decît o dorinţă: să-ţi dedici viaţa ştiinţei...

— La ce ştiinţă faci aluzie, îl întrerupse, la matematică sau la limba chineză ?...

— La amîndouă şi la toate celelalte pe care le descopeream pe rînd şi mă îndrăgosteam de ele pe măsură ce le descopeream...

îi puse mîna pe braţ, ca să nu se supere că-L întrerupe din nou:

— Matematica, înţeleg, pentru că dacă n-ai vocaţie, ar fi inutil să mai stărui. Dar chineza?...

Nu ştia de ce izbucnise în rîs. Probabil că îl amuzase felul cum pronunţase: *dar chineza ?*

— Credeam că ţi-am spus. Acum doi ani, toamna, cînd am fost la Paris, m-am dus la o lecţie a lui Chavannes. L-am văzut, după curs, în biroul lui; m-a întrebat de cît timp studiez chineza, şi ce alte limbi orientale mai cunosc. Inutil să-ţi rezum toată conversaţia. Am înţeles doar un singur lucru: că dacă nu voi stăpîni în cîţiva ani — auzi, *în cîţiva ani*! — pe lîngă chineză,

sanscrita, tibetana şi japoneza, nu voi ajunge niciodată un mare orientalist!...
— Bine, dar dumneata trebuia să-i răspunzi că vrei să studiezi *numai* limba chineză...
— Aşa i-am spus, dar nu l-am convins. Pentru că, chiar în acest caz, tot trebuia să învăţ japoneza şi o seamă de limbi şi dialecte sud-asiatice... dar nu asta a fost important, ci altceva. Cînd i-am spus că studiez chineza de cinci luni, s-a îndreptat spre tablă şi a scris vreo douăzeci de caractere, apoi mi-a cerut să le pronunţ, unul cîte unul, şi apoi să traduc pasajul. Le-am pronunţat cum m-am priceput, şi am tradus ceva, dar nu tot. A zîmbit amabil: „Nu e rău, mi-a spus. Dar dacă după cinci luni... Cîte ore pe zi ?" „Cel puţin şase ore", i-am răspuns. „Atunci, limba chineză nu e pentru dumneata. Probabil că nu ai memoria vizuală necesară... Domnul meu, a adăugat cu un zîmbet ambiguu, afectuos şi ironic în acelaşi timp, domnul meu, ca să stăpîneşti limba chineză, îţi trebuie o memorie de mandarin, o memorie fotografică. Dacă n-o ai, vei fi obligat să faci un efort de trei, patru ori mai mare. Nu cred că merită..."
— Deci, în fond, e vorba de memorie...
— De o *memorie fotografică,* repetă cu gravitate, subliniind cuvintele.
Auzise de mai multe ori uşa deschizîndu-se şi închizîn-du-se, şi alte zgomote, şi cîteva voci străine.
— Să vedem ce-o să spună profesorul. Dacă mă întrebaţi pe mine, eu vă mărturisesc cinstit...
Acelaşi lucru, mereu acelaşi lucru! Dar îi plăcea vocea: era, fără îndoială, un medic tînăr, dezgheţat, pasionat de meseria lui, generos.

— ...Pielea i-a fost arsă sută la sută, şi totuşi supravieţuieşte de douăsprezece ore, şi pe cît ne putem da seama, nu suferă... I-ai făcut vreo injecţie?
— Una, azi-dimineaţă. Mi se părea că geme. Dar poate că gemea prin somn...
— Se ştie ceva despre el ? S-a găsit ceva lîngă el ?
— Doar mînerul umbrelei, restul fusese carbonizat. Curios, tocmai mînerul, un mîner de lemn... Hainele se făcuseră cenuşă; ce nu spălase ploaia, s-a scuturat în maşină...
Ştia că aşa ar fi trebuit să se întîmple, şi totuşi, ascultînd explicaţiile internului, se înseninase: aşadar, cele două plicuri din buzunar se făcuseră şi ele cenuşă... Fără să vrea, căci nu-şi dăduse seama că nu închisese bine uşa după el, auzise: „S-a ramolit rău de tot venerabilul! Asta ne-a mai spus-o de vreo trei, patru ori..." Era adevărat. îl impresionase informaţia pe care o citise în *La Fiera Letteraria:* că Papini e aproape orb şi nici un chirurg nu îndrăzneşte să-L opereze. Pentru un cititor lacom şi neobosit ca Papini, tragedia era fără pereche. De aceea vorbea întruna despre ea. Dar poate că şi Vaian avea dreptate: „încep să mă ramolesc..."
Atunci îi auzi din nou vocea:
— Şi ce altă tragedie ţi s-a mai întîmplat ? Ai renunţat la limba chineză. Şi apoi ?
— De fapt, n-am renunţat; am continuat să învăţ zece, cincisprezece caractere pe zi, dar asta mai mult pentru plăcerea mea şi pentru că mă ajuta să înţeleg traducerile textelor pe care le citeam... în fond, eram un diletant...
— Cu atît mai bine, îl întrerupse Laura punîndu-i din nou mîna pe braţ. Trebuie să existe şi cîţiva oameni inteligenţi şi cu destulă imaginaţie, ca să se bucure de descoperirile pe care le fac marii dumitale erudiţi. Foarte bine că te-ai lăsat de chineză... Dar atunci, unde sînt celelalte tragedii la care făceai aluzie?...
O privise lung. Nu era nici pe departe cea mai frumoasă studentă pe care o cunoscuse, dar era *altfel.* Nu înţelegea ce-L atrage, de ce-o caută mereu, intrînd în sălile de cursuri, pe unde nu mai călcase de trei, patru ani, de cînd îşi luase li-

cenţa. Ştia că o găseşte întotdeauna la cursul lui Titu Maio-rescu. Acolo o întîlnise cu un ceas mai înainte şi, ca de obicei, întovărăşind-o spre casă, se opriseră pe o bancă, lîngă lac, în Cişmigiu.
— Care sînt celelalte tragedii ? repetase, susţinîndu-i calm, zîmbind, privirile.
— Ţi-am spus că, încă din liceu, îmi plăceau matematici-le şi muzica, dar şi istoria, arheologia, filozofia. Aş fi vrut să le învăţ pe toate; evident, nu ca un specialist, dar cu rigoare, lucrînd direct pe texte, căci am oroare de improvizaţie şi de cultura după ureche...

îl întrerupse ridicînd băieţeşte braţele în sus:
— Eşti cel mai ambiţios bărbat pe care l-am cunoscut pînă acum! Ambiţios şi apucat! Mai ales apucat!
Le cunoştea bine vocile, şi învăţase să le deosebească. Erau trei infirmiere de zi şi două de noapte.
— Dacă ar avea noroc, s-ar prăpădi zilele astea. Căci aşa se spune: cine moare în Săptămîna luminată se duce de-a dreptul în rai.
„Are suflet bun, îi e milă de mine. E mai bună decît toate celelalte, pentru că se gîndeşte la mîntuirea sufletului meu... Dar dacă îi vine în minte să scoată acul siringei din venă ? Probabil că aş supravieţui pînă dimineaţa, cînd vine internul. Iar dacă nu va observa el, va observa Profesorul. Singurul care e disperat, şi umilit, că nu înţelege; singurul care vrea cu orice preţ să mă ţină în viaţă, să afle ce s-a întîmplat." îl auzise, într-una din zile — renunţase să se mai întrebe *cînd* — îl auzise, după ce-i atinsese, cu infinită prudenţă, pleoapele.
— Ochiul pare intact, dar dacă a orbit sau nu, nu ştim. Nu ştim, de altfel, nimic altceva...
Mai auzise asta, altă dată: „Nu ştim nici măcar dacă e conştient sau nu, spusese atunci Profesorul, dacă aude şi dacă *înţelege* ce aude..." Nu era vina lui. De mai multe ori pînă atunci, îi recunoscuse vocea şi—1 înţelesese perfect. „Dacă înţelegi ce spun, strigase Profesorul, strînge-mi degetul." Dar nu-i simţise degetul. Ar fi vrut să-L strîngă, dar nu ştia cum.

Da data aceasta adăugase: „Dacă izbutim să-L păstrăm în viaţă încă cinci zile..."
în cinci zile, aflase unul dintre asistenţi, va veni de la Paris, în drum spre Atena, profesorul Gilbert Bernard, cel mai mare specialist...
— ...Mai ales ambiţios, repetă Laura. Vrei să fii ceea ce sînt atîţia alţii: filolog, orientalist, arheolog, istoric, mai ştiu eu ce altceva. Adică, vrei să trăieşti o viaţă străină, viaţa altora, în loc să fii dumneata, Dominic Matei, şi să cultivi exclusiv geniul dumitale...
— Geniul meu ? exclamase cu o prefăcută timiditate ca să-şi ascundă bucuria. Asta presupune că aş avea geniu...
— într-un anumit sens, desigur că-L ai. Nu semeni cu nimeni din toţi cei pe care i-am cunoscut pînă acum. Trăieşti şi înţelegi viaţa altfel decît noi...
— Dar pînă acum, la douăzeci şi şase de ani, n-am făcut nimic. Doar că mi-am luat toate examenele cu bile albe. N-am descoperit nimic, nici măcar o interpretare originală a cîn-tului XI din *Purgatorio,* pe care l-am tradus şi comentat...
I se păruse că Laura îl privea trist, oarecum dezamăgită.
— De ce-ar fi trebuit să descoperi ceva ? Geniul dumitale ar fi trebuit să se împlinească în viaţa pe care o trăieşti, nu în analize, descoperiri şi interpretări originale. Modelul dumitale ar trebui să fie Socrate, sau Goethe; dar imaginea-ză-ţi un Goethe *fără opera scrisă!*
— Nu prea înţeleg, spuse emoţionat.
— înţelegeţi toţi ? îi întrebă Profesorul.
— Eu nu prea înţeleg, mai ales dacă se vorbeşte prea repede...
El înţelegea foarte bine. Franceza pe care o vorbea Profesorul era impecabilă; fără îndoială că-şi luase doctoratul la Paris. Parcă vorbea mai precis şi mai elegant decît marele specialist. Bernard era, probabil, de origine străină. Dar ghicea din frazele lui lente, şovăitoare, că — aşa cum spunea Vaian despre ultimul lor director, de cîte ori trebuia luată, urgent, o decizie gravă — nu îndrăzneşte nimeni să se pronunţe.
— Cînd v-aţi convins că este conştient ?

1

— De-abia alaltăieri, vorbi Profesorul. încercasem de mai multe ori înainte, dar fără rezultat.
—Şi sînteţi *sigur* că v-a strîns degetul ? Aţi *simţit* că vi-L strîn-ge ca răspuns la întrebarea

dumneavoastră ? Nu cumva era un gest reflex, fără intenţionalitate şi deci fără semnificaţie ?
— Am repetat experienţa de mai multe ori. Dacă voiţi, încercaţi şi dumneavoastră, ca să vă convingeţi...
Simţi, ca de atîtea ori în ultimul timp, degetul care se introduce uşor, cu o exagerată precauţie, sub degetele lui adunate în pumn. Apoi auzi vocea Profesorului:
— Dacă înţelegi ce spun, strînge degetul!
îl strînse, probabil, cu multă putere, pentru că doctorul Bernard şi-L retrase repede, surprins. Dar cîteva clipe în urmă, după ce şopti: *Traduisez, s'il vousplait,* îl introduse din nou şi rosti, pronunţînd limpede şi rar cuvintele: *Celui qui vous parle est un mededn frangais. Accepteriez-vous qu'il vous pose quelques questions ?* înainte ca Profesorul să termine de tradus, strînse degetul cu aceeaşi putere. De astă dată nu şi-L retrase, ci întrebă: *Vous comprenez le frangais ?* Repetă strînsoarea, dar cu mai puţină convingere. După ce şovăi cîteva clipe, doctorul Bernard întrebă: *Voulez-vousqu'on vous abandonne a votre sort ?* Aproape cu voluptate îşi păstră mîna întreagă inertă, ca de ghips. *„Vouspreferez qu'on s'occupe de vous* ?" îl strînse cu putere. *„Voulez-vous qu'on vous donne du chloroforme f*" îşi imobiliza din nou mîna şi şi-o păstră aşa, fără nici cea mai mică tresărire, ascultînd ultimele întrebări: *„Etes-vousJesus-Christ? Voulez-vous jouer dupiano ? Ce matin, avez-vous hu du champagne* f'"
Acea noapte, toţi cu paharele de şampanie în mînă, încon-jurîndu-i şi strigîndu-le cu o tristă, *mediocră* lipsă de pudoare care îi surprinse pe amîndoi: „Pînă la Veneţia să nu mai beţi şampanie, că vi se face rău!" „Mi-e teamă că ei au băut mai multă şampanie decît ar fi trebuit", spuse Laura după ce pornise trenul.
Atunci auzi vocea profesorului.
— Să mai încercăm o dată. Poate că n-a înţeles bine întrebarea dumneavoastră. Am să-L întreb în româneşte. Şi con-

tinuă, ridicînd glasul :Vrem să-ţi aflăm vîrsta. Pentru fiecare zece ani, îmi strîngi o dată degetul.
Strînse, din ce în ce mai puternic, de şase ori, apoi, fără să înţeleagă de ce, se opri.
— Şaizeci de ani ? se miră Profesorul. I-aş fi dat mai puţin...
— In această stare larvară, auzi glasul lui Bernard, e greu de precizat. întrebaţi-L dacă e obosit, dacă putem continua...
Au continuat dialogul încă o jumătate de ceas, aflînd astfel că nu locuieşte în Bucureşti, că nu are decît o singură rudă, depărtată, pe care nu ţine s-o informeze de accident, că acceptă orice test, oricît ar fi de riscant, ca să se verifice dacă nervul optic a fost sau nu atins. Spre norocul lui, n-au mai pus alte întrebări, căci probabil nu le-ar fi ascultat. Orbirea care-L ameninţa pe Papini fusese primul semnal. îşi spusese, în săptămîna aceea, că poate nu e vorba de inevitabila decrepitudine a bătrîneţii, că dacă a tot repetat povestea lui Papini (Papini, pe care nici un chirurg nu îndrăzneşte să-L opereze...), a făcut-o pentru că îl preocupa tragedia unuia din scriitorii lui favoriţi. Dar curînd şi-a dat seama că încerca să se păcălească singur. Cu un an mai înainte, doctorul Neculache recunoscuse că, deocamdată, arterioscleroza e incurabilă. Nu-i spusese că-L ameninţa şi pe el arterioscleroza, dar adăugase:
— La o anumită vîrstă, te poţi aştepta la orice. Şi eu îmi pierd memoria, continuase, zîmbind trist. De la o vreme, nu mai pot memoriza versurile poeţilor mai tineri, pe care îi descopăr şi care-mi plac.
— Nici eu, îl întrerupse. Ştiam pe dinafară aproape tot *Pa-radiso,* şi acum... Iar din scriitorii tineri, după ce-i citesc, nu reţin aproape nimic...
Şi totuşi... în ultimul timp, aşa cum zăcea în pat cu ochii închişi, îşi amintise fără dificultate multe cărţi citite de curînd, şi recitase în gînd poeme de Ungaretti, de Ion Barbu şi Dan Botta, texte pe care nici nu ştiuse că le învăţase vreodată pe dinafară... Cît despre *Paradiso,* de multe zile şi nopţi adormea recitîndu-şi terţinele lui favorite. Fu cuprins deodată

de o spaimă neînţeleasă, căci izvora parcă din chiar bucuria descoperirii pe care o făcuse. „Să nu mă mai gîndesc! îşi ordonă. Să mă gîndesc la altceva!..." Şi, totuşi, de atîta timp, nu face altceva decît să recite poeme şi să-şi repovestească cărţile pe care le-a citit. „Am fost un nătărău! M-am speriat degeaba..." Deşi, o dată plecase de acasă şi, ajuns în stradă, înţelese că nu-şi mai amintea unde voia să se ducă... „Dar poate a fost doar un accident. Poate eram obosit, deşi n-aveam nici un motiv să fiu

obosit..."
— în fond, marele specialist nu ne-a lămurit prea mult, auzi glasul unuia din interni.
— Spunea însă că se mai cunosc cîteva cazuri. Bunăoară, acel pastor elveţian, ars de fulger aproape 100% şi care a mai trăit totuşi mulţi ani. E drept, rămăsese mut. Ca şi omul nostru, probabil, adăugă coborînd glasul.
— Nu mai vorbi, că poate te aude, şopti cineva pe care nu izbuti să-L identifice.
— Asta voiam şi eu, să mă audă. Să vedem cum va reacţiona. Poate că totuşi n-a rămas mut...
Fără să vrea, fără să ştie ce face, îşi descleştă încet gura. în acea clipă auzi trosnituri neobişnuit de puternice în urechi, ca şi cum în dreapta şi în stînga lui s-ar fi prăvălit, peste stînci, nenumărate vagoane încărcate cu fierărie veche. Dar, deşi îl asurzea ecoul exploziilor prelungindu-se la nesfîrşit, continuă să-şi deschidă gura. Şi deodată se auzi rostind: *Nu!* şi repetă cuvîntul de mai multe ori. Apoi, după o scurtă pauză, adăugă: *Nu mut.* Ştia că voise să spună: „Nu sînt mut", dar nu izbutise să pronunţe cuvîntul „sînt". După zgomotele din odaie, şi uşa care se deschise şi se închise repede, în-ţelese că acele două cuvinte provocaseră senzaţie. îşi ţinea gura larg deschisă, dar nu mai îndrăznea să-şi mişte limba. Cînd doctorul Gavrilă, favoritul lui, cel despre care fusese sigur de la început că are vocaţie de medic, se apropie de pat, repetă din nou cuvintele, şi atunci înţelese de ce le pronunţă cu atîta greutate: cu fiecare mişcare a limbii simţea cum se clatină cîţiva dinţi, parcă ar fi stat să cadă.
— Asta era, şopti Gavrilă. Dinţii. Şi chiar măselele, adăugă cu un aer preocupat. Chemaţi la telefon pe doctorul Fi-

lip: să vină de urgenţă cineva — idealul ar fi să vină chiar dîn-sul — dar să vină pregătit cu tot ce trebuie...
îl auzi din nou, mai tîrziu, de departe:
—... De-abia se ţin. Dacă ar fi înghiţit cu mai multă putere, ar fi riscat să se înece cu vreo măsea... Anunţaţi pe Profesor.
Simţi penseta apucînd un dinte din faţă şi scoţîndu-L fără efort. începu să numere; în cîteva minute, cu aceeaşi uşurinţă, doctorul Filip îi extrase nouă dinţi şi cinci măsele.
— Nu prea înţeleg ce s-a întîmplat. Rădăcinile sînt sănătoase. E ca şi cum ar fi împinse de mai multe măsele de minte. Dar asta e imposibil. Va trebui să-i facem o radiografie...
Profesorul se apropie de pat şi-i puse două degete pe mîna dreaptă.
— încearcă să rosteşti ceva, orice cuvînt, orice sunet, încercă, mişcîndu-şi limba, de data aceasta fără teamă, dar
nu izbuti să spună ce-ar fi vrut. în cele din urmă, resemnat, începu să pronunţe, la întîmplare, cuvinte scurte: ac, cuc, bou, om, pană, bale...
A treia noapte avu un vis pe care şi—1 reaminti întreg. Se reîntorsese pe neaşteptate în Piatra Neamţ şi se îndrepta spre liceu. Dar cu cît se apropia, cu atît creştea numărul trecătorilor. Recunoscu, în jurul lui, pe trotuar, mulţi din foştii lui elevi, aşa cum îi văzuse cînd se despărţise de ei, cu 10,20 sau 25 de ani mai înainte. Apucă pe unul de braţ: „Dar unde vă îmbulziţi toţi, Teodorescule ?" îl întrebă. Băiatul îl privi lung, zîmbind încurcat; nu-L recunoscuse. „Ne ducem la liceu. Azi se sărbătoreşte centenarul profesorului Dominic Matei."
„Nu-mi prea place visul, îşi repetă de mai multe ori. Nu înţeleg de ce, dar nu-mi place..." Aşteptă să plece infirmiera şi, cu emoţie şi mare grijă, aşa cum făcea de cîteva zile, începu să întredeschidă pleoapele. Se trezise într-o noapte privind o pată luminoasă, albăstruie, fără să-şi dea seama că deschisese ochii şi fără să înţeleagă ce priveşte. Simţi cum i se zbate, speriată, inima, şi închise repede ochii. Dar în noaptea următoare se trezi din nou, privind cu ochii deschişi aceeaşi pată luminoasă şi, neştiind ce să facă, începu să numere în

gînd. Cînd ajunse la 72, înţelese brusc, că lumina vine de la veieuza din fundul camerei. Izbuti să-şi stăpînească bucuria privind, fără grabă, perete după perete, încăperea în care se afla, unde fusese transportat în preziua vizitei doctorului Bernard. De atunci, de cîte ori rămînea singur, mai ales nopţile, deschidea ochii, îşi mişca uşor capul, apoi umerii, şi începea să cerceteze formele şi culorile, umbrele şi penumbrele din jurul lui. Nu şi-ar fi putut închipui că o asemenea beatitudine fusese de totdeauna la îndemîna lui; doar să privească, foarte atent şi pe îndelete obiectele de lîngă el.
— De ce nu ne-aţi arătat şi nouă *căputeţi* deschide ochii ? auzi glasul unuia dintre interni, şi în clipa următoare îl văzu: era aproape aşa cum îl reconstituise după inflexiunile vocii: înalt, brun, uscăţiv, cu

un început de chelie.
Aşadar, bănuise ceva, şi—1 pîndea mai de mult, să-L surprindă.
— Nu ştiu nici eu, răspunse pronunţînd doar parţial cuvintele. Poate voiam să mă conving întîi pe mine că nu mi-am pierdut vederea...
Internul îl privea zîmbind absent.
— Dumneata eşti un om curios. Cînd te-a întrebat Profesorul cîţi ani ai, ai răspuns: şaizeci...
— Am mai mult...
—- Greu de crezut. Ai auzit, probabil, ce vorbeau infirmierele...
Cu un gest supus, de şcolar pocăit, înclină din cap. Le auzise : „Cît zicea că are, şaizeci de ani ? Asta îşi ascunde vîr-sta. L-ai văzut şi dumneata, adineaori, cînd l-am spălat; ăsta e bărbat tînăr, în floarea vîrstei, ăsta n-a împlinit patruzeci de ani..."
— Nu vreau să crezi că te-am spionat ca să te reclam direcţiei. Dar trebuie să informez pe profesor. Şi el va decide...
Altă dată s-ar fi supărat sau i-ar fi fost frică, dar acum se trezi recitind, la început în gînd, apoi mişcîndu-şi încet buzele, una din poeziile lui favorite, *La morte meditată* de Ungaretti:

Sei la donna chepassa
Come una foglia
E lasci agii alberi unfuoco d'autunno...
îşi amintea că atunci cînd citise pentru întîia oară poezia, erau de mult despărţiţi: de aproape 25 de ani. Şi, totuşi, citind-o, la ea se gîndise. Nu ştia dacă era aceeaşi dragoste de la început, dacă o mai iubea aşa cum îi mărturisise în dimineaţa de 12 octombrie 1904, după ce-au ieşit de la tribunal şi s-au îndreptat spre Cişmigiu. La despărţire, sărutîndu-i mîna, adăugase: „îţi urez... în sfîrşit, ştii ce vreau să spun... Dar aş vrea să mai ştii ceva: că am să te iubesc pînă la sfîr-şitul vieţii..." Nu era sigur că o mai iubeşte, dar la ea se gîndise citind:
Sei la donna chepassa...
— Te-ai convins deci că eşti în afară de orice pericol. Aşa îl întîmpină Profesorul în dimineaţa următoare, în-
dreptîndu-se zîmbitor spre el. Era mai impresionant decît şi-L închipuise. Nu era prea înalt, şi totuşi felul cum ţinea capul sus, îşi păstra corpul — drept, de parcă ar fi fost la paradă —, îi dădea un aer marţial care intimida. Dacă n-ar fi avut părul aproape în întregime alb, ar fi părut sever. Chiar cînd zîmbea rămînea grav, distant.
— Şi de-abia acum începi să devii un „caz interesant", adăugă aşezîndu-se pe scaunul din faţa patului. Cred că înţelegi de ce. Pînă în clipa de faţă n-a găsit nimeni vreo explicaţie plauzibilă, nici aici, nici în străinătate. Aşa cum a căzut trăsnetul, ar fi trebuit să fii ucis pe loc, sau să mori asfixiat în zece, cincisprezece minute, sau, în cel mai bun caz, să rămîi paralizat, mut sau orb... Enigmele care ne confruntă în cazul dumitale se înmulţesc pe zi ce trece. Nu ştim încă datorită cărui reflex n-ai putut deschide gura douăzeci şi trei de zile şi a trebuit să fii alimentat artificial. Este probabil că ai reuşit s-o deschizi cînd a trebuit să elimini dinţii şi măselele pe care gingiile nu le mai puteau reţine. Ne-am gîndit să-ţi facem o proteză ca să poţi mînca şi, mai ales, ca să poţi vorbi normal. Dar deocamdată nu putem face nimic,

radiografiile arată că, în scurt timp, se pregăteşte să apară o nouă garnitură de dinţi.
— Imposibil! exclamă uluit, stîlcind cuvîntul.
— Aşa spun toţi doctorii şi toţi dentiştii, că e pur şi simplu imposibil. Şi, totuşi, radiografiile sînt cît se poate de clare... De aceea, ca să închei, de-abia acum cazul dumitale devine extrem de interesant: nu mai e vorba de un caz de „mort în viaţă", ci de cu totul altceva; ce, exact, încă nu ştim...
„Să fiu prudent, să nu fac vreo greşeală şi să mă dau de gol... Azi, mîine vor întreba de nume, de adresă, de meserie. In fond, de ce mi-ar fi teamă ? N-am făcut nimic. Nu ştie nimeni nici de plicul alb, nici de plicul albastru..." Şi, totuşi, fără să înţeleagă de ce, voia cu orice preţ să-şi păstreze anonimatul, aşa cum fusese la început, cînd îi strigau: „Mă auzi sau nu ? Dacă înţelegi ce spun, strînge-mi dege-tul..." Din fericire, acum, fără dinţi, vorbea cu greutate. îi va fi uşor să se prefacă, să stîlcească şi acele puţine cuvinte pe care izbutea să le rostească. Dar dacă îi vor cere să scrie ? îşi privi, parcă pentru întîia dată cu atenţie, braţul şi mîna dreaptă. Pielea era netedă, bine întinsă, proaspătă, şi începea să-şi recapete culoarea de altădată. îşi pipăi încet, prudent, braţul pînă la cot, apoi mîngîie cu două degete

bicepsul. Ce curios! Poate imobilitatea aproape absolută, de aproape patru săptămîni, şi lichidele acelea nutritive pe care i le injectaseră direct în vene... „Ăsta e bărbat tînăr, în floarea vîrstei!" spusese infirmiera. Iar cu o zi mai înainte auzise uşa deschizîndu-se cu precauţie, paşi apropiindu-se de pat, internul şoptind: „Doarme, să nu-L treziţi", apoi o voce străină, răguşită: „Nu poate fi el... Va trebui totuşi să-L vedem şi fără barbă... Dar individul pe care-L căutăm noi e student, n-a trecut de douăzeci şi doi de ani, şi ăsta de aici arată mai în vîrstă, se apropie de patruzeci..."
Atunci îşi aminti din nou de furtună.
— Ce e mai curios, spusese unul din interni, e că n-a plouat decît acolo pe unde a trecut el; de la Gara de Nord pînă aproape de bulevardul Elisabeta. A fost o aversă ca în miezul verii, care a durat destul ca să inunde bulevardul, dar la cîteva sute de metri, nici o picătură.
297
— E adevărat, adăugase cineva, am trecut pe-acolo cînd ne-am întors de la biserică, şi apa de pe bulevard încă nu se scursese...
— Unii spun că a fost o încercare de atentat, pentru că s-ar fi găsit nu ştiu cîte încărcături de dinamită, dar i-a surprins ploaia torenţială şi în ultimul moment au trebuit să renunţe.
— Asta poate fi şi o invenţie a Siguranţei, ca să justifice arestările printre studenţi...
Apoi tăcuseră toţi, brusc.
„Trebuie să fiu cu băgare de seamă, îşi repetă. Nu cumva să mă confunde cu unul din legionarii ascunşi, pe care-i caută Siguranţa. Şi atunci va trebui să le spun cine sînt. O să mă trimeată la Piatra, ca să verifice. Şi atunci..." Dar, ca de obicei, izbutea să se smulgă gîndului care-L irita. Se trezi recitîndu-şi cîntul XI din *Purgatorio,* apoi încercă să-şi amintească din *Eneida: Agnosco veteris vestigiaflammae...*
— Cu dumneata, cucoane Dominic, n-o scoate nimeni la capăt: treci de la o carte la alta, de la o limbă la alta, de la o ştiinţă la alta. Poate că de aceea v-aţi despărţit, adăugă cu un zîmbet trist.
Atunci nu se supărase. îi plăcea Nicodim, era un moldovean bun, cinstit şi molcom.
— Nu, domnule Nicodim, manualul de limbă japoneză n-are nici o legătură cu despărţirea noastră...
— Dar de ce manualul de japoneză ? îl întrebă surprins Nicodim.
— Credeam că la asta te refereai, la zvonul care circulă prin tîrg...
— Adică?...
— Adică, se spune că, întorcîndu-mă acasă cu un manual de limba japoneză şi văzîndu-mă că deschid imediat caietul şi încep să învăţ, Laura mi-ar fi spus... în sfîrşit, mi-ar fi spus că prea mă apuc de multe lucruri şi nu duc nimic la capăt şi că din cauza asta ne-am fi despărţit...
— Nu, eu n-am auzit asta. Am auzit pe unul şi pe altul că duduia Laura se cam plictisise de aventurile dumitale galante, că, mai ales, vara trecută, la Bucureşti, dădeai mereu tîr-coale unei franţuşte, spunînd că o cunoşteai de la Sorbona...
298
— Nu! îl întrerupse obosit, ridicînd din umeri. Asta a fost cu totul altceva. E adevărat că Laura bănuia ceva, pentru că aflase de o altă încurcătură, mai veche, dar ea e o femeie inteligentă, ştie că de iubit n-o iubesc decît pe ea, că celelalte, în sfîrşit... Dar trebuie să-ţi mai spun că am rămas foarte buni prieteni.
Dar nu i-a spus mai mult. Nu spusese nimănui, nici lui Dădu Rareş, prietenul lui cel mai bun, care murise de tuberculoză 12 ani mai tîrziu. Deşi, poate, Dădu a fost singurul care a ghicit adevărul. Poate că chiar Laura i-o fi mărturisit ceva, căci se înţelegeau foarte bine amîndoi.
— Te ascult, spuse Profesorul cu o uşoară iritare în glas. Te ascult şi nu înţeleg. De cîteva zile, nici un progres. Mi se pare chiar că săptămîna trecută reuşeai să pronunţi anumite cuvinte pe care astăzi... Trebuie să colaborezi şi dumneata. Să nu-ţi fie teamă de gazetari. Ordinele sînt stricte: nu te va intervieva nimeni. Evident, cazul dumitale era prea extraordinar ca să nu se afle în oraş. Au apărut ştiri şi articole în diverse gazete, majoritatea absurde, ridicole. Dar, ca să revin, trebuie să colaborezi şi dumneata, trebuie să ştim mai mult şi mai multe: de unde eşti, cine eşti, ce profesie ai, şi celelalte.
Clătină cuminte din cap şi repetă de mai multe ori: „Bine! bine!" „Se îngroaşă gluma; trebuie să fiu cu ochii în patru." Noroc că în dimineaţa următoare simţi, trecîndu-şi limba peste gingii, colţul primului canin. Cu o exagerată inocenţă i-L arătă infirmierei, apoi internilor, prefăcîndu-se că îi este imposibil să mai pronunţe ceva. Dar dinţii apăreau repede, unul după altul. Pînă la sfîrşitul săptămînii răsărise-ră toţi. în fiecare dimineaţă venea un dentist şi—1 examina, lua note pentru articolul pe care-L pregătea. Cîteva zile a suferit de gingivită, şi chiar dacă ar fi voit, n-ar fi putut vorbi prea bine. Au fost zilele

cele mai senine, căci se simţea din nou apărat, la adăpost de surprize. Simţea, de asemenea, o energie şi o încredere pe care nu le mai cunoscuse din timpul războiului cînd, la Piatra Neamţ, organizase o „mişcare de Renaştere culturală" (aşa o denumiseră ziarele locale) fără egal

299

în restul Moldovei. Vorbise de ea, lăudînd-o, chiar Nicolae Iorga în conferinţa pe care o ţinuse la liceu. Petrecuse o parte din după-amiază la el acasă şi nu-şi ascunsese surpriza descoperind acele multe mii de volume de orientalistică, filologie clasică, istorie veche, arheologie.
— De ce nu scrii, *colega ?* îl întrebase de mai multe ori.
— Lucrez, domnule Profesor, mă trudesc de vreo zece ani să închei o lucrare...
Atunci îl întrerupse Davidoglu, cu inevitabila lui glumă:
— Dar întrebaţi-L, domnule Profesor, ce fel de lucrare ? *De omni re scibili!...*
Era una din vechile lor glume, pe care le repetau de cîte ori îl vedeau intrînd în cancelarie cu un maldăr de cărţi noi, sosite chiar în dimineaţa aceea de la Paris, de la Leipzig sau de la Oxford.
— Cînd ai de gînd să te opreşti, cucoane Dominic ? îl întrebau.
— Cum să mă opresc, cînd n-am ajuns nici la jumătatea drumului?... De fapt, ştia că cheltuindu-şi, înainte de război, puţina avere ce-i rămăsese pe cărţi scumpe şi în călătorii de studii, era obligat să rămînă profesor aici, la liceu că, deci, o bună parte din timp o pierdea cu lecţiile. Şi de mult nu-L mai interesau latina şi italiana; ar fi vrut să predea, dacă s-ar fi putut, istoria civilizaţiei sau filozofia.
— Aşa cum vrei dumneata să le faci pe toate, nici zece vieţi nu-ţi vor fi de-ajuns...
O dată răspunsese, aproape cu convingere:
— Sîntem siguri măcar de un lucru, că pentru filozofie nu ai nevoie de zece vieţi...
— *Habe nun ach! Philosophie... durchaus studiert!* citase solemn profesorul de germană. Cunoşti restul, adăugase.
Din indiscreţiile asistenţilor, înţelese de ce e nervos Profesorul: Bernard îi cerea mereu informaţii mai ample şi mai precise. *En somme, qui est ce Monsieurfii* întrebase într-o scrisoare. (Dar asta nu e sigur, observase cineva. Asta o spune doctorul Gavrilă, dar nici el n-a văzut scrisoarea.) Evident, Bernard aflase de mult că necunoscutul pe care-L exa-

300

minase la începutul lui aprilie nu-şi pierduse vederea şi că începuse să vorbească. Era acum mai curios ca oricînd. îl interesau nu numai etapele restabilirii fizice, ci şi cît mai multe amănunte despre capacităţile mentale. Faptul că înţelegea limba franceză îl îndemna să creadă că avea oarecare cultură. Voia să afle ce s-a păstrat şi ce s-a pierdut. Sugerase o serie de teste: vocabular, sintaxă, asociaţii verbale.
— Dar cînd ai s-o termini, domnule ?
— Mai am de scris partea întîi; celelalte părţi — Antichitatea, Evul Mediu şi Epoca modernă — sînt scrise aproape în întregime. Dar partea întîi, înţelegi, originile — originea limbajului, a societăţii, a familiei, a tuturor celorlalte instituţii... Astea cer ani şi ani de cercetări. Şi cu bibliotecile noastre de provincie... Pe vremuri, cumpăram pe cît puteam, dar acum, cu sărăcia...
De fapt, cu cît trecea timpul, cu atît înţelegea mai limpede că nu va ajunge să-şi termine singura lui carte, opera vieţii lui. Se trezise într-o dimineaţă cu un gust de cenuşă în gură. Se apropia de 60 de ani şi nu încheiase nimic din tot ce începuse. Iar „discipolii" lui, cum îi plăcea să-şi numească unii din colegii lui foarte tineri, copleşiţi de admiraţie, care se adunau cel puţin o seară pe săptămînă la bibliotecă să-L asculte vorbindu-le de imensele probleme pe care trebuia să le rezolve, discipolii se risipeau o dată cu trecerea anilor, mutaţi în alte oraşe. Nu rămăsese nici unul căruia i-ar fi putut încredinţa măcar manuscrisele şi materialele adunate.
De cînd auzise că la cafenea i se spune Venerabilul sau Papa Dominic, îşi dădu seama că prestigiul pe care îl dobîndise în timpul războiului cînd Nicolae Iorga îl lăudase la începutul

conferinţei, şi, de la Iaşi, trimitea din timp în timp cîte un student să-i ceară cărţi, prestigiul acesta începea să pălească. Pe nesimţite, se trezi că în cancelarie sau la cafeneaua Select nu mai era centrul atenţiei generale, că nu mai scă-păra, ca pe vremuri. Iar de curînd, de cînd îl auzise pe Vaian: „S-a ramolit rău de tot Venerabilul!" aproape că nu mai îndrăznea să le vorbească despre cărţile noi pe care le citea, de articolele din *N.R.F., Criterion* sau *La Fiera Letteraria.*

301

Şi apoi au urmat, una după alta, ceea ce numea, în limbajul lui secret, „crizele de conştiinţă".

— Dar ce cauţi pe aici, domnu Matei ?

— Mă plimbam. M-a apucat iar migrena, şi ieşisem să mă plimb...

— Dar aşa, în pijama, în preajma Crăciunului ? Să nu răceşti!..."

A doua zi se aflase în tot oraşul. Probabil că-L aşteptau la cafenea să-L descoase, dar în ziua aceea nu s-a dus, nici în ziua următoare.

— Cu prima ocazie! a exclamat într-o după-amiază, în faţa cafenelei Select, rîzînd. Cu prima ocazie!...

— Ce-o să fie cu prima ocazie ? L-a iscodit Vaian. într-adevăr ce-are să fie ? îl privea încruntat, încercînd să-şi
aducă aminte. în cele din urmă ridică din umeri şi plecă spre casă. De-abia cînd puse mîna pe clanţă îşi aminti: cu prima ocazie va deschide plicul albastru. „Dar nu aici, unde mă cunoaşte toată lumea. Departe, în alt oraş. La Bucureşti bunăoară."

într-o dimineaţă ceru infirmierei o foaie de hîrtie, un creion şi un plic. Scrise cîteva rînduri, lipi plicul şi-L adresă Profesorului. Apoi începu să aştepte, simţind cum i se accelerează bătăile inimii. De cînd nu mai cunoscuse o emoţie asemănătoare ? Poate din dimineaţa cînd aflase că România declarase mobilizarea generală. Sau, şi mai înainte, cu 12 ani mai înainte, cînd, de cum intrase în salon, înţelese că-L aştepta Laura şi că voia să-i vorbească. I se păruse, atunci, că avea ochii umezi.

— Trebuie să-ţi spun, începu silindu-se să zîmbească. E prea important pentru noi amîndoi şi nu mai pot ascunde... Trebuie să-ţi mărturisesc. Am simţit asta mai demult, dar de cîtva timp mă obsedează. Simt că nu mai eşti *al meu*... Te rog, nu mă întrerupe. Nu e ce te gîndeşti tu... Simt că nu eşti al meu, că nu eşti *aici,* lîngă mine, că eşti în altă lume — nu mă gîndesc la cercetările tale, care, orice ai crede tu, mă interesează — dar simt că eşti într-o lume străină, în care nu te pot întovărăşi. Şi pentru mine, şi pentru tine, cred că ar

302

fi mai înţelept să ne despărţim. Sîntem amîndoi tineri, iubim amîndoi viaţa... Ai să vezi mai tîrziu...

— Bine, spuse Profesorul după ce împături cu grijă hîr-tia şi o introduse în agendă. Am să mă întorc mai tîrziu.

Reveni după un ceas. încuie uşa, să nu fie deranjat, şi se aşeză pe scaunul din faţa patului.

— Te ascult. Nu trebuie să faci un prea mare efort. Cuvintele pe care nu le poţi pronunţa, le poţi scrie, adăugă în-tinzîndu-i un bloc de hîrtie.

— Veţi înţelege de ce a trebuit să recurg la această stratagemă, începu emoţionat. Vreau să evit publicitatea. Adevărul este acesta: mă numesc Dominic Matei, la 8 ianuarie am împlinit şaptezeci de ani, am fost profesor de latină şi italiană la liceul Alexandru Ioan Cuza din Piatra Neamţ, unde locuiesc şi acum. Locuiesc pe strada Episcopiei, numărul 18. Este casa mea şi cuprinde o bibliotecă de aproape opt mii de volume, pe care am lăsat-o prin testament liceului...

— Extraordinar exclamă Profesorul după ce răsuflă adînc şi-L privi din nou, oarecum speriat.

— Cred că nu vă este greu să controlaţi. Dar, vă implor, multă, multă discreţie. Mă cunoaşte tot oraşul. Dacă voiţi probe suplimentare, vă pot face planul casei, vă pot spune ce cărţi se găsesc pe birou, şi orice alt detaliu îmi veţi cere. Dar, cel puţin deocamdată, nu trebuie să se afle ce mi s-a întîmplat. Aşa cum aţi spus şi dumneavoastră, e destul de senzaţional că am rămas teafăr. Dacă se află că am întinerit, nu voi mai avea linişte... Vă spun toate acestea pentru că agenţii de la Siguranţă, care au mai fost pe aici, nu vor crede niciodată că am trecut de şaptezeci de ani. Deci, nu vor crede că sînt cine sînt, şi voi fi anchetat, şi cîte nu se pot în-tîmpla cînd eşti anchetat... Vă rog, dacă socotiţi că merită să fie studiat cazul meu, vreau să spun că merită să fie studiat în continuare, aici, la spital, vă rog găsiţi-mi o identitate fictivă. Bineînţeles, va fi provizorie, şi dacă, mai tîrziu, nu veţi fi satisfăcut de conduita mea, puteţi oricînd revela adevărul...

— Nu e vorba de asta, îl întrerupse Profesorul. Deocamdată, important este un singur lucru: să ai o

situaţie în re-

gulă. Asta, sper, nu va fi greu de obţinut. Dar ce vîrstă îţi putem da ? Cînd nu vei mai avea barbă, vei părea un tînăr de treizeci, treizeci şi unu de ani. Să punem treizeci şi doi de ani ?... Mai întrebă o dată strada şi numărul casei şi le însemnă în agendă.
— Care este, evident, închisă, reluă după un răstimp.
— Da şi nu. O femeie bătrînă, Veta, jupîneasa mea de o viaţă întreagă, locuieşte în două odăiţe lipite de bucătărie. Ea păstrează cheile de la celelalte încăperi.
— Probabil că există undeva un album cu fotografii; mai precis, cu fotografiile dumitale din tinereţe...
— Sînt, toate, în sertarul de sus al biroului; sînt trei albume. Cheia de la sertar se află sub cutia de ţigări, chiar pe birou... Dar dacă cel pe care îl veţi trimite va vorbi cu Veta, se va afla în tot oraşul...
— Nu e nici un risc dacă se procedează cu prudenţă, îşi introduse gînditor agenda în buzunar şi tăcu cîteva
clipe, continuînd să-L privească.
— Recunosc, cazul dumitale mă pasionează, spuse ridi-cîndu-se. Nu înţeleg nimic, şi nimeni altcineva dintre noi nu înţelege... Probabil exerciţiile le faci cînd rămîi singur, în timpul nopţii, adăugă.
Ridică încurcat din umeri.
— Simţeam că-mi amorţesc picioarele şi atunci am cobo-rît din pat, şi aici, pe covor...
— Nu te-a frapat nimic ?
— Ba da. M-am pipăit peste tot. Am simţit muşchii, aşa cum îi aveam pe vremuri: tari, vînjoşi. Nu mă aşteptam. După atîtea săptămîni de imobilitate aproape absolută, ar fi trebuit să fie, cum să spun? un fel de...
— Da, aşa ar fi trebuit, îl întrerupse Profesorul.
Se îndreptase spre uşă, dar se opri, şi se întoarse, cău-tîndu-i privirile.
— Nu mi-ai dat adresa de aici, din Bucureşti. Simţi că roşeşte, dar, cu efort, izbuti să zîmbească.
— Nu am adresă, pentru că de-abia sosisem. Venisem cu trenul, de la Piatra Neamţ. Am ajuns aproape de miezul nopţii. Era în noaptea de înviere.

Profesorul îl privi lung, neîncrezător.
— Dar te duceai, în orice caz, undeva... Şi acolo, pe trotuar, lîngă dumneata, nu s-a găsit nici o valiză...
— Nu aveam valiză. Nu aveam nimic cu mine, afară de un plic albastru. Venisem cu gîndul să mă sinucid. Mi se părea că sînt condamnat: arterioscleroză. îmi pierdeam memoria...
— Veniseşi aici ca să te sinucizi ? repetă Profesorul.
— Da. Mi se părea că nu aveam altă soluţie. Singura soluţie era plicul albastru. Păstram acolo, de mult, cîteva mi-ligrame de stricnina...

II

Ştia că visează şi-şi trecea mereu palma pe obrazul proaspăt bărbierit, dar nu izbutea să se trezească. De-abia după ce maşina ajunse la capătul bulevardului, recunoscu cartierul; îl recunoscu mai ales după mirosul teilor în floare. Ne îndreptăm spre Şosea, înţelese. Nu mai trecuse pe aici de cîţi-va ani şi privea emoţionat casele vechi, care-i aminteau de anii studenţiei. Apoi îl întîmpină o alee străjuită de arbori înalţi; în clipa următoare poarta se deschise şi maşina, îna-intînd încet pe pietriş, se opri în faţa scării de piatră vînătă. „De ce nu coborîţi ?" auzi un glas necunoscut. Privi cu mirare în jurul lui; nu era nimeni. I se păru că sus, în capul scării, se deschisese uşa. Era deci aşteptat. „Ar trebui să cobor", îşi spuse.
Trezindu-se, îl orbi lumina puternică de-afară şi privi surprins ceasul. Nu era încă 6. Probabil că au uitat să tragă trans-perantele. Tîrziu auzi deschizîndu-se uşa.
— V-am adus hainele, spuse infirmiera apropiindu-se zîmbind de pat, cu braţele încărcate.
Era Anetta, încă destul de tînără şi cea mai îndrăzneaţă. (Cu cîteva zile mai înainte îi spusese, privindu-L adînc în ochi: „Cînd o să ieşiţi de aici, poate mă luaţi într-o seară la cinematograf...") îl ajută să se îmbrace, deşi n-ar fi avut nevoie de ajutor. Ghicea, din privirile ei dezamăgite, că vestonul nu cădea prea bine „e prea strîmt în umeri", spuse, şi

cravata, albastră cu mici triunghiuri cenuşii, nu se asorta cu cămaşa în dungi. Curînd intră internul de serviciu. începu să-L examineze, încruntat, cu atenţie.

— Se vede de la distanţă că nu sînt hainele dumitale. Ai putea deveni suspect. Va trebui să-ţi căutăm altceva. Doctorul Gavrilă spunea că are cîteva costume de cea mai bună calitate; i-au rămas de la un unchi de-al lui.
— I-au rămas moştenire după ce-a murit, preciza Anet-ta. Şi nu e bine să porţi haine de la morţii altora. De la morţii tăi, e altceva; le porţi în memoria lor, aşa, ca un suvenir...
— N-are nici o importanţă, spuse zîmbind. Azi, în orice caz, nu mai e timp. Poate cu altă ocazie, cînd o să mai trec pe aici...
— Da, interveni internul, dar cu vestonul ăsta atragi atenţia şi rişti să fii urmărit...
— Dacă se piteşte bine în fundul maşinii, poate nu se observă...
Două ceasuri în urmă, coborî în curte, întovărăşit de doctorul Chirilă, cel care îi era mai puţin simpatic pentru că după ce-L surprinse ascuns în odaie, avea impresia că-L spionează tot timpul. Dînd cu ochii de maşină, se opri brusc.
—Am mai văzut maşina asta, şopti. Am văzut-o azi-noap-te, în vis... Unii ar spune că e semn rău, că am putea avea un accident, adăugă.
— Eu nu sînt superstiţios, rosti rar, sentenţios, doctorul Chirilă, deschizînd portiera. în orice caz, sîntem aşteptaţi...
Cînd maşina se îndreptă spre bulevard, simţi o linişte stranie, întreruptă, în chip neînţeles, de izbucniri aproape violente de bucurie.
— Să deschideţi fereastra, spuse, că în curînd vom trece pe sub teii în floare. Acum ne apropiem de Şosea, adăugă după cîtva timp. Şi mai tîrziu: Să vedeţi ce clădire frumoasă, cu arbori înalţi şi ce alee curată, cu pietriş, şi scara de piatră vînătă...
Internul îl privise tot timpul curios, tăcînd încurcat. Maşina se opri în dreptul scării.
— De ce nu coborîţi ? auzi o voce.

— Aşteptăm să vină plantonul, să dăm în primire, răspunse şoferul.
în curînd se auziră paşi grăbiţi pe pietriş şi din spatele maşinii apăru un bărbat oacheş, cu obrazul ciupit de vărsat şi părul tuns milităreşte. Chirilă deschise portiera.
— Dumnealui este persoana despre care ai fost informat. Vezi să nu-L confunzi cu vreun alt pacient. De acum înainte, dumneata eşti răspunzător.
— Am înţeles, spuse. Să n-aveţi nici o grijă. Am să fiu cu ochii în patru.
— Ce face dumnealui înlăuntru sau în grădină, îl întrerupse Chirilă, nu te priveşte. Dumneata trebuie să ai grijă de poartă...
îi plăcea camera: era spaţioasă, cu ferestre spre parc şi aşa cum îl asigurase Profesorul, avea o masă de lemn şi în perete rafturi pentru cărţi. Se apropie de fereastra deschisă şi respiră adînc. I se păru că pătrunde pînă la el mirosul de trandafiri sălbatici. Totuşi nu izbutea să se bucure. Zîmbea mîn-gîindu-şi cu palma stîngă obrajii dar i se părea că tot ce i se întîmplă de la o vreme nu-L priveşte *cu adevărat,* că e vorba de altceva, de *altcineva.*
— încearcă să descrii cît mai precis şi cu cît mai multe detalii ce vrei să spui cînd spui: *altcineva,* îl întrerupse o dată Profesorul. în ce sens te simţi *străin ?* Nu te-ai „instalat" încă în noua dumitale situaţie ? E foarte important. Notează tot ce-ţi trece prin cap. Dacă n-ai chef de scris sau ai prea multe de spus, utilizează magnetofonul, indicînd întotdeauna ziua, ora şi locul, şi precizînd dacă dictezi întins în pat sau plimbîndu-te prin cameră.
în ultimele zile, la spital, umpluse aproape un caiet întreg. Scria tot felul de lucruri: cărţile pe care şi le amintea (şi îi plăcea să indice ediţia, anul publicaţiei, anul cînd le citise pentru întîia oară, ca să poată controla această miraculoasă recuperare a memoriei), versuri în toate limbile pe care le învăţase, exerciţii de algebră, unele vise care i se păreau semnificative. Dar nu mărturisea anumite descoperiri recente. Simţea o neînţeleasă rezistenţă, de care vorbise o dată Profesorului.

— E foarte important să aflăm semnificaţia acestei rezistenţe, îi spuse. încearcă cel puţin să faci aluzie, să ştim dacă ceea ce *nu vrei* să spui („nu pot să spun!" îl întrerupse în gînd) se referă la anumite întîmplări din trecut, sau e vorba de altceva, în legătură cu noua dumitale condiţie, despre care, repet, ştim încă foarte puţin...
Se întoarse de la fereastră şi, după ce străbătu de cîteva ori camera, plimbîndu-se, ca pe vremuri, în tinereţe, cu mîini-le încrucişate la spate, se întinse în pat. Rămăsese cu ochii deschişi, privind tavanul.
— Ţi-am adus albumul de familie, îi spuse într-o dimineaţă. Cel cu fotografiile dumitale din liceu, de

la Universitate, din Italia... Nu eşti curios să-L vezi ? întrebă după o pauză.
— Ca să fiu sincer, nu...
— Dar de ce?...
— Nu-mi dau nici eu seama de ce. încep să mă simt detaşat de trecutul meu. Parcă n-aş mai fi acelaşi...
— E curios, spuse Profesorul. Ar trebui să aflăm motivele...
In cele din urmă, resemnat, se hotărîse să-L răsfoiască. Profesorul se aşezase alături pe pat, pe scaun, şi—l privea intens, nereuşind să-şi ascundă curiozitatea.
— La ce te gîndeşti ? îl întrebă brusc, după cîteva minute. Ce fel de amintiri ? Ce fel de asociaţii ?
Şovăi, frecîndu-şi obrazul cu palma stîngă. („Ştiu că gestul acesta a ajuns la mine un tic", mărturisise de mai multe ori.)
— îmi amintesc perfect anul şi locul unde au fost luate, fiecare din ele. Aş putea spune că-mi amintesc chiar şi *ziua;* parcă aş auzi vocile celor din jur şi cuvintele pe care le rosteau, şi aş simţi în nări mirosul specific al acelui loc şi al acelei zile... Uite, bunăoară, aici, unde sînt cu Laura, la Tivoli. Cînd am dat cu ochii de fotografie, am simţit căldura acelei dimineţi şi mirosul florilor de leandru, dar am simţit şi un miros puternic, greu, de păcură încinsă, şi mi-am adus aminte că la vreo zece metri de locul unde am fost fotografiaţi se găseau două căldări cu păcură.
308
— E un fel de hypermnezie cu efecte laterale, spuse Profesorul.
— E îngrozitor, continuă. E prea mult, şi e inutil.
— Pare inutil pentru că nu ştim încă ce să facem cu ea, cu această fantastică recuperare a memoriei... în orice caz, adăugă zîmbind, să-ţi dau o veste bună. în cîteva zile, vei primi din biblioteca dumitale de la Piatra Neamţ cărţile pe care le-ai notat în prima listă, adică toate gramaticile şi dicţionarele de care ai spus că ai nevoie. Bernard e entuziasmat; mi-a spus că nu puteam găsi un test mai nimerit. L-a interesat îndeosebi faptul că ai început să studiezi limba chineză în tinereţe, apoi ai neglijat-o vreo zece, doisprezece ani, înainte şi în timpul războiului, ai încercat din nou s-o înveţi, şi apoi, pe neaşteptate, ai renunţat pentru totdeauna. Avem de-a face deci cu mai multe straturi de memorie. Dacă îţi vei da osteneala să te analizezi şi să notezi cu atenţie, vom vedea care din straturi va fi reanimat cel dintîi...
Cîtva timp s-au privit unul pe altul, parcă fiecare ar fi aşteptat să înceapă celălalt.
— Şi ce se crede la Piatra despre dispariţia mea ? întrebă pe neaşteptate. Nu sînt prea curios, dar m-ar interesa să cunosc de pe acum şansele pe care le am...
— Ce fel de şanse ? îl întrerupse Profesorul.
Zîmbi încurcat; chiar în clipa cînd o rostise, expresia i se păru vulgară şi inoportună.
— Şansele de a continua viaţa pe care am început-o de cu-rînd, fără riscul de a fi reintegrat biografiei mele anterioare...
— Deocamdată nu-ţi pot spune nimic precis. Prietenii dumitale din Piatra cred că te afli, amnezic, în vreun spital din Moldova. Cineva şi-a adus aminte că, în Sîmbăta Paştelui, te-a zărit la gară, dar nu ştie în ce tren te-ai urcat; omul se grăbea să ajungă acasă...
— Bănuiesc cam cine m-a zărit la gară, şopti.
— Ca să poată aduna cărţile pe care le-ai notat, poliţia a înscenat o descindere. Au pretextat că, aflînd de dispariţia dumitale, unul din legionarii urmăriţi s-ar fi ascuns în bibliotecă...
309
Rămase pe gînduri cîtva timp, parcă ar fi ezitat să conti-
nue.
— Dar, evident, reluă, cu cît trece timpul, cu atît va fi mai greu. Curînd se va afla şi la Piatra Neamţ, ce ştie tot Bu-cureştiul: că cineva, un necunoscut în vîrstă, a fost lovit de trăsnet, şi după zece săptămîni arată perfect sănătos şi întinerit... Să sperăm că nu se va afla şi restul...
Două săptămîni în urmă, coborînd în grădină, se întîlni faţă în faţă cu o stranie frumuseţe; frumuseţe pe care, pentru motive greu de înţeles, încerca s-o atenueze printr-o voită vulgaritate, fardîndu-se exagerat şi neîndemînatec. Aşa cum îi zîmbise acum, provocator şi totuşi cast, necunoscuta îi aminti de unul din ultimele lui vise. Se înclină uşor şi îi spuse:
— Am impresia că ne-am mai întîlnit undeva. Tînăra izbucni în rîs. („Păcat, îşi spuse, rîde cu aceeaşi vulgaritate cu care se fardează.")
— Eşti cît se poate de discret, spuse. (Şi i se păru că vorbeşte ca pe scenă.) Evident că ne-am mai întîlnit; şi chiar de mai multe ori.

— Unde şi cînd ?
Tînăra încruntă uşor din sprîncene şi-i căută din nou privirile.
— Ultima oară, azi-noapte, în camera numărul şase. Camera dumitale e alături, la numărul patru, adăugă despăr-ţindu-se.
Profesorul veni chiar în seara aceea, să-i înapoieze caietul şi să citească ultimele însemnări. îl ascultă încurcat, fără să zîmbească, evitîndu-i privirile.
— Eu credem că ştii despre ce e vorba şi că înţelegi, cum să spun ? intenţia ştiinţifică a experienţei. Nici o analiză nu e completă fără indexul capacităţii sexuale. îţi aminteşti întrebarea pe care ţi-a pus-o ultima oară Bernard...
Ar fi vrut să rîdă, dar nu izbuti decît să clatine de cîte-va ori din cap, zîmbind.
— Dacă îmi aduc aminte!... Intrasem în pămînt de ruşine. Gol, întins pe masă, faţă de atîţia medici şi savanţi străini...
310
— Eu te prevenisem că va fi un fel de consult internaţional. Veniseră toţi pentru dumneata; nu puteau crede în informaţia pe care-o publicasem în *La Presse medicale.*
— Nu mă aşteptam la o asemenea întrebare... Mai ales că eram încă în spital, deci nu aveam cum să confirm sau să infirm eventualele posibilităţi sexuale.
Profesorul zîmbi, ridicînd din umeri.
— Aflasem ceva, evident, indirect, de la infirmiere.
— De la infirmiere ?
— Noi credeam că fusese iniţiativa dumitale. în orice altă împrejurare, pacientul şi infirmiera respectivă ar fi fost sancţionaţi. Dar în cazul dumitale, nu numai că am închis ochii, dar am apreciat informaţiile. în sfîrşit, contextul n-are prea mare importanţă; importantă este numai informaţia... Dar în cazul domnişoarei de la numărul şase, reluă după o pauză, este vorba şi de altceva. E mai bine să ţi-o spun acum, ca să nu se ivească, mai tîrziu, complicaţii. Domnişoara aceasta ne-a fost impusă de Siguranţă...
— De Siguranţă ? repetă cu oarecare teamă. Dar de ce ?
— Nu pretind că înţeleg prea mult, dar ştiu că Siguranţa este foarte interesată de cazul dumitale. Foarte probabil, nu sînt convinşi că le-am spus tot adevărul: şi, în fond, au dreptate. în orice caz, Siguranţa *nu crede* în metamorfoza dumitale. Convingerea lor este că povestea care circulă în oraş, cu trăsnetul din noaptea învierii, cu inconştienţa, restabilirea şi întinerirea dumitale, este invenţia legionarilor... Că de fapt, această legendă a fost fabricată să camufleze identitatea unui important şef legionar şi să pregătească fuga lui peste graniţă.
îl ascultase surprins, şi totuşi senin.
— Atunci, situaţia mea e mai gravă decît îmi închipuiam, spuse. Dar cum nu există, deocamdată, o altă soluţie...
— Soluţia se va găsi la timpul ei, îl întrerupse Profesorul. Trebuie să adaug, ca să fii cît mai bine informat, că eşti, şi ai fost de la început, supravegheat de Siguranţă. De aceea ţi s-a procurat un costum cu care n-ai îndrăzni să ieşi pe stradă, pentru că ai fi imediat arestat. Şi n-ai îndrăzni să circuli
311
în oraş în această cazacă, uniforma clinicii, care e, de altfel, destul de elegantă. Şi, aşa cum ai înţeles de la început, dacă ai vrea să te plimbi, n-ai putea ieşi pe poartă... Asta e ce ştim noi. Dar cine ştie cîţi alţii din personalul de serviciu al clinicii sînt informatorii Siguranţei...
Izbucni în rîs şi-şi trecu de mai multe ori palma stîngă pe obraz.
— In fond, poate e mai bine aşa. Mă simt la dăpost de surprize...
Profesorul îl privi lung, parcă ar fi şovăit să continue. Apoi se hotărî brusc :
— Să revenim, acum, la o problemă mai importantă. Eşti *sigur* că, în amintirea dumitale, toate experienţele sexuale treceau drept visuri erotice ?
Rămase cîtva timp pe gînduri.
— Acum, nu mai sînt atît de sigur. Pînă în seara asta, eram convins că e vorba de vise...
— Te întreb pentru că în caietul pe care l-am citit ai notat tot felul de visuri, dar fără elemente *manifest* erotice.
— Poate că ar fi trebuit să le însemn şi pe celelalte, dar nu mi s-au părut semnificative... în orice caz, continuă după o scurtă tăcere, dacă am confundat experienţele reale cu visurile erotice, lucrurile sînt mai complicate decît mi-aş fi închipuit...

Cu un gest copilăresc, ridicol, îşi puse mîna pe tîmplă, ca şi cum ar fi vrut să arate că se.concentrează.
— Te ascult, spuse tîrziu Profesorul. In ce sens ar putea fi şi mai complicate decît par a fi ?
Ridică brusc fruntea şi zîmbi încurcat.
— Nu ştiu dacă aţi înţeles anumite aluzii din caiet, dar de cîtva timp aveam impresia, cum să spun ? aveam impresia că învăţam în timpul somnului; mai precis, visam că învăţ că, bunăoară, deschid în vis o gramatică, parcurg şi memorizez cîteva pagini, sau răsfoiesc o carte...
— Foarte interesant, spuse Profesorul. Dar nu cred că ai notat toate acestea, cu precizie şi claritate, în caietul pe care l-am citit.
312
— Nu prea ştiam cum să le descriu; erau visuri în serie, într-un anumit sens didactice, mi se părea că prelungesc lecturile din timpul zilei. Am crezut, chiar, că visez reguli gramaticale, vocabulare şi etimologii, pentru că eram pasionat de asemenea lucruri... Dar acum mă întreb dacă, într-un chip mai mult sau mai puţin somnambulic, nu mă deşteptam în timpul nopţii şi-mi continuam lucrul...
Profesorul îl privi tot timpul cu atenţie, uşor încruntat, semn, cum observase mai demult, că era ispitit de mai multe întrebări deodată.
— în orice caz, spuse, nu pari obosit, nu ai expresia intelectualului care petrece o bună parte din noapte citind... Dar dacă ar fi aşa, cum de n-a observat nimeni lumina, lampa ar-zînd foarte tîrziu în camera dumitale ? Se ridică din fotoliu şi întinse mîna. Ce mi se pare paradoxal este faptul că această ezitare, mai precis această confuzie între experienţele onirice şi starea de veghe, s-a dezvoltat paralel cu hypermnezia dumitale... Ce-mi spuneai atunci despre mirosul de leandri şi de păcură pe care le-ai simţit privind o fotografie de acum aproape patruzeci de ani...
— Dar acum nu mai sînt sigur nici de asta, exclamă, de hy-permnezie! Nu mai sînt sigur de nimic!
După ce rămase singur, se trezi gîndind: „Foarte bine că ai spus: « Nu mai sînt sigur de nimic... » în felul acesta, eşti întotdeauna la adăpost. Poţi răspunde oricînd: « Am visat! ». Sau atunci cînd îţi convine, poţi spune contrariul... Dar fii atent! Nu spune niciodată *adevărul* întreg!"
întoarse capul şi privi mirat în jurul lui. După cîteva clipe şopti, ca şi cum s-ar fi adresat cuiva prezent şi totuşi invizibil de lîngă el: „Dar chiar dacă aş voi să spun, *nupot* Nu înţeleg de ce, adăugă coborînd şi mai mult glasul, dar sînt anumite lucruri pe care mi-e peste putinţă să le spun..."
în noaptea aceea se luptă multă vreme cu insomnia. (Era prima insomnie de cînd părăsise Piatra Neamţ, şi faptul acesta îl irita. Suferise aproape toată viaţa de insomnii, şi în ultima vreme se crezuse vindecat.) Ca de obicei, se gîndea la misterul memoriei pe care o recuperase. De fapt, îşi dădu-
313
se de mult seama, nici nu era vorba de recuperare, pentru că era infinit mai vastă şi mai precisă decît o avusese vreodată. O memorie de mandarin, aşa cum spusese Chavannes că trebuie să aibă orice sinolog. începuse să creadă că avea chiar mai mult: o foarte curioasă hypermnezie. încă înainte de a i se fi adus dicţionarul şi gramaticile de la Piatra, se trezise într-o zi că recită texte chinezeşti, vizualizînd în acelaşi timp caracterele şi traducînd pe măsură ce recita. Cîte-va zile în urmă verificase grafiile, pronunţia şi traducerea, răsfoind înfrigurat antologia şi dicţionarul lui Giles. Nu făcuse nici o greşeală. Scrisese cîteva rînduri în caiet, cu o uşoară părere de rău: Bernard va fi dezamăgit; îi era imposibil să precizeze ce strat al memoriei apăruse mai întîi; se trezise că posedă limba chineză aşa cum nu o cunoscuse niciodată. Acum putea deschide orice text şi, citindu-L, îl înţelegea cu aceeaşi uşurinţă cu care ar fi citit un text în limba latină sau italiană veche.
Era o noapte foarte caldă, şi fereastra spre parc rămăsese deschisă. I se păru că aude paşi şi, fără să aprindă lumina, coborî din pat şi se apropie de fereastră. Zări plantonul şi înţelese că-L văzuse şi el.
— Dar dumneata nu dormi ? îl întrebă cît putu mai încet, ca să nu-şi trezească vecinii.
Omul ridică din umeri, apoi se îndreptă spre parc şi se pierdu în întuneric. „Dacă l-aş întreba mîine, îşi spuse, îmi va răspunde probabil că am visat. Şi, totuşi, *sînt sigur* că de data aceasta nu am visat..." Se reîntoarse în pat, închise ochii şi-şi spuse, ca pe vremuri, cînd suferea de insomnii: „în trei minute am să adorm!... Trebuie să adormi, se auzi gîndind, căci mai ales în somn înveţi bine. Visuri didactice, cum spunea astă-seară Profesorul; o să ai încă o serie de visuri didactice. Nu în legătură cu limba chineză. Altceva, mai important altceva..."
îi plăcea să se asculte gîndind, dar de data aceasta simţi o nelinişte neînţeleasă şi-şi şopti ameninţător: „Dacă nu adorm pînă număr la 20, cobor şi mă duc să mă plimb în parc!" Dar nu apucă să numere decît pînă la 7.

314
Cîteva zile în urmă, Profesorul îl întrebă, fără să-şi ridice ochii din al doilea caiet cu note pe care i-L încredinţase.
— îţi aduci cumva aminte că, într-o noapte, ai coborît pe fereastră şi te-ai dus pînă în fundul grădinii, acolo unde sînt rondurile cu trandafiri ?
Simţi că roşeşte şi se intimida.
— Nu. îmi aduc aminte că nu izbuteam să adorm şi la un moment dat mi-am spus: dacă nu adorm pînă ce număr 20, cobor şi mă duc să mă plimb în parc! Dar după aceea nu mai ştiu nimic. Probabil că am adormit imediat...
Profesorul îl privi, zîmbind enigmatic.
— în nici un caz n-ai adormit imediat... Pentru că ai petrecut o bucată de vreme în preajma trandafirilor.
— Atunci sînt somnambul! exclamă. Pentru prima oară în viaţa mea am avut o criză de somnambulism!
Profesorul se ridică brusc, se îndreptă spre fereastră şi rămase cîtva timp privind lung înaintea lui. Apoi se întoarse şi se reaşeză în fotoliu.
— Asta am crezut şi eu. Dar lucrurile nu sînt atît de simple. Cînd plantonul a dat alarma, doi oameni de serviciu, probabil agenţii Siguranţei, au alergat să cerceteze strada — nu ştiau că plantonul te descoperise deja — şi au zărit o maşină cu farurile stinse, aşteptînd în stradă, chiar în dreptul rondului de trandafiri unde te aflai dumneata. Evident, maşina a dispărut înainte ca să-i poată nota numărul...
îşi trecu de mai multe ori mîna pe frunte.
— Dacă n-aţi fi dumneavoastră... începu.
— Ştiu, pare de necrezut, îl întrerupse Profesorul. Totuşi sînt trei martori, oameni simpli, dar de încredere, şi cu oarecare experienţă...
— Şi ce-au făcut cu mine ? M-au luat pe sus şi m-au adus înapoi în cameră ?
— Nu. în grădină nu era decît plantonul. Spune că îndată ce-ai dat cu ochii de el, te-ai întors... Ai pătruns în odaie tot pe fereastră, aşa cum ieşiseşi... Somnambul sau nu, nu are importanţă. Ce e grav, este că Siguranţa nu se îndoieşte acum că se pregătea evadarea dumitale. Faptul că ai fost surprins
315
chiar acolo unde, în stradă, aştepta maşina, dovedeşte, în opinia lor, că ştiai despre ce era vorba şi că erai de acord... A trebuit să se facă intervenţii foarte sus ca să nu fii arestat, adăugă.
— Vă mulţumesc, spuse încurcat, ştergîndu-şi fruntea.
— Deocamdată, au dublat măsurile de pază. Strada e necontenit patrulată în timpul nopţii; un sergent, în civil, îşi va căuta tot timpul de lucru în dreptul ferestrei dumitale — ca acum, adăugă coborînd glasul — iar nopţile, plantonul va dormi pe un pat de campanie, pe culoar, în dreptul uşii.
Se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe, trecînd absent, dintr-o mînă în alta, caietul cu note. Apoi se opri brusc în faţa lui şi—1 privi, adînc, în ochi.
— Dar dumneata cum explici această serie de coincidenţe : pentru întîia oară ai avut o insomnie urmată, cum ai mărturisit, de prima criză de somnambulism din viaţa dumitale; în timpul crizei te îndrepţi către rondul de trandafiri, *exact* în locul unde, dincolo de zid, te aştepta o maşină cu farurile stinse... O maşină care, adăugă după cîteva clipe, dispare îndată ce s-a dat alarma... Cum explici ?
înălţă din umeri, descurajat.
— Nu înţeleg nimic... Pînă săptămîna trecută îmi venea greu să recunosc că, *într-adevăr,* am confundat unele visuri cu starea de veghe, dar a trebuit să mă las convins de anumite evidenţe... Dar, de data aceasta, criza de somnambulism, maşina care mă aştepta...
Profesorul deschise servieta aproape plină şi introduse cu grijă caietul între reviste şi broşuri.
— Ca să repet şi eu expresia dumitale de adineauri, dacă nu te-aş cunoaşte din albumele de familie, dacă nu ţi-aş fi văzut fotografiile de la treizeci la şaizeci şi ceva de ani, aş fi fost gata să admit ipoteza Siguranţei: că eşti cine crede Siguranţa că eşti...
„De ce te frămînţi ? se ascultă gîndind îndată ce stinse lumina. Totul se desfăşoară normal. Aşa trebuia să se întîm-ple: să fii confundat cu alţii, să se creadă că nu mai poţi distinge visul de realitate, şi alte confuzii de acest fel. Nu se putea
316
găsi un camuflaj mai bun. Pînă la urmă ai să te convingi că nu e nici o primejdie, că ţi se poartă de grijă..."

Se întrerupse şi, după o scurtă pauză, şopti: „Cine îmi poartă de grijă ?" Aşteptă cîteva clipe. Se trezi întrebînd pe un ton pe care nu şi—1 cunoştea: „Credeai că toate prin care ai trecut se datoresc hazardului ?" „Nu e vorba ce cred sau nu cred eu, se întrerupse iritat. Cine îmi poartă de grijă ?..."
Aşteptă din nou cîtva timp, cu teamă. Apoi se auzi: „Ai să afli mai tîrziu. Nu asta interesează acum... De altfel, ai ghicit ceva, ai ghicit mai demult, dar nu îndrăzneşti să recunoşti. Altminteri, de ce nu vorbeşti niciodată Profesorului de *anumite gînduri* şi nici nu pomeneşti de ele în caiet ? Dacă n-ai şti că există şi altceva, de ce nu faci nici o aluzie la tot ce-ai descoperit în ultimele două săptămîni?... Dar să revin la întrebarea mea", încercă să-şi întrerupă gîndul. Aşteptă cîtva timp, şi cînd i se părea că începe să distingă răspunsul, adormi.
„E mai bine să stăm de vorbă în vis, auzi. Dormind, înţelegi mai repede şi mai profund. Spuneai Profesorului că, în somn, îţi continui studiile din timpul zilei. De fapt, te-ai convins de mult că nu e întotdeauna adevărat. N-ai învăţat nimic în somn, nici veghind. Treptat, treptat te-ai trezit că stăpîneşti limba chineză, aşa cum ai să descoperi mai tîrziu că stăpîneşti alte limbi care te interesează. Nu mai îndrăzneşti să crezi că îţi aminteşti, *acum,* ce-ai învăţat în tinereţe şi ai uitat. Gîndeşte-te la gramatica albaneză..."
Amintirea acestei întîmplări fu atît de brutală, încît se trezi din somn şi aprinse lumina. Nu-i venise să creadă, şi nu credea nici acum, o săptămîna după descoperire. Ştia că nu studiase niciodată limba albaneză. Cumpărase gramatica lui G. Meyer cu vreo 20 de ani înainte, dar nu citise decît prefaţa. Nu o mai consultase de atunci. Şi totuşi, cînd desfăcu unul din pachetele sosite de la Piatra şi dădu cu ochii de ea, o deschise la întîmplare, către sfîrşit, şi începu să citească. Cu emoţie şi spaimă, îşi dădu seama că înţelege tot. Căută traducerea paragrafului şi se convinse: nici o greşeală... Coborî din pat şi se îndreptă spre bibliotecă. Voia cu ori-

ce preţ să mai verifice o dată. Atunci auzi un glas necunoscut de afară, în dreptul ferestrei deschise:
— Dar dumneata nu dormi ?
Se reîntoarse în pat, închise ochii cu furie, strîngîndu-şi pleoapele, şi repetă, în şoaptă:
— Nu trebuie să mă mai gîndesc! Să nu mă gîndesc la nimic!...
— Asta ţi-o tot spun din prima noapte de la spital, auzi.
I se părea că începe să înţeleagă ce i s-a întîmplat. Imensa concentrare de electricitate care, explodînd chiar deasupra lui, L-a străbătut, i-a regenerat întreg organismul şi i-a amplificat fabulos toate facultăţile mentale. Dar această descărcare electrică a făcut de asemenea posibilă apariţia unei noi personalităţi, un fel de „dublu", o persoană pe care o ascultă vorbindu-i mai ales în timpul somnului şi cu care uneori discută amical sau în contradictoriu. Este probabil că această nouă personalitate s-a alcătuit treptat, în timpul convalescenţei, din cele mai adînci straturi ale inconştientului. De cîte ori îşi repeta această explicaţie, se auzea gîndind: „Foarte exact! Formula « dublului» e corectă şi utilă. Dar nu te grăbi s-o comunici Profesorului..."
Se întreba, amuzat şi iritat totodată, de ce-şi repetă mereu asemenea invitaţie la precauţie, cînd se hotărîse de mult să nu atingă această problemă (de fapt, nici măcar nu fusese nevoit să ia o hotărîre: ştia că *nu putea* face altfel). în convorbiri, Profesorul revenea neîncetat asupra hipermneziei şi detaşării lui progresive de trecut.
— Am putea să-ţi aducem manuscrisele şi mapele cu note, îi propuse de curînd. Cu posibilităţile pe care le ai acum la dispoziţie, ai putea încheia lucrarea în cîteva luni...
Ridicase amîndouă braţele în sus:
— Nu! Nu! exclamase aproape în panică. Nu mai mă interesează!...
Profesorul îl privise surprins, oarecum dezamăgit:
— Este totuşi opera dumitale de-o viaţă întreagă...
— Ar trebui rescrisă de la prima la ultima pagină, şi nu cred că merită... Trebuie să rămînă ce-a fost pînă acum: *opus*

imperfectum. Dar voiam să vă întreb ceva, continuă ca şi cum ar fi vrut să schimbe cît mai repede subiectul, deşi mi-e teamă că o să par indiscret. Ce mi s-a întîmplat în ultima săptămînă ? Ce-au raportat plantonul şi toţi ceilalţi ?
Profesorul se ridică din fotoliu şi se îndreptă spre fereastră. Se reîntoarse după cîteva clipe, gînditor.
— Ştiu să se facă nevăzuţi cînd trebuie, dar sînt toţi la datorie, spuse. N-au raportat nimic senzaţional: doar că aprinzi lumina de mai multe ori pe noapte, o aprinzi şi o stingi foarte repede, după cîteva

minute... Aşa cel puţin mi s-a spus. Dar bănuiesc că nu-mi spun tot, adăugă coborînd glasul. Bănuiesc că au aflat ceva, destul de important, sau sînt pe cale să descopere...
— în legătură cu mine ? întrebă izbutind să-şi stăpîneas-că emoţia.
Profesorul şovăi cîteva clipe, apoi se ridică brusc şi se apropie din nou de fereastră.
— Nu ştiu, răspunse tîrziu. S-ar putea să nu fie *numai* în legătură cu dumneata...
în dimineaţa de 3 august veni să-L vadă pe neaşteptate.
— Nu ştiu dacă trebuie să ne bucurăm sau nu. Află că ai devenit celebru în Statele Unite. O revistă ilustrată a publicat chiar un articol interviu evident apocrif: *Cum am fost lovit de trăsnet.* Articolul a făcut senzaţie şi a fost reprodus şi tradus pretutindeni. De la Direcţia presei am fost informat că trei corespondenţi ai unor mari ziare americane au sosit aseară şi vor neapărat să stea de vorbă cu dumneata. Li s-a răspuns că, deocamdată, doctorii se opun oricărei vizite... Dar cît timp o să ne mai putem ascunde ? Este probabil că la ora asta gazetarii şi-au început deja ancheta. Internii şi infirmierele au să le povestească tot ce ştiu, şi multe altele pe deasupra. Şi se vor găsi informatori şi de aici, adăugă coborînd uşor glasul. în privinţa fotografiilor, nu-mi fac iluzii: ai fost desigur fotografiat de nenumărate ori, plimbîn-du-te prin parc, stînd la fereastră, poate chiar întins în pat. Dar văd că vestea nu te impresionează prea mult, adăugă după ce-L privi lung. Nu spui nimic...

— Aşteptam urmarea...
Profesorul se apropie de el, continuînd să-L privească adînc în ochi.
— De unde ştii că există o urmare ? întrebă.
— Mi-am închipuit după nervozitatea dumneavoastră. Nu v-am văzut niciodată atît de nervos.
Profesorul ridică din umeri şi zîmbi amar.
— Nu m-ai văzut dumneata, dar sînt destul de nervos... Să revenim însă la cazul dumitale. S-au ivit o seamă de complicaţii, mai ales în cele două săptămîni cît am lipsit.
— Din cauza mea ? întrebă.
— Nici din cauza dumitale şi nici dintr-a mea... Dumneata ai rămas aproape tot timpul aici în cameră. (Ştiu asta pentru că telefonam aproape în fiecare zi...) In ceea ce mă priveşte, în cele două săptămîni petrecute la Predeal, n-am discutat cazul dumitale decît cu cîţiva colegi, de a căror discreţie nu mă pot îndoi... Dar s-a întîmplat altceva, continuă ridicîndu-se iar din fotoliu. Mai întîi, domnişoara de la numărul şase, agenta pe care ne-a impus-o Siguranţa, a dispărut acum vreo zece zile. Siguranţa bănuia de mult că era o agentă dublă, dar nu bănuia că era în slujba Gestapoului...
— Ciudat, şopti. Dar cum s-a putut afla aşa repede ?
— Pentru că a fost descoperită reţeaua din care făcea parte şi au fost arestaţi cei trei agenţi care te-au aşteptat, cîte-va nopţi, în maşina cu farurile stinse. Siguranţa ghicise: trebuia să fii răpit şi trecut peste graniţă în Germania. Se înşelase însă asupra identităţii: nu era vorba de un şef legionar, era vorba de *dumneata.*
— Dar de ce ? întrebă zîmbind.
Profesorul se îndreptă spre fereastră, dar se întoarse brusc şi îl privi cîteva clipe curios, parcă ar fi aşteptat să mai adauge ceva.
— Pentru că eşti aşa cum eşti, după toate cîte ţi s-au întîmplat. Nu mi-am făcut niciodată prea multe iluzii, continuă începînd să se plimbe încet, între uşă şi fotoliu. Ştiam că într-o zi are să afle. De aceea am şi informat în mai multe rînduri *La Presse medicale.* Voiam ca ceea ce se putea afla

să se afle direct de la sursă. Evident, n-am spus tot; m-am mulţumit să raportez etapele restabilirii fizice şi intelectuale; doar o aluzie, şi aceea destul de obscură, la regenerare şi întinerire. Şi nimic despre hipermnezie... Dar s-a aflat tot; şi despre memoria dumitale fenomenală, şi faptul că ai recuperat toate limbile pe care le-ai învăţat în tinereţe. Ai devenit deci cel mai preţios exemplar uman care există astăzi pe tot globul. Toate facultăţile de medicină din lume ar vrea să dispună, măcar temporar, de dumneata...
— Un fel de cobai ? întrebă zîmbind.
— în anumite cazuri, da, un cobai. Dispunînd de informaţiile transmise, de domnişoara de la numărul şase, e uşor de înţeles de ce Gestapoul vrea cu orice preţ să te răpească.
Rămase cîtva timp pe gînduri, apoi faţa i se lumină pe neaşteptate de un mare zîmbet:
— Tovarăşa dumitale de o noapte, sau mai multe...
— Mi-e teamă că au fost mai multe, recunoscu roşind.

— Tovarăşa dumitale era mai inteligentă decît o socotea Siguranţa. Nu s-a mulţumit să verifice potenţialul erotic şi, profitînd de condiţia parasomnambulică în care te aflai, să te descoasă, încercînd să-ţi descifreze identitatea. A procedat ştiinţific: a înregistrat la un magnetofon minuscul toate convorbirile, de fapt, lungile dumitale monologuri, şi le-a transmis Siguranţei. Dar a remarcat şi altceva; bunăoară, că recitai poezii în foarte multe limbi, şi cînd ţi-a pus cîteva întrebări în limba germană, apoi în ruseşte, i-ai răspuns fără nici o dificultate în limbile în care te întreba. Apoi, după ce-ai primit cărţile, a făcut o listă de toate gramaticile şi dicţionarele pe care le consultai. Prudentă, a păstrat toate aceste informaţii pentru şefii ei din Germania. Este probabil că ascultînd benzile înregistrate cineva, sus de tot, din Gestapo, a decis răpirea dumitale...
— înţeleg, spuse frecîndu-şi fruntea.
Profesorul se opri în dreptul ferestrei deschise, privind lung parcul.
— Evident, începu tîrziu, paza s-a înzecit. Probabil că nu ţi-ai dat seama, dar de cîteva zile, multe din camerele veci-

ne sînt ocupate de agenţi. Iar în timpul nopţii, bănuieşti cum e patrulată strada... Şi cu toate acestea, reluă după o pauză, în curînd va trebui să fii evacuat de aici.
— Păcat, spuse. Mă învăţasem... şi-mi plăcea.
— Am fost sfătuit să începem deja camuflarea dumitale. Deocamdată, îţi laşi să-ţi crească mustaţa, cît mai groasă şi mai neîngrijită. Mi s-a spus că vor încerca să-ţi modifice figura, evident. îmi închipui că îţi vor vopsi părul, îţi vor schimba coafura, în aşa fel încît să nu mai semeni cu fotografiile care au fost desigur luate în ultimele săptămîni. M-au asigurat că-ţi pot adăuga zece, cincisprezece ani. Cînd vei părăsi clinica, vei arăta ca un bărbat trecut de patruzeci de ani...
Se opri, extenuat, şi se aşeză în fotoliu.
— Din fericire, adăugă tîrziu, nu s-au mai repetat crizele de parasomnambulism, sau ce-or fi fost. Aşa cel puţin mi-au spus...
Ziua se vestea fierbinte. îşi scoase cazaca şi îmbrăcă cea mai subţire pijama pe care o găsise în dulap. Apoi se întinse în pat. „Evident, se auzi gîndind, ştii foarte bine că n-a fost somnambulism. Te-ai comportat aşa cum trebuia, ca să creăm confuziile necesare. Dar de acum n-o să mai avem nevoie de ele..."
— „Dublul", şopti zîmbind. Răspunde întotdeauna la întrebările pe care mă pregătesc să le pun. Ca un adevărat înger păzitor...
— Şi această formulă e corectă şi utilă.
— Mai sînt şi altele ? întrebă.
— Multe. Unele din ele anacronice sau ieşite din uz, altele încă destul de actuale, mai ales acolo unde teologia şi practica creştină au ştiut să păstreze tradiţiile mitologice imemoriale.
— Bunăoară ? întrebă, zîmbind amuzat.
— Bunăoară, alături de îngeri şi îngeri păzitori, puteri, arhangheli, serafimi, heruvimi. Fiinţe prin excelentă intermediare.
— Intermediare între conştient şi inconştient.

— Evident. Dar, şi între natură şi om, între om şi divinitate, raţiune şi eros, feminin şi masculin, întuneric şi lumină, materie şi spirit...
Se trezi că rîde şi se ridică în capul oaselor. Cîteva clipe privi cu atenţie în jurul lui, apoi şopti, pronunţînd rar cuvintele:
— Ajungem deci la vechea mea pasiune: filozofia. Oare vom reuşi vreodată să demonstrăm *logic* realitatea lumii exterioare ? Metafizica idealistă mi se pare şi astăzi singura construcţie perfect coerentă...
— Ne-am depărtat de la discuţia noastră, îşi auzi din nou gîndul. Problema nu era realitatea lumii exterioare, ci realitatea obiectivă a „dublului" sau a îngerului păzitor, alege termenul care îţi convine. Este adevărat ?

— Foarte adevărat. Nu pot crede în realitatea *obiectivă* a persoanei cu care stau de vorbă; o consider „dublul" meu.
— într-un anumit fel, aşa şi este. Dar asta nu înseamnă că nu există în chip obiectiv, independent de conştiinţa a cărei proiecţie se arată a fi...
— Mi-ar plăcea să mă las convins, dar...
— Ştiu, în controversele metafizice probele empirice nu au valoare. Dar nu ţi-ar plăcea să primeşti chiar acum, într-o clipă, două, cîţiva trandafiri proaspăt culeşi din grădină ?
— Trandafiri! exclamă cu emoţie şi oarecare teamă. întotdeauna mi-au plăcut trandafirii...
— Unde vrei să-i aşezi ? în nici un caz în pahar...
— Nu, răspunse. în nici un caz în pahar. Dar un trandafir în mîna dreaptă, aşa cum o ţin acum, deschisă, şi altul pe genunchi, şi al treilea, hai să spunem...
în acea clipă se trezi că ţine între degete un foarte frumos trandafir de culoarea sîngelui proaspăt, şi pe genunchi, într-un echilibru instabil, se clătina un altul.
— Şi al treilea ? se auzi gîndind. Unde vrei să aşez al treilea trandafir ?
— Lucrurile sînt mult mai grave decît ne aşteptam, auzi glasul Profesorului.
323
I se păru că-L aude printr-o perdea groasă, sau venit de foarte departe. Şi totuşi era în faţa lui, în fotoliu, cu servieta pe genunchi.
— Mult mai grave decît ne aşteptam ? repetă absent. Profesorul se ridică, se apropie de el şi-i puse mîna pe frunte.
— Nu te simţi bine ? îl întrebă. Ai avut cumva o noapte proastă ?
— Nu, nu. Dar chiar în momentul cînd intraţi pe usă, mi s-a părut... In sfirşit...
— Trebuie să-ţi vorbesc de ceva urgent şi foarte important, continuă Profesorul. Ţi-ai revenit ? Crezi că mă poţi asculta ?
îşi trecu încet mîna pe frunte, şi, cu un efort, izbuti să zîmbească.
— Sînt chiar foarte curios să vă ascult. Profesorul se reaşeză în fotoliu.
— Spuneam că situaţia e mai gravă decît o bănuiam pentru că acum ştim precis că Gestapoul va încerca orice — *orice,* repetă subliniind cuvîntul — ca să pună mîna pe dumneata. Ai să înţelegi îndată de ce. Printre intimii lui Goebbels se află şi un personaj enigmatic şi ambiguu, un anume doctor Rudolf, care, de cîţiva ani, a elaborat o teorie la prima vedere fantastică, dar care cuprinde şi anumite elemente ştiinţifice. El crede, anume, că electrocutarea printr-un curent de cel puţin un milion de volţi poate produce o mutaţie radicală a speciei umane. Nu numai că cel supus unei asemenea descărcări electrice nu e ucis, dar e complet regenerat. Cum s-au petrecut lucrurile în cazul dumitale, adăugă. Din fericire, sau nefericire, această ipoteză nu poate fi verificată experimental. Rudolf recunoaşte că nu poate preciza densitatea curentului electric necesar mutaţiei; susţine doar că trebuie să treacă de un milion de volţi, să ajungă chiar la două milioane... înţelegi acum interesul pe care-L prezintă cazul dumitale.
— înţeleg, repetă absent.
— Toate informaţiile pe care le-au avut despre dumneata, şi au avut destule, îi confirmă ipoteza. Cîţiva din antura-
324
jul lui Goebbels sînt entuziasmaţi. S-au făcut intervenţii şi pe cale diplomatică, în numele ştiinţei, spre binele umanităţii, şi celelalte. Mai multe universităţi şi institute ştiinţifice ne-au invitat pentru o serie de conferinţe, pe mine, pe dumneata, pe doctorul Gavrilă, pe cine altcineva am voi să luăm; într-un cuvînt, vor să te împrumutăm pentru o perioadă de timp. Şi pentru că ne lăsăm greu, Gestapoul are mînă liberă. Se opri, parcă şi-ar fi pierdut deodată răsuflarea. Pentru întîia oară i se păru obosit, îmbătrînit.
— A trebuit să le cedăm copii după rapoartele făcute în primele săptămîni, la spital. Lucrul se obişnuieşte, şi nu puteam refuza. Evident, n-am comunicat tot. în ceea ce priveşte materialele mai recente, printre altele, fotocopiile caietului dumitale de însemnări şi copiile benzilor de magnetofon, toate acestea au fost expediate la Paris. Le studiază acum Ber-nard şi colaboratorii lui, iar mai tîrziu vor fi depuse la unul din laboratoarele Fundaţiei Rockefeller... Dar văd că nu mai asculţi, adăugă ridicîndu-se din fotoliu. Eşti obosit. O să afli restul data viitoare.

Restul i se părea interminabil. Şi uneori i se părea fără interes, iar alteori i se părea că ascultă lucruri pe care le aflase deja, deşi nu putea preciza cînd şi cu ce prilej. L-au amuzat îndeosebi cercetările făcute în legătură cu trăsnetul din noaptea învierii. Cum de s-a aflat că aversa n-a depăşit un anumit perimetru şi că n-a căzut decît un singur trăsnet şi într-un fel destul de neobişnuit, pentru că credincioşii care aşteptau în tinda bisericii văzuseră fulgerul asemenea unei nesfîrşite suliţe incandescente ? în orice caz, alături de specialiştii trimişi de doctorul Rudolf, care adunau tot felul de informaţii în legătură cu forma şi intensitatea luminoasă a fulgerului, venise şi un faimos diletant autor al cîtorva studii despre *etrusca disciplina.* în mai puţin de o săptămînă izbutise să reconstituie perimetrul bătut de ploaie şi interpreta acum simbolismul spaţiului unde căzuse trăsnetul.
— Dar anchetele şi cercetările acestea n-au decît o valoare anecdotică, continuase Profesorul. Singurul lucru grav este decizia doctorului Rudolf de a începe experienţele de elec-

trocutare îndată ce vor completa dosarul prin cîteva convorbiri cu dumneata.
— Dar ce le-aş putea spune mai mult ? întrebă.
— Asta n-o ştie nimeni. Poate că suplimentul de informaţie l-ar obţine prin anumite experienţe de laborator; pro-ducînd, bunăoară, o serie de fulgere artificiale şi sperînd că vei recunoaşte, după intensitatea incandescenţei, fulgerul care te-a lovit pe dumneata. Poate vor să afle chiar din gura du-mitale ce-ai simţit în acea clipă şi de ce afirmi că te-ai simţit aspirat ca de un ciclon fierbinte izbucnit chiar în creştetul capului. Nu ştiu. Se bănuieşte însă că experienţele de electrocutare vor fi făcute cu deţinuţii politici. Şi crima aceasta trebuie cu orice preţ evitată...
îşi lăsase să-i crească mustaţa, aşa cum i se spusese, groasă şi neîngrijită.
— Modificarea figurii va avea loc mai tîrziu, îi spuse în seara de 25 septembrie.
îşi stăpînea greu emoţia.
— Chamberlain şi Daladier sînt la Miinchen, spuse in-trînd. Totul se poate întîmpla de la o zi la alta. Cei care se ocupă de dumneata au schimbat planul, reluă tîrziu, aşezîn-du-se în fotoliu. Vei fi evacuat noaptea, în mare secret, dar în aşa fel încît ceilalţi să afle, mai precis, să vadă maşina cu care vei fi transportat. Apoi, la douăzeci, douăzeci şi cinci de kilometri...
— Cred că am ghicit restul, îl întrerupse zîmbind. La două-zeci-douăzeci şi cinci de kilometri de Bucureşti va fi înscenat accidentul...
— Exact. Vor fi chiar şi cîţiva martori. Presa va vorbi de un accident ca oricare altul, în care au pierit carbonizaţi trei bărbaţi. Dar diversele servicii de informaţii vor afla că victimele erau dumneata şi cei doi agenţi care te însoţeau, în drum spre o destinaţie necunoscută. Se va lăsa să se înţeleagă că voia să te pună la adăpost într-un loc foarte sigur. Aşa se va întîmpla, de altfel, reluă după o pauză. Nu ştiu unde vei fi ascuns. Dar acolo ţi se vor face modificările de care-ţi vorbeam. Cel mai tîrziu într-o lună, cu paşaport în regulă, vei

fi transportat la Geneva, nu ştiu cum, nu mi s-a spus. Ber-nard a propus Geneva; crede că în momentul de faţă Parisul nu e locul cel mai sigur. Dar va veni să te vadă cît de curînd. Voi veni şi eu, adăugă tîrziu. Cel puţin, aşa sper...
III
Pe Profesor n-a mai apucat să-L vadă. A murit la sfîrşi-tul lui octombrie. îi fusese teamă că aşa se va întîmpla din ziua cînd, abia intrat în odaie, izbucnise: „Lucrurile sînt mult mai grave decît ne aşteptam!"... îl văzuse atunci cum îşi apasă mîna pe inimă şi se prăbuşeşte, gemînd, apoi auzi un ţipăt, uşi trimite, paşi repezi depărtîndu-se pe scară. De-abia cînd se apropie de el şi-L întrebă: „Nu te simţi bine ? Ai avut cumva o noapte proastă ?" îşi reveni. Dar de atunci viziunea îl urmărea necontenit. Cînd doctorul Bernard îi spuse: „Am să-ţi dau o veste tristă", era gata să răspundă: „Ştiu, a murit Profesorul..."
Doctorul Bernard venea să-L vadă cel puţin o dată pe lună. Rămîneau aproape toată ziua împreună. Uneori, după ce-L ascultase răspunzînd la anumite întrebări, apropia magnetofonul şi îl ruga să repete. Din fericire erau întrebări în legătură cu memoria, cu modificarea

comportamentului (relaţiile faţă de oameni, de animale, de întîmplări, comparate cu felul lui anterior de a se purta), cu readaptarea personalităţii la o situaţie paradoxală (crede că s-ar mai putea îndrăgosti, ca atunci cînd avusese aceeaşi vîrstă pe care a re-dobîndit-o acum ?), întrebări la care putea răspunde fără teamă. Bernard îi aducea, de fiecare dată, o sumă de bani (din fondul pus la dispoziţie de Fundaţia Rockefeller, precizase. Şi tot el îi facilitase înscrierea la universitate, încredin-ţîndu-i sarcina de a coordona materialele pentru o istorie a psihologiei medicale.
După ocuparea Franţei, rămăsese multă vreme fără veşti, deşi, pînă în decembrie 1942, continuă să primească, la fiecare trei luni, un cec, direct de la Fundaţia Rockefeller. La în-ceputul lui 1943 îi parveni o scrisoare a doctorului Bernard

expediată din Portugalia. îl anunţa că îi va scrie curînd „o lungă scrisoare, căci sînt multe de povestit". Dar nu primi nimic. De-abia după eliberarea Franţei, adresîndu-se unuia din asistenţi, află că profesorul Bernard murise într-un accident de avion, în Maroc, în februarie 1943.
Se ducea în fiecare zi la bibliotecă şi cerea multe cărţi şi colecţii de reviste vechi. Le răsfoia cu atenţie, lua note, redacta fişele bibliografice, dar toată munca aceasta alcătuia un camuflaj. îndată ce citea primele rînduri, *ştia* ce va urma; fără să înţeleagă procesul de anamneză (cum se obişnuise să-L numească), orice text pe care-L avea în faţă, dacă dorea să-i afle conţinutul, descoperea că-L cunoaşte.
Cîtva timp după ce începuse lucrul la bibliotecă, avusese un vis lung şi dramatic, pe care şl—1 amintea numai fragmentar, pentru că, tre-zindu-se de mai multe ori, îl întrerupsese. îl impresionase mai ales acest amănunt: în urma electrocutării, activitatea lui mentală anticipează oarecum condiţia pe care o vor dobîndi oamenii după cîteva zeci de mii de ani. Principala caracteristică a noii umanităţi va fi structura vieţii psihomentale: tot ce fusese cîndva gîndit sau înfăptuit de oameni, exprimat oral sau în scris, era recuperat printr-un anumit exerciţiu de concentrare. De fapt, educaţia va consta, atunci, în învăţarea acestei metode sub controlul instructorilor.
„Pe scurt, sînt un mutant, îşi spuse, deşteptîndu-se. Anticipez existenţa omului postistoric. Ca într-un roman de *science-fiction",* adăugă zîmbind amuzat. Asemenea reflecţii ironice le făcea în primul rînd pentru „puterile" care-i purtau de grijă. „într-un anumit sens, e adevărat, se auzi gîn-dind. Dar spre deosebire de personajele romanelor de *science-fiction,* ţi-ai păstrat libertatea de a accepta sau refuza această nouă condiţie. în clipa cînd, pentru un motiv sau altul, ai dori să reintegrezi cealaltă condiţie, eşti liber s-o faci..."
Respiră adînc. „Deci, sînt *liber*! exclamă după ce privi cu atenţie în jurul lui. Sînt *liber*... Şi totuşi..." Dar nu îndrăzni să-si continue gîndul.
încă din 1939 se hotărîse să descrie într-un caiet special ultimele lui experienţe. începuse prin a comenta acest fapt

(care, i se părea, ar putea confirma „umanitatea omului postistoric"); cunoaşterea spontană, într-un anumit sens automată, nu anulează interesul cercetării, nici bucuria descoperirii. Alese un exemplu uşor de verificat: plăcerea cu care iubitorul de poezie citeşte un poem pe care-L cunoaşte aproape pe dinafară. L-ar putea recita, şi, totuşi, uneori, preferă să-L citească. Pentru că această nouă lectură îi dă prilejul să descopere frumuseţi şi înţelesuri pe care nu le bănuise pînă atunci. Tot aşa, această imensă ştiinţă pe care o primise de-a gata, toate limbile şi literaturile pe care se trezise că le cunoaşte nu i-au ştirbit bucuria de a le învăţa şi cerceta.
Recitite după cîţiva ani, unele fraze îl încîntau: „Nu înveţi bine şi cu plăcere decît ceea ce cunoşti deja." Sau: „Nu mă comparaţi cu un calculator electronic. Ca şi mine, dacă a fost corect alimentat, calculatorul poate recita *Odiseea* sau *Eneida;* dar eu le recit *altfel* de fiecare dată." Sau: „Beatitudinile pe care le poate oferi orice creaţie culturală (precizez: creaţie *culturală,* nu numai artistică) sînt ilimitate."
îşi amintea întotdeauna cu emoţie misterioasa epifanie a celor doi trandafiri. Dar, la răstimpuri, îi plăcea să-i conteste validitatea de argument filozofic. Urmau atunci lungi dialoguri care-L încîntau; îşi făgăduise chiar să le scrie, mai ales pentru valoarea lor (i se părea) literară. Ultima dată însă, dialogul se încheiase destul de repede, şi chiar abrupt. „în fond, îşi repetase în acea seară din iarna lui 1944, asemenea fenomene parapsihologice pot fi efectul unor forţe pe care nu le cunoaştem, dar pe care le poate controla inconştientul." „E foarte adevărat, se auzise gîndind. Orice acţiune este efectuată printr-

o forţă mai mult sau mai puţin cunoscută. Dar, după atîtea experienţe, ar trebui să-ţi revizuieşti principiile filozofice. Bănuieşti la ce fac aluzie..." „Cred că da", recunoscu zîmbind.
De mai multe ori în ultimii ani ai războiului descoperise că rezervele de la bancă erau pe sfîrşite. începea să aştepte, curios şi totodată nerăbdător, soluţia crizei. Prima oară primi un mandat de 1 000 de franci de la o persoană de care nu auzise niciodată. Scrisoarea de mulţumire se întoarse cu
329
indicaţia: „Necunoscut la această adresă." Altă dată se în-tîlni întîmplător, în restaurantul gării, cu o colegă. Aflînd că pleacă pentru o săptămînă la Monte Carlo, o rugă să intre, a treia zi, în Cazino, la ora 7 seara (dar insistase, *exact* la ora 7), şi, la prima masătiin primul salon de ruletă, să pună 100 de franci pe un anumit număr. O rugă sa păstreze secretul şi repetă rugămintea după ce tînăra îi aduse emoţionată 3 600 de franci.
îl pasionase îndeosebi ultima întîmplare. (La ea se gîn-dise întîi auzind: „Bănuieşti la ce fac aluzie...") Trecea prin dreptul celor trei vitrine ale magazinului de timbre, aşa cum făcea de cîte ori se întorcea de la bibliotecă. De data aceasta fără să înţeleagă de ce, se opri şi începu să privească, la întîmplare. Filatelia nu-L interesase niciodată şi se întreba de ce nu se poate despărţi de una din vitrine, aparent cea mai puţin atrăgătoare. Cînd dădu cu ochii de un album vechi şi modest ca înfăţişare, înţelese că trebuie să-L cumpere. Costă 5 franci. Ajuns acasă, începu să-L răsfoiască, atent, curios, deşi nu ştia ce caută. Fusese fără îndoială albumul unui începător, poate al unui licean. Chiar un nepriceput ca el îşi dădea seama că timbrele sînt recente şi banale. Deodată se hotărî şi, cu o lamă de ras, începu să taie cartoanele. Desprinse cu mare grijă cîteva plicuri de celofan, pline cu timbre vechi. Era uşor de ghicit ce se întîmplase: cineva, persecutat de regim, încercase şi izbutise să scoată astfel din Germania un mare număr de timbre rare.
Reveni a doua zi şi întrebă pe patronul magazinului dacă îşi aminteşte cine i-a vîndut albumul. Nu ştia; îl cumpărase într-un lot de albume vechi, la o licitaţie, cu cîţiva ani în urmă. Cînd îi arătă timbrele desprinse din cartonaje, negustorul păli.
— Asemenea rarităţi nu s-au mai văzut de mult, spuse, nici în Elveţia, nici în altă ţară.
Dacă le-ar vinde acum, adăugă, ar putea lua cel puţin 100 000 de franci. Dar dacă mai aşteaptă, la o licitaţie internaţională ar putea obţine chiar 200 000...
— Dar fiind că le-am cumpărat pe nimic de la dumneata, socotesc că se cuvine să împărţim pe jumătate. Dar acum
330
am nevoie de cîteva mii de franci. Restul, pe măsură ce vinzi timbrele, mi-L depui la bancă...
„Cît l-ar fi pasionat pe Leibniz asemenea întîmplări! îşi spuse zîmbind. Să te simţi obligat să-ţi revizuieşti principiile filozofice pentru că, pentru că în chip misterios..."
începînd din 1942 înţelesese că versiunea accidentului nu mai era acceptată nici de Gestapo, nici de alte servicii de informaţii care, pentru motive diferite, se interesau de cazul lui. Foarte probabil, se făcuseră indiscreţii la Bucureşti, coroborate ulterior cu anumite amănunte obţinute la Paris, din cercul asistenţilor lui Bernard. Dar dacă se aflase că trăieşte la Geneva, nu se ştia cum arată şi nu i se cunoştea numele. Spre surpriza lui, descoperise într-o seară, ieşind de la cafenea, că este urmărit. Reuşi să-şi piardă urma şi petrecu o săptămînă într-un sat în apropiere de Lucerna. Cu-rînd după ce se întoarse, incidentul se repetă: doi bărbaţi fără vîrstă, îmbrăcaţi în macferlane, îl aşteptau în faţa bibliotecii. Unul din bibliotecari cobora tocmai atunci; îl rugă să-i îngăduie să-L însoţească. După cîtva timp, cînd bibliotecarul nu se mai putea îndoi că într-adevăr erau urmăriţi, s-au urcat într-un taxi. Un cumnat al bibliotecarului era funcţionar la Serviciul străinilor. De la el a aflat mai tîrziu că fusese confundat cu un agent secret şi i s-a comunicat numărul de telefon la care putea chema în caz de nevoie. îl amuza faptul că, deşi îl căuta Gestapoul şi probabil şi alte servicii, riscurile imediate se datorau confuziei cu un banal informator sau agent secret...
încă din primul an, sfătuit de doctorul Bernard, îşi depunea caietele cu însemnări personale într-un safe la bancă. Apoi renunţase la caiete; scria într-un bloc, pe care-L purta tot timpul cu el. Anumite pagini, conţinînd mărturisiri prea intime, le depunea în safe îndată ce le scria.
Chiar în seara cînd se refugiase lîngă Lucerna, se hotărî să completeze notele autobiografice:
„Nu sînt un *clairvoyant,* nici oculist, şi nu fac parte din nici o societate secretă. Unul din documentele depuse în safe rezumă viaţa pe care am început-o în primăvara lui 1938. Pri-
331
mele experienţe au fost descrise şi analizate în rapoartele profesorilor Roman Stănciulescu şi Gilbert

Bernard şi expediate de acesta din urmă unui laborator al Fundaţiei Rockefel-ler. Dar ele nu privesc decît aspectele exterioare ale procesului de mutaţie, declanşat în aprilie 1939. Le menţionez totuşi pentru că validează în chip cît se poate de ştiinţific informaţiile pe care le conţin celelalte documente depuse în safe.
Nu mă îndoiesc că eventualul cercetător, începînd să parcurgă documentele citite, îşi va pune aceeaşi întrebare pe care mi-am pus-o şi eu, de multe ori, în ultimii ani: *de ce eu* ? de ce această mutaţie mi s-a întîmplat tocmai mie ? Din scurta autobiografie care se găseşte în mapa A se va vedea clar că, chiar înainte de a fi ameninţat de amnezie totală, nu izbutisem să fac mare lucru. Am fost pasionat, din tinereţe, de multe ştiinţe şi discipline, dar în afară de o imensă lectură, n-am realizat nimic. Atunci, de ce eu ? Nu ştiu. Poate pentru că nu am familie. Există, desigur, mulţi alţi intelectuali fără familie; poate că eu am fost ales pentru că am dorit, în tinereţe, să posed o ştiinţă universală, şi atunci, chiar în momentul cînd eram pe punctul de a-mi pierde complet memoria, mi s-a dăruit o ştiinţă universală cum nu va fi accesibilă omului decît peste multe mii de ani...
Am scris această notă pentru că, dacă, împotriva tuturor previziunilor, aş dispărea acum, ţin să se ştie că n-am nici un merit, şi nici o răspundere, în procesul de mutaţie pe care l-am descris cît se poate de amănunţit în caietele grupate în mapa A."
A doua zi continuă:
„Pentru motivele expuse în mapa B, am fost adus şi« camuflat » în Elveţia în octombrie 1938. Că pînă astăzi, 20 ianuarie 1943, n-am fost încă identificat (şi eventual capturat), ar putea părea de neînţeles. Eventualul cititor se va întreba cum de am putut trece neobservat atîţia ani, deşi con-stituiam un caz excepţional: eram un mutant, dispuneam de mijloace de cunoaştere încă inaccesibile omului. întreba-rea mi-am pus-o şi eu, de cîteva ori, prin anii 1938-39. Dar am înţeles repede că nu riscam să mă trădez — şi, deci, să fiu

identificat — pentru simplul motiv că, faţă de ceilalţi, mă comportam ca un intelectual oarecare. Cum spuneam, mi-a fost teamă, prin 1938-39, că am să mă trădez, stînd de vorbă cu profesorii şi colegii mei de la Universitate: *ştiam* mai mult ca oricare din ei şi *înţelegeam* lucruri pe care ei nici nu bănuiau că există. Dar, spre surprinderea şi marea mea uşurare, am descoperit că, în prezenţa celorlalţi, *nu mă puteam arăta aşa cum eram*; întocmai după cum, stînd de vorbă cu un copil, un adult ştie că nu poate comunica — şi deci nici nu încearcă să comunice — decît fapte şi semnificaţii accesibile capacităţii mentale a copilului. Această continuă camuflare a imenselor posibilităţi care mi-au fost puse la dispo-ziţie nu m-a silit să duc o « viaţă dublă »; în prezenţa copiilor, nici părinţii, nici pedagogii nu trăiesc o « viaţă dublă ».
într-un anumit fel, experienţa mea are o valoare exemplară. Dacă cineva mi-ar spune că există printre noi sfinţi, sau autentici magicieni, sau Boddhisattva sau orice alt fel de persoane înzestrate cu puteri miraculoase, l-aş crede. Prin însuşi modul lor de a exista, asemenea oameni nu pot fi recunoscuţi de profani."
începînd din dimineaţa zilei de 1 noiembrie 1947, se hotărî să nu-şi mai scrie însemnările în franţuzeşte, ci într-o limbă artificială pe care o construise cu pasiune, aproape cu entuziasm, în ultimele luni. îl încîntau mai ales extraordinara supleţe a gramaticii şi posibilităţile infinite ale vo-cabularului (izbutise să introducă în sistemul proliferării pur etimologice un corectiv împrumutat din teoria ansamblurilor). Putea acum să descrie situaţii paradoxale, aparent contradictorii, imposibil de exprimat în limbile existente. Aşa cum era construit, acest sistem lingvistic nu putea fi descifrat decît printr-un calculator electronic perfecţionat; deci, socotea, nu înainte de 1980. Această certitudine îi îngăduia să destăinuie fapte pe care nu îndrăznise pînă atunci să le mărturisească în scris.
Ca de obicei după o dimineaţă consacrată lucrului, plecă să se plimbe pe marginea lacului. La întoarcere, se opri la Caf e

Albert. îndată ce-L zări, chelnerul comandă cafeaua şi sticla cu apă minerală. Ii aduse ziarele, dar nu avu timp să le parcurgă. Un bărbat înalt, distins (parcă ar fi coborît dintr-un tablou de Whistler, îşi spuse), încă destul de tînăr, deşi stilul vetust al costumului îi adăuga cel puţin cinci, şase ani, se opri în dreptul lui şi-i ceru voie să se aşeze la masă.
— E curios că ne întîlnim tocmai astăzi, zi atît de importantă pentru dumneavoastră, spuse. Eu sînt contele de Saint-Germain. Cel puţin, aşa mi se spune, adăugă cu un zîm-bet amar. Dar nu e curioasă această întîlnire, doar la cîteva zile după descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă ?

Desigur că aţi aflat şi dumneavoastră...
— Doar ce-au scris ziarele, spuse.
îl privi lung şi zîmbi. Apoi ridică mîna în sus:
— Dublă, şi fără zahăr, preciza. Toate întîlnirile de acest fel, începu după ce chelnerul îi aduse cafeaua, toate întîlnirile între persoane incredibile, ca noi, au un aer de pastişă. Consecinţă a literaturii proaste, pseudoocultistă, adăugă. Dar trebuie să ne resemnăm: nu se poate face nimic împotriva folclorului de mediocră calitate; legendele care încîntă anumiţi contemporani sînt de un gust detestabil... îmi aduc aminte de o convorbire cu Mathila Ghyka, la Londra, în vara lui 1940. Era puţin timp după căderea Franţei. Acest admirabil savant, scriitor şi filozof (în paranteză fie spus, eu pre-ţuiesc mult nu numai *Le Nombre d'or,* ca toată lumea, ci şi romanul lui din tinereţe, *La Pluie d'etoiles),* acest inegalabil Mathila Ghyka îmi spunea că al doilea război mondial, care abia începuse, este, de fapt, un război ocult între două societăţi secrete, şi anume între Templieri şi Cavalerii Teutoni... Dacă un om de inteligenţa şi cultura lui Mathila Ghyka putea gîndi astfel, nu e de mirare că tradiţiile oculte sînt desconsiderate... Dar văd că nu spuneţi nimic, adăugă zîmbind.
— Vă ascultam. Mă interesează...
— De altfel, nici nu e nevoie să vorbiţi prea mult. Am să vă rog doar, la sfîrşit, să-mi răspundeţi la o întrebare... Nu pretind că ştiu cine sînteţi, reluă după o pauză. Dar sîntem
334
cîţiva care, din 1939, ştim că existaţi. Faptul că aţi apărut deodată, şi independent de tradiţiile pe care le cunoaştem ne îndeamnă să credem, pe de o parte, că aveţi o misiune specială, iar pe de altă parte, că dispuneţi de mijloace de cunoaştere mult superioare celor care sînt la dispoziţia noastră... Nu e nevoie să confirmaţi tot ce vă spun, adăugă. Am venit să vă întîlnesc pentru că descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă este primul semn dintr-un sindrom bine cunoscut. Vor urma, destul de repede, şi alte descoperiri, şi în acelaşi sens...
— Adică ? îl întrerupse zîmbind. îl privi din nou lung, scrutător.
— Văd că mă puneţi la încercare. Poate aveţi dreptate... Dar semnificaţia descoperirilor este clară: manuscrisele de la Qumran revelează doctrinele esenienilor, comunitate secretă despre care nu se ştie aproape nimic precis. De asemenea, manuscrisele gnostice descoperite de curînd în Egipt, şi încă nestudiate, vor revela anumite doctrine esoterice, ignorate timp de aproape optsprezece secole. Curînd vor urma alte asemenea descoperiri dînd la iveală alte tradiţii rămase secrete pînă în zilele noastre. Sindromul la care făceam aluzia aceasta este: revelarea în serie a doctrinelor secrete. Ceea ce înseamnă apropierea Apocalipsului. Ciclul se încheie. Asta se ştia mai demult, dar după Hiroshima ştim felul în care se va încheia...
— Foarte adevărat, şopti absent.
— întrebarea pe care voiam să v-o pun este aceasta: dis-punînd de cunoştinţele care v-au fost transmise ştiţi ceva precis despre felul cum va fi organizată... Arca ?
— Arca ? întrebă surprins. Vă gîndiţi la o replică a corăbiei lui Noe ?
Celalt îl privi din nou, lung, curios şi iritat totodată.
— Era numai o metaforă, reluă tîrziu. O metaforă devenită clişeu, adăugă. O găsiţi în toată maculatura aşa-zisă ocul-tistă... Mă refeream la transmiterea tradiţiei. Ştiu că esenţialul nu se pierde niciodată. Dar mă gîndeam la celelalte, multe, care, deşi nu reprezintă esenţialul, mi se par totuşi in-
335
dispensabile unei existenţe cu adevărat umane; bunăoară, tezaurul artistic occidental, în primul rînd muzica şi poezia, dar şi o parte din filozofia clasică, şi anumite ştiinţe...
— Cred că vă închipuiţi ce vor gîndi despre ştiinţe acei cîţiva supravieţuitori ai cataclismului, îl întrerupse zîmbind. Probabil că omul postistoric, cum am auzit că i se spune, omul postistoric va fi alergic la ştiinţă cel puţin o sută, două de ani...
— E foarte probabil, continuă. Dar mă gîndeam la matematică... în sfîrşit, cam asta voiam să vă întreb.
Rămase mult timp pe gînduri, şovăind.
— în măsura în care am înţeles întrebarea dumneavoastră, vă pot spune doar că...
— Mulţumesc, am înţeles! exclamă, neizbutind să-şi ascundă bucuria.
Se înclină profund, îi strînse mîna emoţionat şi se îndreptă spre uşă. îl privea cum se depanează grăbit, parcă ar fi fost aşteptat de cineva, chiar acolo, în stradă.
— V-am făcut de mai multe ori semn, spuse patronul co-borînd glasul, dar nu m-aţi văzut. Era pe vremuri, un client al nostru; îl cunoaşte toată lumea: Monsieur Olivier, dar unii îi spun doctor: doctor

Olivier Brisson. A fost cîtva timp institutor, dar într-o zi şi-a părăsit şcoala şi oraşul fără să anunţe pe nimeni. Nu cred că e în toate minţile. Intră în vorbă cu oamenii şi se prezintă contele de Saint-Germain...
îşi reaminti de această întîlnire cînd observă că, într-un chip ciudat, scenariul începe să se repete. Se împrietenise în acel an cu Linda Gray, o tînără californiană care, între altele, avea, pentru el, marea calitate de a nu cunoaşte gelozia. într-o seară, pe neaşteptate, cînd încă nu umpluse a doua ceaşcă cu cafea, îi spuse:
— Am aflat că erai bun prieten cu un faimos doctor francez...
— A murit, o întrerupse. A murit într-un accident de avion, în iarna lui 1943...
Tînăra îşi aprinse ţigarea şi, după ce înghiţi primul fum, continuă, fără să-L privească:
336
— Unii cred că n-a fost accident. Că avionul lui a fost do-borît pentru că... în sfîrşit, nu prea am înţeles bine, dar o să afli în curînd chiar de la el. I-am spus să vină la nouă, adăugă, privindu-şi ceasul.
— Cine vine la nouă ? o întrebă zîmbind.
— Doctorul Monroe. E director, sau altceva important la Laboratorul de gerontologie din New York...
îl recunoscu imediat. îl văzuse de mai multe ori la bibliotecă, apoi, cu puţine zile mai înainte, la cafenea. Ceruse voie să se aşeze la masă şi, abia aşezat, îl întrebase dacă L-a cunoscut pe profesorul Bernard.
— L-am cunoscut foarte bine, răspunse. Dar mi-am făgăduit să nu discut niciodată istoria şi semnificaţia amiciţiei noastre...
— Iertaţi-mă dacă am fost nevoit să recurg la această stratagemă, începu întinzîndu-i mîna. Sînt doctorul Yves Monroe şi am cercetat materialele profesorului Bernard la New York. Pe mine, ca biolog şi gerontolog, mă interesează în special un lucru: să împiedic proliferarea unor noi, primej-dioase mituri: bunăoară, credinţa că tinereţea şi viaţa pot fi prelungite *altfel* decît prin mijloacele pe care le utilizăm astăzi, mijloace pur biochimice. Ştiţi la ce mă refer?
-Nu.
— Mă refer în primul rînd la metoda propusă de doctorul Rudolf, electrocutarea prin şocuri de un milion, un milion şi jumătate de volţi... E o aberaţie!
— Din fericire, nu cred că metoda a fost vreodată aplicată.
Doctorul apucă paharul cu whisky şi începu să-L învîr-tească, absent, între degete.
— Nu, n-a fost, vorbi tîrziu, urmărind cu privirile cuburile de gheaţă. Dar s-a răspîndit legenda că doctorul Bernard a cunoscut un caz oarecum analog, cazul unei întineriri provocate de electricitatea descărcată de un trăsnet. Dar materialele depuse la laboratorul Rockefeller sînt atît de aproximative şi de confuze, încît nu se poate trage nici o concluzie. De altfel, mi s-a spus, o parte din fonograme s-au pierdut;
337
mai precis, au fost distruse din greşeală, încercîndu-se transmisia lor pe plăci perfecţionate... In orice caz, în măsura în care sînt utilizabile, documentele înregistrate de profesorul Bernard se referă exclusiv la fazele de recuperare şi reintegrare psihomentală a pacientului lovit de trăsnet...
Se întrerupse şi, fără să-L fi apropiat de buze, aşeză atent paharul pe măsuţă.
— ... Mi-am permis să forţez această întîlnire, reluă, în speranţa că veţi putea aduce unele lămuriri într-o chestiune destul de obscură. Mi-aţi mărturisit că l-aţi cunoscut bine pe profesorul Bernard. De curînd s-a răspîndit zvonul că cele mai importante documente le avea cu el, în două valize, şi că avionul în care trebuia să treacă Atlanticul a fost dobo-rît tocmai din cauza acestor valize; nu se ştie prea bine ce conţineau, dar unul din serviciile rivale a voit să se asigure, să evite, cum se spune, orice risc... Ştiţi ceva precis în legătură cu conţinutul acestor valize ?
Ridică din umeri, încurcat.
— Cred că numai asistenţii doctorului Bernard, de la Paris, v-ar putea lămuri...
Doctorul zîmbi cu oarecare efort, neîncercînd să-şi ascundă dezamăgirea.
— Cei care îşi mai amintesc declară că nu ştiu nimic. Iar ceilalţi se prefac că au uitat... Am citi şi articolele profesorului Roman Stănciulescu din *La Presse medicale,* reluă după o pauză. Din nefericire, Stănciulescu a murit în toamna lui 1939. Unul din colegii mei, în misiune la Bucureşti, mi-a scris de curînd că toate încercările lui de a afla mai mult de la asistenţii profesorului Stănciulescu n-au dus la nici un rezultat...
Apucă din nou paharul cu whisky şi, după ce-L învîrti de mai multe ori între degete, îl apropie de

buze; cu mare grijă, foarte încet, începu să soarbă.
— Prin intervenţia doctorului Bernard, aţi avut, vreo trei, patru ani, o bursă Rockefeller. Care era aria cercetării ?
— Materiale pentru o istorie a psihologiei medicale, răspunse. Le-am expediat, în 1945, colaboratorilor profesorului Bernard, la Paris...
338
— Interesant, spuse, ridicîndu-şi brusc privirile din pahar şi scrutîndu-L îndelung.
în noaptea aceea se întoarse acasă melancolic, oarecum preocupat. Nu era sigur că Monroe îi ghicise identitatea. Pe de altă parte, nu înţelegea cine credea el că este: un prieten personal al lui Bernard ? Un pacient ? Dacă totuşi ascultase înregistrările de la Geneva, din anii 1938-39, ar fi trebuit să-i recunoască vocea... îl linişti, a doua zi, întrebarea Lindei:
— La ce-a făcut aluzie doctorul, aseară, cînd m-a luat deoparte şi mi-a spus: „Dacă îţi va spune vreodată că a trecut de şaptezeci de ani, să nu-L crezi" ?...
Cîteva săptămîni în urmă, în dreptul unei cafenele de curînd deschise, se auzi strigat în româneşte:
— Domnul Matei! Domnul Dominic Matei!... întoarse speriat capul. Un tînăr înalt, blond, cu capul gol,
se îndreptă grăbit spre el, încercînd în acelaşi timp să-şi deschidă servieta.
— Am învăţat puţin româneşte, spuse într-o franceză stîngace, dar nu îndrăznesc să vorbesc. Ştiam că sînteţi aici, la Geneva, şi cu atîtea fotografii la dispoziţie, nu era greu să vă recunosc...
Căută nervos în servietă şi-i arătă cîteva fotografii, din faţă şi din profil, din unghiuri diferite. Fuseseră luate, în toamna lui 1938, chiar de chirurgul care reuşise să-i modifice atît de radical trăsăturile figurii.
— Şi, pentru orice eventualitate, adăugă zîmbind, port cu mine în servietă şi albumul de familie. Să intrăm o clipă în cafeneaua asta continuă deschizînd uşa. Nici nu bănuiţi ce emoţii am avut cînd v-am zărit, adineaori. Mi-era teamă că auzindu-mă strigînd: „Domnule Matei!", n-o să întoarceţi capul...
— Aşa era să şi fac, răspunse zîmbind. Dar, recunosc, eram curios...
Se aşezară la o masă şi, după ce comandă o limonada caldă şi o sticlă cu bere, necunoscutul începu să-L privească fascinat şi neîncrezător totodată.
— Acum cîteva săptămîni, la 8 ianuarie, aţi împlinit optzeci de ani! şopti. Şi nu arătaţi mai mult de treizeci, treizeci
339
şi doi... Şi arătaţi astfel pentru că încercaţi să vă ascunderi vîrsta...
— încă nu ştiu cu cine am plăcerea să stau de vorbă...
— îmi cer iertare, spuse după ce sorbi din paharul cu bere. Sînt încă foarte emoţionat. Cum spun jucătorii la curse, am mizat totul pe un cal, şi am cîştigat!... Sînt Ted Jones-Ju-nior, corespondent la *Time Magazine...* Totul a început acum vreo zece ani, cînd am citit interviul dumneavoastră: *Being Struck By The Thunder.* Am fost extrem de impresionat, chiar după ce-am aflat că era apocrif. Dar apoi a venit războiul, şi foarte puţini şi-au mai amintit de interviu. Goli paharul cu bere şi-L întrebă dacă poate continua în englezeşte şi dacă-L supără tutunul de pipă.
— Acum doi ani, cînd s-a descoperit celebra arhivă secretă a doctorului Rudolf, a început să se vorbească din nou de cazul dumneavoastră, evident, pe cît era cunoscut din materialele adunate de Gilbert Bernard. Dar nu se ştia nimic altceva, nu se ştia nici măcar dacă mai trăiţi sau nu. Din nefericire, doctorul Rudolf fusese un nazist notoriu — de altfel s-a sinucis în ultima săptămînă a războiului — şi atunci, tot ce e în legătură cu experienţele lui e suspect...
— Ce fel de experienţe ? întrebă.
— Electrocutarea animalelor, în special a mamiferelor... începînd cu un milion două sute de mii de volţi pînă la două milioane.
— Şi cu ce rezultate ?
încercă să rîdă şi îşi umplu din nou paharul cu bere.
— E o poveste lungă, începu.
I se păru, într-adevăr, lungă, obscură şi inconcludentă. Primii cercetători ai arhivei Rudolf ar

fi afirmat că, în anumite cazuri, victimele nu au fost ucise de şocul electric, dar experienţele începînd puţine luni în urmă n-au putut fi urmărite consecinţele electrocutării. în alte cazuri, s-ar fi constatat o modificare a sistemului genetic. Cîţiva cercetători ar fi interpretat asemenea modificări ca prodromul unei mutaţii. Dar, fără să se ştie precis în urma căror împrejurări, o seamă de piese din arhivă, dintre cele mai preţioase, au dis-

părut. în orice caz, în lipsa oricărei indicaţii relativ la experimentarea cu persoane umane, dosarul Rudolf nu era concludent. Pe de altă parte, imensa majoritate a savanţilor americani respingeau *apriori* ipoteza regenerării prin electricitate.
— Singurul argument erai, şi ai rămas încă, dumneata! exclamă. Era deci de aşteptat ca puţinele materiale salvate de profesorul Bernard să fie sistematic depreciate şi, în anumite cazuri, distruse.
— Credeţi că într-adevăr aşa a fost ? îl întrerupse. Şovăi cîteva clipe, privindu-L zîmbind.
— Am motive puternice să nu mă îndoiesc. Din fericire, am fost trimis corespondent în România...
Chiar înainte de a junge la Bucureşti, învăţase româneşte, atît cît îi trebuia ca să poată citi şi ca să se descurce singur pe stradă şi prin magazine. A avut norocul să-L cunoască, şi să se împrietenească, destul de repede, cu doctorul Gavrilă, în posesia căruia se găseau albumul de familie şi toată documentaţia adunată de Profesor.
— Ce articol extraordinar aş fi publicat! *Omul reîntine-rit prin trăsnet!* Cu fotografii, cu documente, cu declaraţiile profesorului Roman Stănciulescu, ale doctorului Gavrilă şi ale celorlalţi, care v-au îngrijit, cu interviul pe care vi l-aş fi luat acum, şi atîtea alte fotografii făcute aici, în Geneva, în februarie 1948 !...
... Se întrerupse, încercă să-şi reaprindă pipa, apoi renunţă, şi-L privi adînc în ochi.
—... Deşi englezeasca dumitale e perfectă, văd că nu spui
nimic.
— Aşteptam urmarea...
— Nu v-aţi înşelat, reluă. Urmarea e tot atît de spectaculoasă şi misterioasă, pe cît a fost experienţa dumitale. Pentru motive de ordin etic şi politic, articolul nu poate fi publicat. Tot ce-ar putea da naştere la confuzii, adică tot ce-ar părea că, într-un fel sau altul, confirmă teoria doctorului Rudolf, trebuie împiedicat să vadă lumina tiparului. Mai ales acum, adăugă zîmbind, cînd e vorba să se voteze credite masive pentru institutele de cercetări gerontologice... nu spuneţi nimic ? îl întrebă brusc.

Ridică din umeri.
— Cred că totul se întîmplă aşa cum trebuia să se întîm-ple. îmi pare rău de munca dumitale şi de timpul pe care l-ai pierdut, dar consecinţele articolului ar fi fost dezastruoase. Dacă oamenii, mai precis, *anumiţi* oameni, ar fi *siguri* că electrocutarea poate rezolva problema regenerării şi a reîntineririi, ne putem aştepta la orice... Cred că e preferabil să-i lăsăm pe biochimişti şi pe gerontologi să-şi continue cercetările, într-o zi, mai mult sau mai puţin apropiată, vor ajunge la acelaşi rezultat...
Fuma, privindu-L cum soarbe din paharul cu limonada caldă.
— In orice caz, spuse tîrziu, e vorba şi de dumneata. Cînd făceam planul articolului, nu mă gîndeam la ce-ar fi devenit viaţa dumitale după apariţie.
— într-un anumit sens, îl întrerupse rîzînd, a şi început să devină. Cum se face că m-ai descoperit atît de uşor ? Eu îmi închipuiam că doctorul Gavrilă, şi toţi ceilalţi din România mă credeau mort de mult, mort într-un accident de automobil...
— Aşa cred cei mai mulţi din ei. Aşa credea şi doctorul Gavrilă, pînă în ziua cînd l-am informat eu, în mare secret, că sînteţi în viaţă şi că trăiţi aici, la Geneva... Să nu vă închipuiţi că am aflat asta de la cineva, adăugă zîmbind enigmatic. Am descoperit-o singur, cînd mi s-a

spus că doctorul Monroe a venit la Geneva ca să discute anumite detalii cu un prieten al profesorului Bernard. Am ghicit imediat că acel prieten nu puteai fi decît dumneata. Evident, nici Monroe, nici ceilalţi de la Laboratorul de gerontologie nu cred, *nu pot crede* un asemenea lucru...
— îmi dai o veste bună...
— Adevărul tot se va afla, continuă Jones, neîncercînd să-şi ascundă satisfacţia. Povestea e prea frumoasă ca să fie îngropată sub tăcere. Am să scriu un roman, adăugă înce-pînd să-şi cureţe pipa. L-am şi început, de altfel. Pentru dumneata nu va prezenta nici un risc. Acţiunea se petrece în Mexic, înainte şi în timpul războiului, şi majoritatea personajelor
342
sînt mexicane. Bineînţeles, am să vă trimit romanul dacă, la apariţie, veţi fi în aceiaşi termeni de prietenie cu Linda. L-am cunoscut bine pe fratele ei, pilotul, cel care a murit la Oki-nawa...
Se întrerupse brusc, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva important, şi deschise servieta.
— Să nu uit albumul de familie, spuse. I-am făgăduit doctorului Gavrilă că, dacă reuşesc să vă întîlnesc, am să vi-L predau... Sînt documente preţioase: amintiri din, cum să spun? amintiri din prima dumneavoastră tinereţe...
Ajuns acasă, împacheta albumul într-o coală de hîrtie albastră, îl introduse într-un plic şi îl sigila. în colţul de sus, pe stînga, scrise: „Primit în ziua de 20 februarie 1948, de la Ted Jones-Junior, corespondentul lui *Time Magazine* la Bucureşti. Mi l-adus din partea doctorului Gavrilă."
Lucrurile se simplifică şi se complică în acelaşi timp, îşi spuse deschizînd blocul. începu să scrie, în franţuzeşte, povestind întîlnirea şi rezumînd conversaţia cu Jones. Apoi adăugă: „Confirmă informaţiile doctorului Monroe: distrugerea sistematică a documentelor din anii 1938-39. Singurele indicaţii în legătură cu procesul de refacere fiziologică şi de anamneză. Singurele probe ştiinţifice ale regenerării şi întineririi printr-o masivă descărcare electrică. Asta înseamnă că *originea* fenomenului de mutaţie nu mai interesează. *De cer*
Se întrerupse şi rămase cîteva clipe pe gînduri. „Evident din schiţa autobiografică şi din alte însemnări grupate în mapele A, B şi Q eventualul cititor va putea afla esenţialul. Dar, fără materialele colecţionate şi adnotate de profesorii Stăn-ciulescu şi Bernard, mărturisirile mele şi-au pierdut valoarea documentară. Mai mult, aproape totalitatea însemnărilor mele se referă la consecinţele anamnezei, într-un cuvînt, la experienţele unui mutant care anticipează existenţa omului postistoric. Documentele Stănciulescu-Bernard *nu* conţineau informaţii în legătură cu aceste experienţe, dar, într-o anumită măsură, le asigurau credibilitatea. Nu pot trage decît o singură concluzie: mărturisirile mele nu se adresea-
343
ză unui eventual cititor dintr-un viitor apropiat, să spunem din anul 2000. Dar atunci, cui ?
Un răspuns provizoriu ar putea fi acesta: în urma războaielor nucleare care vor avea loc, multe civilizaţii, înce-pînd cu cea occidentală, vor fi distruse. Fără îndoială, catastrofele vor dezlănţui un val de pesimism necunoscut pînă atunci în istoria omenirii, o descurajare generală. Chiar dacă nu toţi supravieţuitorii vor ceda ispitei de a se sinucide, foarte puţini vor mai avea destulă vitalitate ca să poată spera în om şi în posibilitatea unei umanităţi superioare speciei *ho-mo sapiens.* Descoperite şi descifrate *atunci,* mărturisirile acestea ar putea contrabalansa deznădejdea şi voinţa universală de extincţie. Prin simplul fapt că exemplifică posibilităţile mentale ale unei umanităţi care va lua naştere într-un viitor îndepărtat, asemenea documente demonstrează, pentru că o anticipează, realitatea omului postistoric.
Această ipoteză presupune conservarea întregului material depus astăzi în safe. Nu-mi dau seama cum va fi asigurată această salvgardare. Dar, pe de altă parte, nu mă pot îndoi că aşa se va întîmpla. Altminteri, experienţa mea n-ar avea sens."
Introduse paginile scrise într-un plic, îl sigila şi plecă spre bancă. Incuind uşa, auzi telefonul

sunînd, şi continuă să-L audă coborînd scările.
IV
Vara lui 1955 a fost neobişnuit de ploioasă şi, în Tici-no, furtunile se dezlănţuiau în fiecare zi. Totuşi, nu-şi amintea să fi văzut un cer atît de negru ca în după-amiaza de 10 august. Cînd primele fulgere s-au încrucişat deasupra oraşului, uzina electrică a întrerupt curentul. Aproape jumătate de ceas trăsnetele au urmat unul după altul, ca şi cum ar fi fost o singură, nesfîrşită explozie. De la fereastră urmărea mai ales fulgerele care cădeau, către apus, pe colinele stîn-coase care se revărsau abrupte dinspre munte. Ploaia torenţială s-a potolit pe nesimţite şi, pe la 3, cerul a început să-şi

piardă culoarea de păcură. Curînd s-au aprins felinarele electrice şi, de la fereastră, putea vedea acum strada pînă la catedrală. A aşteptat să înceteze ploaia, apoi s-a coborît şi s-a îndreptat spre postul de poliţie.
— Puţin timp înainte de amiază, începu pe un ton neutru, pur informativ, două doamne au plecat, hotărîte să urce spre Trento. M-au întrebat dacă cunosc un drum care să evite serpentina. Le-am arătat direcţia, dar le-am sfătuit să amî-ne excursia, pentru că riscă să le apuce furtuna înainte de a ajunge la adăpostul de la Helival. Mi-au spus că sînt obişnuite cu furtunile de munte şi că, în orice caz, nu pot renunţa. In cîteva zile se încheie vacanţa şi trebuie să se întoarcă.
Poliţaiul îl ascultase corect, dar fără prea mare interes.
— Nu le cunosc, continuă. Am auzit însă pe doamna în vîrstă adresîndu-se tinerei; o cheamă Veronica. Cred că ghicesc ce s-a întîmplat. Cînd s-a dezlănţuit furtuna, se aflau, foarte probabil, pe şoseaua de sub peretele muntelui, la Val-lino, acolo unde au căzut cele mai multe trăsnete. Eram la fereastră, şi le-am văzut, adăugă, dîndu-şi seama că celalt îl priveşte curios, aproape neîncrezător. îmi închipui că s-au prăvălit multe stînci. Mi-e teamă că au fost lovite, sau îngropate sub pietre...
Ştia că nu-i va fi uşor să-L convingă.
— Aş pleca singur, într-un taxi, să le caut, reluă tîrziu. Dar dacă s-a întîmplat aşa cum bănuiesc, nu vom putea, numai noi doi, şoferul şi cu mine, să le scoatem de sub pietre. Am avea nevoie de tîrnăcoape şi lopeţi.
Totuşi, pînă la urmă, s-a resemnat să accepte această soluţie, în caz de nevoie, va telefona de la primul post de ajutor şi poliţia va trimite ambulanţe şi tot ce va trebui. Cînd se apropie de Vallino, cerul se limpezise, dar pe alocuri pietrele se revărsaseră în şosea şi şoferul încetini viteza.
— Nu cred că au avut timp să ajungă la adăpost. Probabil că o dată ce s-a dezlănţuit furtuna, s-au refugiat într-una din spărturile peretelui.
— Unele sînt largi ca o gură de peşteră, spuse şoferul. Au zărit-o amîndoi în aceeaşi clipă. Probabil că murise
de spaimă cînd trăsnetul căzuse la cîţiva paşi de ea. Era o fe-

meie în vîrstă, cu părul cărunt, tuns scurt. Nu părea ucisă de revărsarea pietrelor, deşi un bolovan ajunsese chiar lîngă ea şi-i prinsese un colţ din fustă. I se păru că aude un geamăt şi începu să cerceteze atent peretele şi stîncile din jurul lui.
— Veronica! strigă de mai multe ori, înaintînd încet de-a lungul peretelui.
Auziră amîndoi geamătul, apoi cîteva ţipete scurte, urmate de cuvinte necunoscute, pronunţate repede, ca într-o incantaţie. Numai după ce ajunse lîngă stîncă, înţelese. Că-zînd, stînca se oprise chiar în dreptul scorburii unde se adăpostise Veronica, astupînd-o aproape în întregime. Dacă n-ar fi auzit-o gemînd şi ţipînd, n-ar fi bănuit că fusese îngropată acolo. Doar sus, la o înălţime de peste doi metri, se putea distinge crăpătura scorburii. Căţărîndu-se cu greutate, o văzu şi-i strigă numele, făcîndu-i semn cu mîna. Fata îl privea speriată şi fericită în acelaşi

timp, apoi încercă să se ridice în picioare. Nu era rănită, dar locul era prea strîmt şi nu se putea ridica decît îndoindu-şi spatele.
— Va veni curînd poliţia, îi spusese în franţuzeşte. Apoi, pentru că fata îl privea ca şi cum nu l-ar fi înţeles,
repetă propoziţia în germană şi italiană. Veronica îşi trecu de mai multe ori mîna pe obraz şi începu să-i vorbească. La început, îşi dădu seama că vorbeşte într-un dialect din India centrală, apoi distinse fraze întregi rostite în sanskrită. Plecîndu-se mult spre ea, îi şopti. *Shanti! Shanti!* apoi recită cîteva formule canonice de benedicţiune. Fata îi zîmbi, fericită, şi înălţă palma spre el, parcă ar fi vrut să-i arate ceva. Rămase acolo, lipit de stîncă, ascultînd-o, încercînd la răstimpuri s-o liniştească şi s-o încurajeze prin cîteva expresii familiare în sanskrită, pînă ce sosi ambulanţa şi camioneta cu poliţişti. Au reuşit să mişte stînca săpînd o pantă sub muchea dinspre şosea. După un ceas, fata izbuti să iasă cu ajutorul unei scări de frînghie. Dînd cu ochii de poliţişti şi văzînd camioneta, începu să strige speriată, şi-i apucă mîna, trăgîndu-se foarte aproape de el.
— A avut un şoc, explică încurcat, şi suferă, probabil, de amnezie.
346
— Dar ce limbă vorbeşte ? întrebă cineva din grup.
— Bănuiesc un dialect indian, răspunse prudent.
Din actele de identitate s-a aflat că se numea Veronica Biihler, avea 25 de ani, era institutoare şi locuia în Liestal, în cantonul Bâle-Campagne. Tovarăşa ei, Gertrud Frank, era germană, stabilită de cîţiva ani la Freiburg, funcţionară în administraţia unei edituri. Rezultatul autopsiei confirmase primele presupuneri: moartea fusese provocată de o sincopă cardiacă.
Cum era singurul care se putea înţelege cu Veronica, singurul în prezenţa căruia era liniştită, petrecea mult timp la clinică. Aducea un magnetofon, pe care avea grijă să-L camufleze, înregistra cîteva ore pe zi, mai ales atunci cînd vorbea despre ea. Afirma că se numeşte Rupini, fiica lui Nagab-hata din casta kshatria, descendent dintr-una din primele familii din Magadha convertite la budism. înainte de a împlini 12 ani, hotărîse, cu consimţămîntul părinţilor, să-şi consacre viaţa studiului Abhidharmei şi fusese acceptată într-o comunitate de *Ihikuni.* învăţase gramatica sanskrită, logica şi metafizica mahayana. Faptul că memorizase peste 50 000 de *sutra* îi crease un prestigiu de care aflaseră nu numai instructorii şi studenţii faimoasei universităţi din Nalanda, dar mai mulţi maeştri, asceţi şi contemplativi. Cînd împlinise 40 de ani, devenise discipola faimosului filozof Chandrakirti. Petrecea mai multe luni pe an într-o peşteră, meditînd şi transcriind operele maestrului ei. Acolo se afla cînd, dezlănţuin-du-se o furtună, auzi trăsnetul căzînd deasupra, în munte, apoi mai multe stînci se desprinseră şi, revărsîndu-se ca un rîu de pietre, astupară gura peşterii. încercase zadarnic să iasă. Apoi se trezi şi—1 văzu, sus, pe stîncă, făcîndu-i semn cu mîna şi vorbindu-i într-o limbă necunoscută.
Nu era sigur că o înţelesese întotdeauna, şi chiar ceea ce ştia că înţelesese păstră în bună parte pentru el. Doctorilor le spusese că tînăra crede că trăieşte în India centrală, acum douăsprezece secole, şi afirmă că este o sihastră budistă. Datorită sedativelor dormea o bună parte din timp. Veniseră s-o examineze mai mulţi medici şi psihologi din Zurich, Basel
347
şi Geneva. Cum se aştepta, ziarele publicau în fiecare zi articole, şi numărul corespondenţilor străini care dădeau tîr-coale clinicii şi luau interviuri doctorilor creştea neîncetat. Din fericire, soluţia la care se gîndise de la început era pe cale să fie acceptată. încă de a doua zi, după ce ascultase banda de magnetofon cu mărturiile ei biografice, trimise o lungă telegramă Institutului Oriental din Roma. Apoi, a treia zi, la ora precizată în telegramă, trimisese prin telefon anumite mărturisiri autobiografice. Informase în acelaşi timp pe unul din colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui C. G. Jung. Două zile în urmă, au venit de la Roma profesorul Tucci, însoţit de un asistent al institutului. Pentru întîia oară, Ru-pini a putut discuta îndelung, în sanskrită, despre filozofia Madhyamika şi mai ales despre maestrul ei, Chandrakirti. Toate convorbirile erau înregistrate, şi asistentul traducea unele pasaje în englezeşte,

pentru informaţia doctorilor şi gazetarilor. Discuţia devenea delicată de cîte ori Rupini întreba ce i s-a întîmplat exact, unde se află, de ce nimeni nu o înţelege, deşi încercase, în afară de sanskrită, cîteva dialecte indiene.
— Ce-i spuneţi ? îl întrebase într-o seară pe profesor.
— Evident, încep întotdeauna prin a-i aminti de maya, marea vrăjitoare, iluzia cosmică. Nu e propriu-zis un vis, îi spun, dar participă la natura iluzorie a visului pentru că e vorba de viitor, deci de timp; or, Timpul e prin excelenţă ireal... Nu cred că am convins-o. Dar, din fericire, este pasionată de logică şi dialectică, şi mai ales asta discutăm...
îndată ce a sugerat o călătorie în India, mai precis în provincia Uttar Pradesh, unde s-ar fi găsit peştera în care meditase Rupini, profesorul Tucci a fost de acord ca Institutul Oriental să patroneze această expediţie. Datorită intervenţiei lui Jung, cheltuielile erau acoperite de o fundaţie americană. Cînd s-a aflat de acest proiect, mai multe ziare s-au oferit să suporte toate spezele expediţiei cu condiţia de a avea exclusivitatea reportajului. Era aproape imposibil să se evite publicitatea, mai ales că trebuia obţinut consimţămîntul direcţiei clinicii, al guvernului indian şi al familiei Veroni-

căi Biihler. Dar cercetările făcute la Liestal nu dăduseră nici un rezultat. Veronica se instalase în oraş doar de cîţiva ani. Prietenii şi colegii nu ştiau nimic despre familia ei. S-a aflat totuşi că se născuse în Egipt, că părinţii au divorţat cînd ea avea 5 ani; tatăl, rămas în Egipt, se recăsătorise şi nu mai dăduse semn de viaţă, iar mama, cu care Veronica nu se înţelesese niciodată prea bine, se stabilise în Statele Unite, dar nu i se cunoştea adresa.
în cele din urmă, direcţia clinicii a permis călătoria în India, cu condiţia ca pacienta să fie însoţită de unul din doctorii care se ocupaseră de ea şi de o infirmieră. Era, fireşte, înţeles că va fi adormită înainte de a părăsi clinica şi îşi va continua somnul pînă în apropiere de Gorakhpur.
De la Bombay, un avion militar i-a transportat la Gorakhpur. Acolo îi aşteptau şase maşini încărcate cu ziarişti, tehnicieni şi o camionetă a televiziunii indiene. Au urcat spre frontiera Nepalului pînă în regiunea unde, după indicaţiile date de Rupini, s-ar fi aflat peştera în care obişnuia să mediteze. Din fericire, în afară de el, un pandit din Uttar Pradesh, cunoscător al filozofiei Madaryamika, se afla la căpătîiul ei cînd s-a deşteptat. La insistenţa doctorului, toţi ceilalţi se camuflaseră printre arbori la vreo zece metri în urmă. Ca şi cum l-ar fi recunoscut, se adresă ameninţător panditului; îi puse cîteva întrebări, dar nu aşteptă răspunsul. Porni repede pe una din poteci, privind drept înainte, repetînd be-nedicţiunile ei favorite, pe care le rostise de atîtea ori în clinică. După vreo douăzeci de minute de urcuş, începu să alerge, gîfîind. Arăta cu braţul întins muchea unei stînci, rezemată leneş de peretele muntelui.
— Asta e! strigă.
Apoi, lipindu-şi amîndouă braţele de piatră, începu să se caţere cu o nebănuită agilitate. Cînd ajunse sus, smulse cu putere un arbust pipernicit, curăţă locul de muşchi şi crengi uscate, descoperi o spărtură şi, tremurînd, îşi apropie obrazul de piatră şi privi înlăuntru. Rămase apoi nemişcată.
— A leşinat! exclamă de jos cineva, cîteva clipe înainte ca el s-o ajungă.

— Aşa e, a leşinat! spuse ridicîndu-i încet capul.
Cu greutate, au coborît, lăsînd loc echipei de tehnicieni. Au dus-o pe o brancardă pînă la automobil. Era încă leşinată, şi maşina se depărtase cu vreo zece kilometri, cînd s-a auzit explodînd prima încărcătură cu dinamită. în mai puţin de o jumătate de ceas au reuşit să coboare pe o scară de frînghie. La lumina lanternei electrice au văzut scheletul; era încîrcit, ca şi cum moartea ar fi surprins-o într-o poziţie de meditaţie yogică. Alături pe pietriş, o oală de lut, două talere de lemn şi cîteva manuscrise; de-abia cînd le-au atins cu mîna, şi-au dat seama că se făcuseră de mult pulbere.
Infirmiera îl opri în faţa uşii.
— S-a deşteptat, spuse. Dar nu deschide ochii. îi e teamă... Se apropie de ea şi îi puse mîna pe frunte.
— Veronica! şopti.
Deschise brusc ochii şi, recunoscîndu-L, faţa i se lumină, aşa cum nu i-o văzuse niciodată pînă atunci. Apucîndu-i mîna, încercă să se ridice.
— Dumneata eşti? exclamă. Pe dumneata te cunosc; te-am întrebat azi-dimineaţă pe drum... Dar unde e Ger-trude ? Unde e ? repetă privindu-L adînc în ochi.
Ştiuse de la început, ca toţi ceilalţi din grup, de altfel, că va fi imposibil de evitat publicitatea. Televiziunea indiană înregistrase scenele cele mai dramatice, şi zecile de milioane de spectatori, care o

ascultaseră vorbind în sanskrită şi un dialect himalayan, au văzut-o la sfîrşitul reportajului de-clarînd, într-o englezească timidă, că se numeşte Veronica Biihler şi cunoaşte bine numai germana şi franceza; decla-rînd de asemenea că n-a încercat niciodată să înveţe vreo limbă orientală şi, în afară de cîteva cărţi de popularizare, nu citise nimic despre India şi cultura indiană. Cum era de aşteptat, tocmai faptul acesta pasionase publicul indian şi, douăzeci şi patru de ceasuri în urmă, întreaga opinie mondială. Pentru imensa majoritate a intelectualilor indieni nu se putea găsi o mai clară demonstraţie a doctrinei transmi-grării sufletului: într-o existenţă anterioară, Veronica Biihler fusese Rupini.

350

— Dar eu nu cred în metempsihoză, şoptise speriată, într-o seară, apucîndu-L de mînă. N-am fost eu! Poate am fost posedată de un alt spirit, adăugă căutîndu-i privirile.

Şi pentru că nu ştia ce să-i răspundă, şi şovăia, mîngîin-du-i mîna, Veronica îşi plecă obosită capul.

— Mi-e teamă că am să înnebunesc, spuse.

Erau găzduiţi într-unui din cele mai luxoase hoteluri din Delhi, oaspeţii guvernului indian. Ca să se evite fotografii, gazetarii şi îndrăzneala curioşilor, grupul întreg lua masa într-o sufragerie rezervată exclusiv lor, şi bine păzită. în fiecare zi vizitau muzee sau instituţii şi întîlneau mari personalităţi. Erau transportaţi în mai multe limuzine, încadrate de motociclişti. Altminteri, nu îndrăzneau să-şi părăsească etajul. Nu îndrăzneau nici măcar să se plimbe pe coridoare, împreună cu doctorul şi infirmiera, încercaseră o dată, tîrziu după miezul nopţii, să coboare, sperînd să se îmbarce într-un taxi, şi depărtîndu-se de hotel, să se plimbe pe străzi. Dar o ceată întreagă îi aştepta la ieşire. Au fost siliţi să se întoarcă, fugind, sub protecţia poliţiştilor.

— Mi-e teamă că am să înnebunesc, repetă din nou cînd
ieşi din ascensor.

A doua zi reuşi să stea de vorbă cu un gazetar american care încercase zadarnic să-i însoţească la Gorakhpur. îi făgădui, în exclusivitate, un lung interviu şi alte materiale inedite dacă vor fi transportaţi, incognito, într-o insulă din Medi-terana, unde să poată rămîne ascunşi, numai ei doi, cîteva luni.

— Pînă ce va trece ciclonul televiziunilor şi al rotativelor, adăugă. în mai puţin de un an, lucrurile se vor uita, şi ne vom putea reîntoarce fiecare la treburile noastre...

Două săptămîni în urmă, erau instalaţi într-o vilă clădită după război, pe o colină, la cîţiva kilometri de La Velet-te. Dar pregătirea şi înregistrarea interviului se prelungea mai mult decît se aşteptase. Veronica începuse să dea semne de
nerăbdare.

— Vorbim atîta, şi despre atîtea lucruri, iar eu nu înţeleg
esenţialul: transmigrarea sufletului...

351

— Am să-ţi explic cînd o să rămînem singuri, îl privi cu o neaşteptată căldură.

— O să rămînem vreodată singuri ? şopti. La Delhi îi spusese într-o seară:

— Cînd am deschis ochii şi te-am văzut, şi mi-ai spus de Gertrud, mi-am dat seama că mă gîndesc la două lucruri deodată, îmi spuneam că, deşi, foarte probabil, îmi trăiesc amîn-doi părinţii, fără Gertrud am rămas orfană... Şi tot atunci, în aceeaşi clipă, gîndeam: dacă aş avea cinci, şase ani mai mult, şi m-ai cere în căsătorie aş accepta...

— Am optzeci şi şapte de ani, spuse în glumă, zîmbind. Atunci o văzuse rîzînd pentru prima oară.

— Mai mult decît aş avea dacă aş adăuga şi anii pe care-i împlinise Rupini. Dar, ţi-am spus, eu nu cred. Nu pot să cred...

— într-un anumit sens, ai dreptate. Dar, repet, numai într-un *anumit sens.* O să discutăm problema asta mai tîrziu...

Evitase să o discute în interviu; se mulţumise să citeze concepţiile clasice indiene, de la Upanishade la Gautama Buddha, referindu-se de asemenea la cîteva interpretări contemporane, mai ales la comentariile lui Tucci. Reuşise să-şi păstreze anonimatul; era un tînăr orientalist, care se împrietenise de curînd cu Veronica. Reuşise mai ales să-şi păstreze aceeaşi figură pe care începuse s-o construiască în august, cu părul adunat pe frunte, cu o mustaţă blondă, groasă aco-perindu-i buza de sus.

în seara cînd rămăseseră singuri pe terasă, Veronica îşi apropiase *chaise longue-n* de al lui.

— Acum, lămureşte-mă... Dar, înainte de toate, explică-mi *cum ai ştiut...*

— Am să încep de foarte departe, spuse.

De-abia într-o seară, la începutul lui octombrie, înţelese. Şedeau unul lîngă altul pe canapeaua din *hali,* urmărind peste balustrada terasei luminile portului. I se păru că Veronica îl priveşte curios.

— Vrei să-mi spui ceva şi nu îndrăzneşti. Ce e ?
352
— Mă gîndeam: văzîndu-ne tot timpul împreună, şi locuind în aceeaşi casă, oamenii ar putea crede că ne iubim...
îi căută mîna şi i-o strînse încet în mîinile lui.
— Dar aşa este, Veronica. Ne iubim, dormim în aceeaşi cameră, în acelaşi pat...
— E adevărat ? îl întrebă în şoaptă.
Apoi suspină, îşi plecă fruntea pe umărul lui şi închise ochii. Cîteva clipe în urmă se ridică brusc şi, privindu-L ca şi cum nu l-ar fi recunoscut, începu să vorbească într-o limbă stranie, cum nu mai auzise pînă atunci. „Aşadar, *asta era*! îşi spuse. De aceea a trebuit s-o întîlnesc. De aceea s-au în-tîmplat toate cîte s-au întîmplat..." încet, fără grabă, ca să n-o sperie, se îndreptă spre birou şi aduse magnetofonul. Continua să vorbească, din ce în ce mai repede, privindu-şi mîinile; apoi îşi apropie ceasul-brăţară de urechi şi începu să asculte, surprinsă şi fericită în acelaşi timp. Faţa i se lumină, ca şi cum ar fi fost gata să rîdă. Dar, pe neaşteptate, tresări speriată, scînci de mai multe ori şi începu să-şi frece ochii. Se îndrepta somnoroasă, ameţită, spre canapea şi cînd o văzu că se clatină, o prinse în braţe. O purtă în odaia alăturată şi o întinse în pat, acoperind-o cu un şal.
Se trezi după miezul nopţii.
— M-am speriat! şopti. Am visat urît.
— Ce-ai visat ?
— Nu vreau să mai mi-aduc aminte! Mi-e teamă să nu mă sperii din nou. Eram undeva, lîngă un fluviu mare, şi cineva necunoscut, cu un cap ca o mască de cîine, s-a îndreptat spre mine... Avea în mînă... Nu vreau să-mi amintesc, repetă întinzînd braţele ca să-L cuprindă.
Din acea noapte n-o mai lăsă singură; îi era teamă să nu se repete, prin surprindere, criza paramediumnică. Din fericire, grădinarul şi cele două tinere malteze care se îngrijeau de casă dispăreau îndată după cină.
— Mai povesteşte-mi, îl îndemna în fiecare seară, îndată ce rămîneau singuri. Explică-mi!... Uneori îmi pare rău că nu-mi amintesc nimic din toate cîte ştia Rupini...
într-o dimineaţă, întorcîndu-se din grădină, îl întrebă pe neaşteptate:
353
— Nu ţi s-a părut curios că ne aşteptau acolo, lîngă gard ? Parcă ne-ar fi spionat...
— N-am observat nimic, răspunse. Unde erau ? Şovăi cîteva clipe, evitîndu-i privirile.
— Erau acolo, lîngă poartă, parcă ne-ar fi spionat. Doi bărbaţi, îmbrăcaţi curios. Dar poate mă înşel, adăugă, ducîn-du-şi mîna la frunte. Poate nu erau la poarta noastră...
îi luă braţul şi-o trase încet după el.
— Mi-e teamă că ai rămas prea mult cu capul în soare, îi spuse ajutînd-o să se întindă pe canapea.
„A trecut o săptămînă, îşi spuse; deci, acesta e ritmul: hebdomadar. Ceea ce înseamnă că totul ar putea dura o lună. Dar ce se va întîmpla apoi cu noi ?..."
Cînd fu sigur că doarme profund, trecu în vîrful picioarelor în birou şi se întoarse cu magnetofonul. Cîtva timp nu se auzeau decît mierlele şi respiraţia ei uşor agitată. Apoi figura întreagă îi fu luminată de un mare zîmbet. Rosti, foarte încet, cîteva cuvinte, urmate de o tăcere concentrată, anxioasă, parcă ar fi aşteptat un răspuns care întîrzia sau pe care nu mai reuşea să-L audă. începu apoi să vorbească, lin, ca şi cum ar fi vorbit singură, repetînd anumite cuvinte de mai multe ori, cu intonaţii diferite, dar pătrunse toate de o mare tristeţe. Cînd văzu cele dintîi lacrimi prelingîndu-se timide pe obraz, închise magnetofonul şi îl împinse sub canapea. Apoi, cu mare grijă, îi mîngîie mîna şi începu să-i şteargă lacrimile. Tîrziu, o purtă în braţe în dormitor. Rămase lîngă ea pînă ce se deşteptă. Dînd cu ochii de el, îi apucă mîna şi i-o strîn-se emoţionată.
— Am visat, spuse. Era un vis foarte frumos, dar foarte trist. Era aşa, cu doi tineri ca noi, care se iubeau, şi totuşi n-au putut rămîne împreună. Nu înţeleg de ce, dar n-au avut voie să rămînă împreună...
Nu se înşelase: ritmul era într-adevăr hebdomadar, deşi extazele paramediumnice (cum se hotărîse să le numească) aveau loc la ore diferite. „Materiale pentru istoria documentară a limbajului, îşi spuse clasînd cele patru casete. După egipteană şi ugaritică, a urmat o mostră de, probabil, pro-
354

1

toelamită şi una de sumeriană. Coborîm tot mai adînc în trecut... Documente pentru Arcă, adăugă, zîmbind. Ce n-ar da lingviştii dacă le-ar putea studia *acum.* Dar pînă unde vom ajunge ? Pînă la protolimbajele nearticulate ?... Şi apoi ?...
La jumătatea lui decembrie avu cea mai stranie experienţă. Din fericire, era puţin înainte de miezul nopţii, încă nu adormiseră. Veronica izbucni într-o serie de ţipete guturale, preumane, care-L exasperară şi—1 umiliră totodată; i se părea că o asemenea regresiune în animalitate nu ar fi trebuit încercată decît cu voluntari, nu cu un subiect inconştient. Dar, după cîteva clipe, au urmat grupuri de foneme clare, vocalice, de o infinită varietate, întrerupte la răstimpuri de scurte explozii labiale, aşa cum nu-şi închipuise că mai pot fi reproduse de un european. După o jumătate de ceas, Veronica adormi, suspinînd. „Mai departe nu cred că au să meargă", îşi spuse închizînd magnetofonul. Apoi aş-teptă. Voia să fie treaz, lîngă ea, cînd se va deştepta. Se culcă tîrziu, către dimineaţă.
Cînd s-a deşteptat, puţin timp înainte de 8, Veronica dormea încă şi nu s-a îndurat s-o trezească. A dormit pînă aproape de 11. Aflînd că este atît de tîrziu, a sărit speriată din pat.
— Ce s-a întîmplat cu mine ? întrebă.
— Nimic. Erai, probabil, foarte obosită. Şi poate ai visat urît...
— Nu. N-am visat nimic. în orice caz, nu-mi amintesc nimic.
Au hotărît să petreacă ajunul de Crăciun şi noaptea de revelion într-un celebru restaurant din La Valette. Veronica rezervase masa sub numele de Monsieur et Madame Ge-rald Verneuil. Ea găsise numele, şi tot ea alese costumele pentru revelion.
— Nu cred că riscăm să fim recunoscuţi, îi spuse. Chiar dacă, astă-toamnă, fotografiile noastre vor fi apărut pe prima pagină a tuturor magazinelor ilustrate.
— Poţi fi sigură că au apărut, o întrerupse, şi poate mai apar încă...

începu să rîdă, oarecum intimidată şi totuşi fericită.
— Mi-ar plăcea să le văd şi eu. Fotografiile din magazinele ilustrate, vreau să spun. Mi-ar plăcea să am cîteva, ca amintire. Dar poate că e prea riscant să le căutăm, adăugă.
— Am să le caut eu...
Dar deşi cercetă multe chioşcuri şi librării, nu găsi decît un singur magazin ilustrat, italian, cu trei fotografii ale Ve-ronicăi, toate din India.
— Parcă eram mai tînără şi mai frumoasă atunci, acum trei luni, spuse.
Puţine săptămîni în urmă, îşi dădu seama că Veronica avea dreptate. De cîtva timp, nu mai arăta atît de tînără. „Documentele pentru Arcă sînt de vină, îşi spuse. Extazele para-mediumnice au epuizat-o."
— Mă simt mereu obosită, îi mărturisise într-o dimineaţă, şi nu înţeleg de ce. Nu fac absolut nimic şi totuşi mă simt obosită.
La începutul lui februarie a reuşit s-o convingă să consulte un doctor din La Valette. Au aşteptat, apoi, neliniştiţi, rezultatele numeroaselor analize.
— Doamna nu suferă de nimic, de absolut nimic, i-a asigurat doctorul cînd au rămas singuri. Am să-i prescriu totuşi o serie de injecţii, cu fortifiante... Poate să fie şi nervozitatea care precedă, la anumite femei, criza climacterică.
— Ce vîrstă socotiţi că are ?
Doctorul roşi şi îşi frecă încurcat mîinile. Apoi ridică din umeri.
— în jur de patruzeci, spuse tîrziu, evitîndu-i privirile.
— Şi, totuşi, vă asigur că nu v-a minţit cînd v-a spus că n-a împlinit încă două zeci şi şase de ani.
Efectul injecţiilor se lăsa aşteptat. în fiecare zi se simţea tot mai obosită; adesea, după ce se privise în oglindă, o surprindea plîngînd. O dată, în timp ce se îndrepta spre parc, auzi paşi repezi în urma lui şi întoarse capul.
— *Professore,* îi şopti speriată bucătăreasa *la Signora ha ii malocchio !* „Trebuia să fi înţeles asta de la început, îşi spuse. Ne-am făcut amîndoi datoria, şi acum trebuie să ne des-

părţim. Şi cum nu se putea găsi un argument mai convingător în afară de un accident mortal sau de o sinucidere, a fost ales acesta: un proces de senescenţă galopantă."
N-a îndrăznit totuşi să-i spună decît în dimineaţa cînd i-a arătat părul: încărunţise peste noapte. Plîngea, rezemată de perete, cu faţa ascunsă în palme. A îngenuncheat lîngă ea.
— Veronica, a început, eu sînt de vină. Ascultă-mă, şi nu mă întrerupe. Dacă voi mai rămîne alături de tine pînă la toamnă ai să te stingi!... Nu pot să-ţi spun mai mult, nu am dreptul, dar te asigur că, în realitate, *n-ai îmbătrinit!* îndată ce voi dispărea din viaţa ta, îţi vei regăsi tinereţea şi frumuseţea...
Veronica îi căută speriată mîna, o prinse între mîinile ei,
începu să i-o sărute.
— Nu mă părăsi, şopti.
— Ascultă-mă! Te implor, ascultă-mă încă două, trei minute. Am fost ursit să pierd tot ce iubesc. Dar prefer să te pierd tînără şi frumoasă, aşa cum erai, şi ai să fii din nou, fără mine, decît să te văd stingîndu-te în braţele mele... Ascultă-mă ! Am să plec, şi dacă trei, patru luni după plecarea mea, nu te vei regăsi aşa cum erai astă-toamnă, mă întorc, îndată ce primesc telegrama ta, mă întorc. Te rog doar atît: aşteaptă trei, patru luni departe de mine...
A doua zi, într-o lungă scrisoare, i-a explicat de ce nu mai avea dreptul să rămînă lîngă ea îndată ce-şi va regăsi tinereţea. Şi pentru că Veronica părea că începuse să se lase convinsă să încerce această experienţă, au hotărît să părăsească vila. Ea va petrece primele săptămîni într-o casă de odihnă a călugăriţelor, şi el va lua avionul spre Geneva.
După trei luni primi telegrama: „Ai avut dreptate. Te voi iubi toată viaţa. Veronica." „Ai să fii fericită. Adio." în aceeaşi săptămînă plecă în Irlanda.
Fără mustaţă blondă şi fără acel breton care îl făcea să semene cu anumiţi poeţi din amurgul romantismului, nu-i era teamă că va fi recunoscut de cineva. De altfel, după întoar-

cerea din Malta, frecventa alte medii, în primul rînd lingvişti şi critici literari. Uneori, în cursul discuţiei, venea vorba despre cazul Veronica-Rupini; după întrebările pe care le punea, se înţelegea repede cît era de puţin, şi greşit, informat, în vara lui 1956 acceptă să colaboreze la un album documentar James Joyce. Acceptă pentru că proiectul îi îngăduia să viziteze Dublinul, unul din puţinele oraşe pe care voia să-L cunoască. Revenise de-atunci în fiecare an, în preajma Crăciunului sau la începutul verii.
De-abia în a cincea călătorie, în iunie 1960, îl întîlni pe Colomban. îl întîlni într-o seară, intrînd întîmplător într-un *pub* din spatele străzii O'Connell. De cum îl văzu, Colomban se îndreptă spre el, îi apucă mîna între mîinile lui şi i-o strînse cu căldură. Apoi, îl invită la masa lui.
— De cînd vă aştept! exclamă patetic, aproape teatral. E a cincea oară cînd vin special aici, ca să vă întîlnesc.
Era un bărbat fără vîrstă, pistruiat, pe jumătate chel, cu favoriţii de culoarea cuprului, contrastînd cu paloarea blondă a părului.
— Dacă v-aş spune că vă cunosc, că ştiu *foarte bine* cine sînteţi, n-o să mă credeţi. Aşa că nu spun nimic... Dar cum şi eu sînt probabil condamnat să ajung centenar, vreau să vă întreb doar atît? *Ce facem cu Timpul?* Mă explic imediat...
Continua să-L privească în tăcere, zîmbind, cînd Colomban se ridică brusc de la masă.
— Sau, mai bine, să-L întrebăm pe Stephen, adăugă în-dreptîndu-se spre tejghea.
Se întoarse cu un tînăr slab şi neglijent îmbrăcat. îi strînse timid mîna, apoi se aşeză pe scaun, în faţa lui.
— Trebuie să-i iertaţi micile lui manii, i se adresă tînărul rostind rar cuvintele. îmi cere mereu să declam — crede, poate, că am o dicţiune mai bună — să declam: *Ce facem cu Timpul?* Marea lui descoperire ar fi aceasta: că întrebarea: „Ce facem cu Timpul ?" exprimă suprema ambiguitate a condiţiei umane. Căci, pe de altă parte, oamenii — *toţi oamenii*! — vor să trăiască mult, să treacă, dacă s-ar putea, de suta de ani; dar în imensa lor majoritate, îndată ce-au ajuns la 60-65

1

de ani şi ies la pensie, adică devin *liberi să facă ce vor,* oamenii se plictisesc: descoperă că n-au ce

face cu timpul liber. Iar pe de altă parte, pe măsură ce omul înaintează în vîrstă, timpul interior îşi accelerează ritmul, astfel că acei, foarte puţini, care *ar şti* ce să facă cu timpul liber, *nu izbutesc* să facă mare lucru... în sfîrşit, la asta se mai adaugă...
Colomban îl întrerupse punîndu-i mîna pe braţ.
— Destul pentru azi. Altădată o spuneai mai bine, şi mai convingător. Apoi, întorcîndu-se spre el, adăugă: O să revenim la problema Timpului. Deocamdată am să vă întreb dacă v-a căzut cumva sub ochi acest articol.
îi întinse o pagină dintr-un magazin american. „Vorbea uneori de o nouă calitate a vieţii insistînd că poate fi, şi *trebuie* să fie, descoperită de fiecare din noi. în chiar momentul cînd se deştepta, descoperea o mare bucurie, pe care nu ştia cum s-o descrie; era, fără îndoială, bucuria de a se simţi viu, întreg şi sănătos, dar era mai mult: bucuria că existau alţi oameni, că există anotimpuri şi că nici o zi nu seamănă cu alta, bucuria că poate vedea animale şi flori, că poate mîn-gîia arborii. Pe stradă, chiar fără să-şi întoarcă privirile în jurul lui, simţea că face parte dintr-o imensă comunitate, că este o parte a lumii. Chiar lucrurile urîte—un loc viran plin cu gunoaie şi fierărie veche — erau, într-un fel misterios, parcă iluminate de o iridescenţă interioară."
— Foarte interesant, spuse ajungînd la capătul coloanei. Dar trebuie să existe şi o urmare.
— Desigur că există. E un articol întreg, destul de lung. E intitulat: *Tînărul de 70 de ani,* şi e semnat de Linda Gray.
Nu încercă să-şi ascundă surpriza.
— Nu ştiam că a început să scrie, spuse zîmbind.
— Scrie mai demult, şi scrie foarte bine, continuă Colomban. Dar voiam să fiu sigur că am înţeles bine: longevitatea devine suportabilă, şi chiar interesantă, *numai* dacă a fost descoperită în prealabil tehnica beatitudinilor simple...
— Nu cred că e vorba de o tehnică, îl întrerupse zîmbind.
— Cu tot respectul, trebuie să vă contrazic. Cunoaşteţi alte exemple de centenari sau cvasi-centenari care să trăias-

că beatitudinile descrise de Linda Gray, în afară de solitarii taoişti, sau maeştrii Zen, sau anumiţi yogini şi anumiţi călugări creştini ? Adică, într-un cuvînt, practicanţi ai diferitelor discipline spirituale ?
— Se cunosc destule exemple. Fireşte, majoritatea sînt ţărani, ciobani, pescari, cum li se spune: oameni simpli. Nu dispun de o tehnică propriu-zisă. Dar, evident, practică o anumită disciplină spirituală: rugăciunea, meditaţia...
Se întrerupse brusc, văzînd oprindu-se la masa lor un bărbat în vîrstă, cu desăvîrşire chel, fumînd dintr-un ţigaret lung de chihlimbar.
— E inutil să discutaţi, spuse adresîndu-se lui Colom-ban. Şi într-un caz şi în celălalt problema e aceeaşi: fără acea nouă calitate a vieţii de care vorbeşte Linda Gray, longevitatea e o povară, şi poate fi chiar un blestem. Şi atunci, în acest caz *noi ce ne facem* ?
— E doctorul Griffith, îl prezintă Colomban. A fost şi el acolo, cu noi, cînd s-a întîmplat...
Se întrerupse şi-i căută privirile.
— Poate că ar fi bine să-L lămurim, să-i explicăm de ce este vorba.
Doctorul se aşeză şi continua să fumeze concentrat, cu ochii aţintiţi asupra unei cromolitografii îngălbenite.
— Povesteşte-i, rosti tîrziu. Dar începe cu esenţialul. Esenţialul fiind, preciza, nu biografia lui Bran, ci semnificaţia centenarului...
Colomban ridică amîndouă braţele în sus, ca şi cum ar fi vrut să-L întrerupă şi să-L aclame în acelaşi timp:
— Dacă mai adaugi un cuvînt, doctore, va trebui să încep cu sfîrşitul. Apoi se întoarse spre el şi—1 privi, i se păru, oarecum provocator. Deşi aveţi reputaţia de a fi omniscient, sînt sigur că nu ştiţi nimic despre Sean Bran. Chiar aici, în Dublin, puţini îşi mai amintesc de el. Era poet, şi totodată magician şi revoluţionar, mai degrabă iredentist. A murit în 1825, iar treizeci de ani mai tîrziu, în iunie 1855, admiratorii — avea, pe atunci, încă destui admiratori — au inaugurat, într-un *squa-re,* un monument în onoarea lui: un bust mediocru, avînd

drept soclu o rocă marină. în aceeaşi zi au sădit un stejar, la vreo trei metri în spatele statuii.

— Era 23 iunie 1855, preciza doctorul Griffith.
— Exact. Iar acum cinci ani, noi, ultimii admiratori *ai poetului* şi *magicianului* Sean Bran, am organizat o ceremonie în *square-u* care îi poartă numele. Speram că, cu acest prilej, Bran va deveni actual. Ne făceam iluzii, căci, cei puţini care îi mai preţuiesc astăzi poeziile nu se împacă deloc cu ideile şi practicile lui magice; iar activiştii politici, cei care-i admiră iredentismul...
— Ai uitat esenţialul, îl întrerupse doctorul. I-ai uitat pe
James Joyce.
— Este foarte important, spuse Stephens.
— E adevărat, recunoscu Colomban. Dacă speranţele pe care le legasem de *Finnegans Wake* s-ar fi împlinit, Sean Bran ar fi fost astăzi un nume celebru. Căci, după cum ştiţi, adăugă căutîndu-i din nou privirile, tot ce atinge viaţa sau opera Marelui Om e ursit celebrităţii. O tradiţie orală, a cărei origine n-am izbutit s-o identificăm, pretinde că Joyce ar fi făcut în *Finnegans Wake* o seamă de aluzii la estetica şi mai ales la *concepţiile magice* ale lui Bran. Aceeaşi tradiţie afirmă că James Joyce ar fi refuzat să precizeze mai mult, să indice contextul sau măcar paginile unde s-ar găsi acele aluzii. Ani şi ani de zile cîţiva dintre noi s-au străduit să le descopere. Deocamdată, fără rezultat. Dacă tradiţia e autentică, eventualele aluzii zac ocultate în acele o sută optzeci şi nouă de pagini din *Finnegans Wake,* care aşteaptă încă să fie descifrate...
— Numai după ce-am fost nevoiţi să recunoaştem acest eşec, îl întrerupse doctorul Griffith, am hotărît celebrarea centenarului. Poate că am făcut greşeala să alegem nu o comemorare de natură biografică *ci centenarul unei statui.*
— în orice caz, continuă Colomban, de cum ne-am adunat în *square,* am ghicit că ne aşteaptă un iremediabil fiasco. Dimineaţa fusese fierbinte...
— Era în ziua de 23 iunie, preciza doctorul Griffith. —... fierbinte, repetă Colomban, şi acum, la începutul du-
pă-amiezii, cerul era ca de plumb. Chiar cei cîţiva gazetari
361
care ne făgăduiseră sprijinul n-au îndrăznit să rămînă. Puţinii spectatori au început să plece îndată ce s-au auzit primele tunete şi au căzut primele picături de ploaie. Cînd s-a dezlănţuit furtuna, rămăsesem doar noi, cei şase, care luaserăm iniţiativa comemorării...
Doctorul se ridică brusc de la masă.
— Cred că e timpul să ne îndreptăm spre *square,* spuse. Nu e departe.
— Totuşi, dacă întîlnim un taxi, îl luăm, adăugă Colom-ban.
L-am găsit înainte de a ajunge la capătul străzii.
— Deci, rămăsesem numai noi şase, continuă Colomban. Şi pentru că ploua cu găleata, ne-am refugiat sub stejar...
— Şi, evident, la un moment dat, îl întrerupse zîmbind, la un moment dat...
— Da. La un moment dat, cînd, de altfel, nu ne mai aşteptam, căci socoteam furtuna aproape trecută, şi ne întrebam dacă în cinci, zece minute vom citi discursurile pe care le aveam în buzunar, sau vom aştepta să se însenineze, cu speranţa că măcar o parte din invitaţi se vor întoarce...
— Da, îl întrerupse doctorul Griffith, la un moment dat trăsnetul a căzut chiar pe stejar, aprinzîndu-L de sus pînă jos.
— Dar nici unul din noi, cei şase, n-a fost atins, continuă Stephens. Eu am simţit doar o mare căldură, o fierbinţeală, căci se aprinsese...
— Şi totuşi n-a ars pe de-a-ntregul, reluă Colomban. Căci, după cum vedeţi, adăugă după ce plăti şoferului şi coborî din taxi, a mai rămas o parte din trunchi...
Au înaintat cîţiva paşi şi s-au oprit în faţa grilajului care împrejmuia monumentul. Nu era iluminat, dar la lumina felinarelor din *square* se vedea destul de bine. Roca era impresionantă, aşa cum se înălţa, pieziş, din pămînt, şi bustul căpătase o nobilă patină, aproape melancolică. în spate se profila trunchiul gros şi mutilat al stejarului. Se distingeau încă mari porţiuni, carbonizate, alături de cîteva timide ramuri verzi.
— Dar cum de l-au lăsat aşa ? întrebă turburat. Cum de nu l-au smuls şi n-au plantat un altul ?
362
Colomban izbucni într-un rîs scurt, ironic, şi începu să-şi frece nervos favoriţii.
— Deocamdată, municipiul îl consideră şi pe el, stejarul vreau să spun, îl consideră monument istoric. Sean Bran n-a devenit popular, dar povestea asta, povestea stejarului trăsnit *exact* în ziua cînd împlinea

100 de ani, s-a aflat peste tot...
înaintau agale în jurul grilajului.
— înţelegeţi acum, reluă Colomban, de ce ne interesează problema Timpului. Se spune, eu sînt convins că e adevărat — tatăl meu a cunoscut mai multe cazuri — se spune că cei care, adăpostiţi sub un arbore, scapă teferi cînd arborele e trăsnit, sînt ursiţi să trăiască o sută de ani...
— N-am ştiut pînă acum că există o asemenea credinţă, spuse. Dar mi se pare logică.
Era atît de impresionant spectacolul, roca marină privită din spate, cu acel trunchi de trei metri, cojit, carbonizat şi păstrînd totuşi cîteva ramuri vii, încît ceru voie să se întoarcă şi să-L mai privească o dată.
— Ce e mai curios, începu tîrziu doctorul, cînd ajunseră din nou în faţa statuii, curios şi trist totodată, este faptul că poliţia a descoperit a doua zi o încărcătură de dinamită ascunsă sub soclu. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi explodat în timpul discursurilor şi ar fi distrus statuia sau, în orice caz, ar fi mutilat-o.
îl ascultă turburat şi se opri din mers, căutîndu-i privirile.
— Dar de ce ? întrebă coborînd glasul. Cine ar fi putut avea interesul să distrugă un monument istoric ?
Doctorul Griffith şi Colomban se priviră o clipă, zîmbind
cu înţeles.
— Mulţi, răspunse Stephens. Mai întîi, iredentiştii, indignaţi că revoluţionarul Bran e revendicat şi omagiat de cîţiva poeţi, filozofi şi ocultişti.
— In al doilea rînd, continuă Colomban, biserica, mai precis ultramontaniştii şi obscurantiştii care văd în Sean Bran prototipul magicianului satanist, ceea ce este absurd, pentru că Bran urma tradiţia magiei renascentiste, concepţia lui Pico sau a lui G. B. Porta...
363
— E inutil să intrăm în amănunte, îl întrerupse Griffith. Ce este sigur este că ierarhia ecleziastică nu e dispusă să-L accepte.
Umblau acum toţi patru în mijlocul străzii pustii, slab iluminate.
— Dar, reluă Colomban, ca să ne întoarcem la esenţial, adică la problema noastră: condamnaţi să trăim o sută de ani, ce facem cu Timpul ?
— Prefer să discutăm asta altă dată, îl întrerupse. Mîine, dacă vreţi, sau poimîine. Să ne întîlnim, către seară, într-o grădină publică sau într-un parc...
Acceptase să-i reîntîlnească mai ales pentru că voia să afle cine credea Colomban că este. La un moment dat i se adresa ca şi cum l-ar fi considerat un specialist în *Finne-gans Wake*. Pe de altă parte, păstrase acel fragment din *Un tînăr de 70 de ani* şi ştia cine este Linda Gray (ştia de prestigiul pe care îl obţinuse ca autoare). Stephens îl conduse pînă în dreptul hotelului. La despărţire, după ce privi de mai multe ori în jurul lui, îi spuse:
— Colomban e un pseudonim. Şi e bine să ştiţi că practică magia neagră, împreună cu doctorul Griffith. Intrebaţi-i ce s-a întîmplat cu ceilalţi trei, care se aflau acolo, alături de noi, sub stejar, cînd a căzut trăsnetul. Şi întrebaţi-i ce titlu va avea cartea pe care o scriu în colaborare. Să vi-L spun eu: *Teologia şi demonologia electricităţii...*
îi plăcuse titlul. îl notase în caietul lui intim, după ce rezumase prima întîlnire şi încercase să precizeze semnificaţia incidentului din 23 iunie 1955. îl intriga faptul că explozia care, pentru motive politice, trebuia să arunce în aer o statuie fusese anulată de ploaie şi înlocuită cu trăsnetul care in-cendiase stejarul centenar. Prezenţa dinamitei constituia un element caracteristic epocii contemporane. Din acest punct de vedere, incidentul i se părea o parodie, aproape o caricatură a epifaniei trăsnetelor. Totuşi, substituţia obiectului — stejarul în locul statuii — rămînea enigmatică. Dar nimic din tot ce aflase în cele trei întîlniri care au urmat n-a contribuit să-L lămurească.
364
îşi aminti de titlu patru ani mai tîrziu, în vara lui 1964, cînd, la un colocviu despre *Mysterium Conjunctionis* al lui Jung, un tînăr, intervenind în discuţie, evocă „eschatologia electricităţii". începuse prin a aminti unirea contrariilor într-o singură totalitate, proces psihologic care, spunea, trebuie interpretat la lumina filozofiei indiene şi chineze. Pentru Vedanta, ca şi pentru taoism, contrariile se anulează dacă sînt privite dintr-o anumită perspectivă, binele şi răul îşi pierd sensul şi, în absolut, fiinţa coincide cu nefiinţa. Dar, ceea ce nimeni nu îndrăzneşte să spună, continuă tînărul, este că, în orizontul acestei filozofii, războaiele atomice trebuie, dacă nu justificate, cel puţin acceptate.

— Eu însă, adăugă, merg şi mai departe: eu justific conflagraţiile nucleare în numele eschatologiei electricităţii!
Tumultul care izbucni în sală obligă pe preşedinte să-i retragă cuvîntul. După cîteva minute, tînărul părăsi sala. îl urmă şi—1 ajunse în stradă.
— Regret că aţi fost împiedicat să vă expuneţi pînă la sfîr-şit punctul dumneavoastră de vedere. Personal, sînt foarte interesat de noţiunea „eschatologia electricităţii". La ce vă referiţi exact ?
Tînărul îl măsură, neîncrezător, şi ridică din umeri.
— Nu prea am chef de discuţie acum, spuse. Laşitatea gîn-dirii contemporane mă exasperează. Prefer să beau o bere...
— Cu voia dumneavoastră, am să vă însoţesc.
S-au aşezat pe terasa unei cafenele. Tînărul nu încerca să-şi ascundă enervarea.
— Probabil că sînt ultimul optimist european, începu. Ca toată lumea, ştiu ce ne aşteaptă: hidrogen, cobalt şi toate celelalte. Dar spre deosebire de alţii, încerc să găsesc un sens acestei catastrofe iminente, şi deci să mă împac cu ea, aşa cum ne învaţă bătrînul Hegel. Adevăratul sens al catastrofei nucleare nu poate fi decît acesta: mutaţia speciei umane, apariţia supraomului. Ştiu, războaiele atomice vor distruge popoare şi civilizaţii, şi vor reduce o parte a planetei la deşert. Dar acesta e preţul care trebuie plătit ca să lichidăm radical trecutul şi să forţăm mutaţia, adică apariţia unei specii in-
365
finit superioare omului de azi. Numai o cantitate enormă de electricitate, descărcată în cîteva ore sau cîteva minute, va putea modifica structura psihomentală a nefericitului *homo sapiens,* care a dominat pînă acum istoria. Ţinînd seama de posibilităţile limitate ale omului postistoric, reconstrucţia unei civilizaţii planetare va putea fi realizată într-un timp record. Evident, vor supravieţui doar cîteva milioane de indivizi. Dar ei vor reprezenta cîteva milioane de supraoameni. De aceea utilizam expresia: eschatologia electricităţii; şi *sftr-şitul,* şi *salvarea omului* vor fi dobîndite prin electricitate.
Se opri şi, fără să-L privească, îşi goli paharul cu bere.
— Dar de ce sînteţi atît de sigur că electricitatea descărcată de exploziile nucleare va forţa o mutaţie de ordin superior ? Ar putea, de asemenea, să provoace o regresiune a speciei.
Tînărul întoarse brusc capul şi—1 privi sever, aproape cu mînie.
— Nu sînt *sigur,* dar *vreau* să cred că aşa va fi. Altminteri, nici viaţa, nici istoria omului n-ar avea sens. Am fi atunci obligaţi să acceptăm ideea ciclurilor cosmice şi istorice, mitul eternei repetiţii... Pe de altă parte, ipoteza mea nu e numai rezultatul deznădejdii; se bazează pe fapte. Nu ştiu dacă aţi auzit de experienţele unui savant german, doctorul Rudolf.
— Din întîmplare, am auzit. Dar experienţele lui, electrocutarea animalelor, nu sînt concludente...
— Aşa se spune, îl întrerupse tînărul. Dar cum arhiva Rudolf a dispărut aproape în întregime, e greu să judecăm. în orice caz, cît timp această arhivă secretă a putut fi consultată, nu s-a găsit nici o indicaţie de regresiune biologică. Pe de altă parte, aţi citit desigur romanul lui Ted Jones, *Reîntinerire prin trăsnet.*
— Nu. Nici nu ştiam că există...
— Dacă problema vă interesează, va trebui să-L citiţi. în postfaţă, autorul lasă a înţelege că romanul se întemeiază pe fapte reale; numai naţionalitatea şi numele personagiilor au fost schimbate.
— Şi despre ce este vorba în roman ? întrebă zîmbind.
366
—Jones descrie regenerarea şi întinerirea unui bătrîn lovit de trăsnet. Detaliu semnificativ: trăsnetul a căzut în centrul calotei craniene. La optzeci de ani, personajul — care repet, e real — nu arăta mai mult de treizeci. Deci, sîntem siguri măcar de acest lucru: că, în anumite cazuri, electricitatea în doză masivă provoacă regenerarea totală a corpului omenesc, deci o rejuvenescenţă. Din nefericire, despre modificarea experienţei psihomentale romanul nu dă indicaţii precise; face doar aluzie la hypermnezie. Dar vă închipuiţi ce radicală transformare va aduce electricitatea descărcată de cîteva zeci sau sute de bombe cu hidrogen.
Cînd se ridică de la masă şi îi mulţumi, tînărul îi privi pentru întîia oară cu interes, aproape cu simpatie. Ajuns acasă, scrise în carnetul de buzunar: „18 iulie 1964. Eschatologia electricităţii. Cred că pot adăuga: *Finale.* Nu-mi închipui că voi mai avea prilejul să însemn alte evenimente sau în-tîlniri de acelaşi interes."
Şi cu toate acestea, doi ani mai tîrziu, la 10 octombrie 1966, scrise: „Evacuarea materialelor. Primesc un nou paşaport." Altă dată ar fi povestit în amănunte aceste două episoade. Mai ales admirabila (şi

misterioasa) operaţie a transferării materialelor. Primise prin bancă scrisoarea unei companii aeriene, anunţîndu-L că spezele transportării cutiilor cu manuscrise şi fonograme au fost deja achitate sucursalei din Honduras. Conform înţelegerii prealabile, unul din funcţionarii din Geneva va veni la domiciliu ca să supravegheze împachetarea materialelor. Era, desigur, un specialist şi fusese informat de natura obiectelor care trebuiau împachetate. După ce-au transportat de la bancă două lăzi aproape pline, au lucrat amîndoi pînă aproape de amurg. Cu excepţia caietelor de însemnări intime şi a cîtorva obiecte personale, totul a fost împachetat în saci şi cutii, sigilate şi numerotate. Cîtva timp i-a fost teamă că evacuarea materialelor ar putea indica iminenţa catastrofei, dar o serie de visuri consecutive l-au liniştit.

Apoi, deşi succinte şi enigmatice, însemnările s-au înmulţit, în decembrie 1966: „Va trebui totuşi să-i scriu şi să-i

mulţumesc. Cartea e mult mai inteligentă decît m-aş fi aşteptat." Se referea la romanul pe care i-L trimisese Jones. Ar fi vrut să adauge: „Ce e mai extraordinar, cum mi-a ghicit numele şi mi-a găsit adresa ?" dar renunţă. în februarie 1967: „Ancheta în legătură cu distrugerea arhivei doctorului Rudolf." în aprilie: „R. A., întîlnit întîmplător, îmi spune, în mare secret, că s-au încheiat cercetările preliminare: este *sigur* acum că, în cele două valize, doctorul Bernard adunase cele mai preţioase documente (bănuiesc: fonograme şi fotografii după rapoartele Profesorului şi caietele 1938-L939)."

La 3 iunie 1967 notează: „în India a reînceput polemica Rupini-Veronica. Un număr din ce în ce mai mare de savanţi pun la îndoială autenticitatea înregistrărilor efectuate la clinică. Argument decisiv: Veronica şi însoţitorul ei au dispărut fără urmă puţin timp după întoarcerea expediţiei la Delhi. Acum, cînd au trecut aproape 12 ani, scrie un mare filozof materialist, orice confruntare a martorilor a devenit imposibilă." în 12 octombrie: „Linda a obţinut premiul« Pu-litzer » pentru noua ei carte: O *biografie.* A cui o fi?"

Apoi, la 12 iunie 1968: „Veronica. Din fericire, nu m-a văzut." După cîteva clipe, adăugă: „în gară la Montreux, cu doi copii frumoşi lîngă ea, explicîndu-le un afiş turistic. Arată vîrsta ei, poate chiar ceva mai tînără. Important e un singur lucru: că e fericită."

La 8 ianuarie 1968 îşi sărbătorise centenarul într-un restaurant somptuos din Nisa, în tovărăşia unei tinere suedeze, Selma Eklund, pe care o admira pentru inteligenţa şi originala interpretare a dramei medievale. în aceeaşi lună, Selma împlinea 28 de ani; el îi mărturisise, pe jumătate în glumă, că se apropia de 40. Dar seara a fost ratată; probabil că nu era obişnuită cu şampania, şi înainte de desert, a trebuit s-o conducă la hotel. S-a plimbat pînă tîrziu după miezul nopţii, singur, pe străzi puţin frecventate.

Voia totuşi să marcheze „primul lui centenar" (cum îi plăcea să spună) printr-o călătorie mai spectaculară. Cu mulţi ani în urmă fusese în Mexic, apoi în Scandinavia. Ar fi vrut acum să viziteze China sau Java. Dar nu se grăbea să se hotărască. „Am tot anul la dispoziţia mea", îşi repeta.

într-o seară de toamnă se întoarse acasă mai devreme ca de obicei. Ploaia îngheţată şi repede îl silise să renunţe la lunga lui plimbare prin parc. Voi să telefoneze unei prietene, dar se răzgîndi şi se apropie de discotecă. „Pentru o seară rece ca asta, numai muzica... Numai muzica", repetă absent, surprins că găseşte, rătăcit printre discuri, albumul de familie. îl scoase, încruntîndu-se, şi simţi deodată că-L ia cu frig, ca şi cum s-ar fi deschis brusc ferestrele. Rămase cîtva timp nehotărît, cu albumul în mînă. *„Şi al treilea trandafir ?* se auzi gîndind. Unde vrei să-L pun ? Lasă albumul, şi arată-mi unde vrei să pun trandafirul. *Al treilea trandafir...*" începu să rîdă, amar, contrariat. „Sînt, totuşi, un om liber", îşi spuse, aşezîndu-se în fotoliu. Cu mare grijă şi emoţie, deschise albumul. Un trandafir proaspăt cules, mov, aşa cum nu mai văzuse decît o singură dată pînă atunci, îl întîm-pină în mijlocul paginii. îl luă în mînă, fericit. Nu credea că un singur trandafir putea îmbălsăma o cameră întreagă. Şovăi mult timp. Apoi îl aşeză lîngă el, pe marginea fotoliului, şi-şi opri privirile asupra primei fotografii. Era palidă, decolorată, aburită, dar recunoscu fără greutate casa părintească din Piatra Neamţ.

V

începuse să ningă cîteva ceasuri înainte, apoi, după Bacău, se dezlănţuise viforul; dar cînd trenul intră în gară ninsoarea încetase, şi pe cerul spălat răsăreau, sticloase, cele din-tîi stele. Recunoscu piaţa, imaculată sub zăpada proaspătă, deşi de o parte şi de alta se înălţau blocurile de curînd construite. I se păru totuşi curios că acum, în preajma Crăciunului, erau atît de puţine ferestre luminate. Rămase mult timp cu valiza în mînă, privind emoţionat bulevardul care se deschidea în faţa lui. Se trezi chiar în

clipa cînd familia cu care împărţise compartimentul ocupase ultimul taxi. Dar hotelul la care i se reţinuse camera era destul de aproape. îşi ridică gulerul paltonului şi, fără grabă, traversă piaţa şi porni pe bulevard. Numai după ce ajunse îşi dădu seama că îi amor-

tise braţul stîng; valiza era mai grea decît îşi închipuise. Prezentă paşaportul şi recipisa Oficiului de turism.

— Dar vorbiţi foarte bine româneşte, remarcă doamna de la recepţie după ce cercetă paşaportul.

Avea părul cărunt, ochelari fără ramă şi-L impresionară distincţia figurii şi calitatea vocii.

— Sînt lingvist. Am studiat în special limbile romanice. Şi am mai fost în România. Am fost chiar la Piatra Neamţ, adăugă zîmbind. Eram student... *A propos,* mai există cafeneaua Select ?

— Cum să nu existe! E un monument istoric. A frecventat-o şi Calistrat Hogaş, probabil aţi auzit de el.

— Evident!

— A frecventat-o din 1869 pînă în 1886, cît timp a fost profesor aici, la Piatra Neamţ. S-a pus şi o placă... Aveţi camera numărul 19, la etajul III. Luaţi ascensorul.

— Cred că am să mă reped întîi pînă la Select. Nu e departe. Am să mă întorc într-un ceas, un ceas şi jumătate...

I se păru că doamna îl priveşte mirată, pe deasupra ochelarilor.

— Să nu răciţi, spuse. Străzile sînt încă troienite, şi s-a anunţat ninsoare.

— Un ceas, cel mult un ceas şi jumătate, repetă zîmbind.

După vreo zece minute se convinse că doamna de la recepţie avusese dreptate; anumite străzi erau într-adevăr troienite şi înainta cu greu. Dar în apropierea cafenelei trotuarul fusese curăţat de zăpadă şi grăbi pasul. Se opri în faţa uşii ca să răsufle şi să i se potolească bătăile inimii. Intrînd, recunoscu mirosul de bere, de cafea proaspăt rîşnită şi fum de ţigări ieftine. Se îndreptă spre sala din fund, unde se adunau pe vremuri. încăperea era aproape goală; doar la o masă, trei bărbaţi îşi terminau halbele de bere. „De aceea n-au aprins decît becul din tavan, cel mai slab, îşi spuse; fac economie de curent." Se aşeză pe canapeaua lipită de perete şi rămase cu privirile pierdute în gol. Aşteptînd chelnerul, nu ştia dacă va cere şi el o halbă de bere, sau o sticlă de apă minerală şi o cafea. Curînd cei trei se ridicară cu zgomot de pe scaune, pregătindu-se de plecare.

— Nici de data aceasta n-am ajuns la nici o concluzie, exclamă unul din ei, înfăşurîndu-şi un şal de lînă fumurie în jurul gîtului.

— Nu e nimic! spuse al doilea.

—Nu e nimic! repetă ultimul, rîzînd şi privindu-i pe amîn-doi cu înţeles. Ştii la ce fac aluzie, adăugă.

Rămas singur, se întrebă dacă mai merită să aştepte chelnerul, cînd i se păru că cineva se apropia timid de el, şovăitor, privindu-L curios. De-abia cînd se opri în faţa lui, îl recunoscu : era Vaian.

— Dumneata eşti, cucoane Dominic ? exclamă, făcînd un pas şi luîndu-i mîna, strîngîndu-i-o de mai multe ori cu amîn-două mîinile. A dat Dumnezeu şi te-ai întors! Ţi-ai revenit ! Apoi întoarse capul şi strigă: Doctore! Vino repede, doctore, că s-a întors cuconul Dominic!

îi păstra mîna în mîinile lui, scuturîndu-i-o. în cîteva clipe, grupul întreg năvăli în sală, cu doctorul Neculache în frunte şi Nicodim, ţinîndu-şi sticluţa de Cotnar în mîna stîn-gă şi paharul pe jumătate plin în dreapta. îl priveau toţi cu bucurie amestecată cu spaimă, înghesuindu-se unul într-altul ca să-L vadă mai bine, repetîndu-i, exclamînd, numele. Era atît de emoţionat, încît îi era teamă că în curînd are să-şi simtă lacrimile pe obraji, dar cu un efort izbuti să rîdă.

— Vasăzică, spuse, povestea începe de la început. Visez, şi cînd mă voi trezi din vis, are să mi se pară că de-abia atunci încep să visez cu adevărat... Ca în povestea aceea din Ciuang-Tse, cu fluturele...

— Ciuang-Tse ? repetă în şoaptă Vaian. Povestea cu fluturele lui Ciuang-Tse ?

— V-am spus-o de atîtea ori, îl întrerupse, dintr-o dată foarte bine dispus.

Atunci auzi o voce din fund:

— Trimiteţi pe cineva s-o anunţe pe Veta! Şi strigă:

— Lăsaţi-o pe Veta în pace! Vă cred şi fără Veta. îmi dau foarte bine seama că visez, şi într-un minut, două, am să mă trezesc...

— Nu te obosi, cucoane Dominic, interveni doctorul, apropiindu-se şi punîndu-i mîna pe umăr. Ai trecut prin multe. Nu te obosi.

Izbucni din nou în rîs.
— Ştiu, începu cu un glas potolit, silindu-se parcă să nu-i supere, ştiu că toate astea, întîlnirea noastră de aici şi tot ce va urma, toate s-ar fi putut întîmpla aievea în decembrie 1938...
— Dar aşa se şi întîmpla, cucoane Dominic, îl întrerupse Vaian. Căci sîntem în 20 decembrie 1938...
îl privi ironic, dar şi cu oarecare milă.
— Nici nu îndrăznesc să vă spun în ce an sîntem noi, ceilalţi, care trăim în afara visului acestuia. Dacă aş face un efort m-aş trezi.
— Eşti treaz, cucoane Dominic, vorbi doctorul, dar eşti obosit... Arăţi, de altfel, foarte obosit, adăugă.
— Ei bine! izbucni brusc, pierzîndu-şi răbdarea. Aflaţi că între 20 decembrie 1938 şi seara de astăzi s-au întîmplat multe. Al doilea război mondial, bunăoară. Aţi auzit de Hi-roshima ? de Buchenwald ?
— Al doilea război mondial ? întrebă cineva din fund. Are să vină şi el repede, repede.
— S-au întîmplat multe de cînd aţi dispărut şi n-aţi mai dat nici un semn de viaţă, începu Nicodim. S-au făcut descinderi. Vi s-au luat cărţi din bibliotecă.
— Ştiu, ştiu, îl întrerupse, ridicînd braţul. Eu le-am spus ce cărţi să caute şi să mi le aducă. Dar asta a fost demult, demult.
începu să-L irite faptul că nu se putea trezi, deşi ştia că visează şi voia să se trezească.
— V-am căutat peste tot, auzi o voce cunoscută. Doctorul v-a căutat şi prin spitale.
— Auzisem că ajunseseşi la Bucureşti, spuse Neculache, şi că acolo ai fost confundat cu altcineva.
— Aşa a şi fost, îl întrerupse, aşa a şi fost. Am fost confundat pentru că întinerisem... Şovăi o clipă, apoi continuă, triumfător şi totuşi enigmatic: Acum vă pot spune adevă-

rul: în urma trăsnetului care m-a lovit, m-a lovit chiar în creştetul capului, întinerisem. Arătam de douăzeci şi cinci, treizeci de ani, şi de-atunci nu m-am mai schimbat. De treizeci de ani arăt aceeaşi vîrstă...
Observă cum se privesc unii pe alţii, şi, exasperat, ridică din umeri, încercă să rîdă.
— Ştiu că nu vă vine să credeţi. Dar dacă v-aş spune cîte altele s-au mai întîmplat, tot din cauza trăsnetului, cîte limbi orientale am învăţat, adică, nici măcar nu trebuia să le învăţ, pentru că mă pomeneam, deodată, că le ştiam. Şi ce vă spun acum vi le spun pentru că visez, şi nu le va şti nimeni.
— Nu visaţi, cucoane Dominic, vorbi blînd Nicodim. Sîn-teţi aici cu noi, prietenii dumitale, sînteţi la cafenea. Aşa ne închipuiam că are să se întîmple. Cînd şi-o reveni cuconul Dominic, cînd şi-o reveni din amnezie şi s-o întoarce, o să vedeţi că la Select se opreşte întîi!
Izbucni din nou în rîs, şi-i privi pe toţi cu o bruscă intensitate, ca şi cum i-ar fi fost frică să se trezească chiar în acea clipă şi să le piardă urma.
— Dacă n-aş visa, aţi fi ştiut de Hiroshima şi de bombele cu hidrogen, şi de Armstrong, cosmonautul care a debarcat în lună astă-vară, în iulie.
Tăceau toţi, neîndrăznind să se privească între ei.
— Deci, asta a fost, interveni tîrziu doctorul. Ai fost confundat cu altcineva...
Ar fi vrut să-i răspundă, dar începea să se simtă obosit, îşi trecu de mai multe ori mîna pe obraz.
— E ca în povestea aia cu... cu filozoful chinez, ştiţi care, pentru că v-am spus-o de mai multe ori...
— Care filozof chinez, cucoane Dominic ? întrebă Vaian.
— Vi l-am spus adineaori, răspunse nervos. îmi scapă acum numele. Povestea aceea cu fluturele... în sfîrşit, e prea lungă ca să v-o mai repet încă o dată...
Simţea în tot trupul o neînţeleasă oboseală, şi o clipă îi fu teamă că are să leşine. „Dar poate ar fi mai bine aşa, îşi spuse. Dacă leşin, mă trezesc pe loc..."
— Am cerut o sanie, să vă ducem acasă, domnu Matei, spuse cineva. Veta a aprins focul în sobă...

— N-am nevoie de sanie, izbuti să spună ridicîndu-se. Mă duc pe jos. Cînd se va pune problema, am să ştiu ce să răspund !
— Care problemă, domnu Matei ? îl întrebă Nicodim. Ar fi vrut să răspundă: „Problema care ne frămîntă pe
toţi!" dar îşi simţi deodată clătinîndu-i-se toţi dinţii şi, umilit, furios, îi strînse cu putere. Apoi făcu cîţiva paşi spre ieşire. Spre mirarea lui, ceilalţi se depărtară de masă şi—1 lăsară să plece. Voi să se mai întoarcă o dată şi să-i salute pe toţi, ridicînd braţul, dar fiecare mişcare îl istovea. Şovăind, su-flînd greu, pe nări, pentru că-si ţinea gura încleştată, ieşi în stradă. Aerul rece îl învioră. „încep să mă trezesc", îşi spuse. Cînd bănui că nu-L vede nimeni, îşi puse palma la gură şi îşi scuipă dinţii, cîte doi,

trei deodată. își aminti, vag, ca de un vis pe jumătate uitat, că i se mai întîmplase cîndva acelaşi lucru: cîtva timp nu putuse vorbi pentru că i se clătinau toţi dinţii. „Este, deci, aceeaşi problemă!" îşi spuse senin, împăcat.
In noaptea aceea, portarul hotelului aşteptase zadarnic întoarcerea clientului de la numărul 19. Apoi, cînd începuse să ningă, telefonase la cafeneaua Select. I se răspunse că un domn străin venise, pe seară, şi se îndreptase direct spre sala din fund. Dar peste puţin timp, poate pentru că sala era goala şi slab luminată, plecase, fără să spună bună seara, ţinîn-du-şi mîna dreaptă la gură. Dimineaţa, pe strada Episcopiei, în faţa casei de la numărul 18 fu găsit, îngheţat, un necunoscut, foarte bătrîn, îmbrăcat într-un costum elegant şi un palton scump, îmblănit. Şi paltonul şi hainele erau atît de largi, încît nu încăpea nici o îndoială că nu erau ale lui. De altfel, în buzunarul vestonului se aflau un portofel cu valute străine şi un paşaport elveţian, pe numele de Martin Audricourt, născut în Honduras, la 18 noiembrie 1939.
Paris, noiembrie-decembrie 1976